

nous horitzons

Número 47-48 — Octubre-novembre de 1978

Fet nacional i Països Catalans

El debat

Joan Fuster, Vicent Ventura, Rafael Ribó

Les Illes

Josep Benet, Victorí Planells, J. F. López Casanovas

País Valencià

V. Andrés Estellés, Ovidi Montllor, M. Sanchis Guarnier,
G. Muñoz, D. Balaguer, R. Reig, A. Palomares

Rosselló

Pere Verdaguer

Catalunya

Carlota Solé, Xavier Folch, Francesc Vallverdú

Director periodista:	Andreu Claret
Director responsable:	Joaquim Sempere
Consell de redacció:	Roser Argemí Jordi Borja Francesc de Carreras Andreu Claret Joan Gay Jordi Guiu Joaquim Horta Antoni Lucchetti Ignasi Riera Joaquim Sempere Laura Tremosa Francesc Vallverdú Jordi Vives
Consell assessor:	Pere Ardiaca Ricard Boix Maria Dolors Calvet Alfons C. Comín Xavier Folch Josep Lluís López Bulla Joan Ramos Camarero Rafael Ribó Enric Solé Jordi Solé Tura
Secretari de redacció:	R. Bru
Disseny:	Loni Geest i Tone Hoverstad
Edita:	PSUC
Redacció i administració:	Vallespir, 171 - Barcelona-14 Tel. 321 21 54
Producció:	Fotografia Industrial Rodríguez Gran Vial, 9 Montornés del Vallès (Barcelona)
Preu de l'exemplar:	75 ptes.
Subscripció per 12 números:	900 ptes. Estranger: 1.400 ptes.
Publicació mensual	

nous horitzons

Número 47-48. Octubre-novembre de 1978

- 3 Introducció: La raó d'aquest número
7 Dels meus primers contactes amb Catalunya fins ara. Molt breument
Ovidi Montllor
-

EL DEBAT

- 9 Països Catalans: entre el problema i el programa
Joan Fuster
14 La «qüestió» dels Països Catalans
Vicent Ventura
26 Països Catalans: de la definició a la Constitució
Rafael Ribó
-

LES ILLES

- 33 Gabriel Alomar i l'Autonomia
Josep Benet
45 La catalanitat de les Illes
Victori Planells
50 Menorca i la pre-autonomia
Joan F. López Casanovas
-

PAÍS VALENCIÀ

- 57 La moixeranga
Vicent Andrés Estellés
59 La configuració del País Valencià per Jaume I i Jaume II
Manuel Sanchis Guarnier
70 «Anticatalanisme» i recuperació nacional al País Valencià
Gustau Muñoz
78 Partits, Constitució i autonomia al País Valencià
Doro Balaguer
86 El moviment obrer i la recuperació nacional del País Valencià
Ramiro Reig
105 Sobre el País Valencià
Antonio Palomares
-

ROSSELLÓ

- 113 Una conjuntura cultural i política que s'encamina cap a una maduresa catalana
Pere Verdaguer
-

CATALUNYA

- 123 Dues versions sobre la cultura catalana: l'«oficial» i la dels immigrants
Carlota Solé
135 El PSUC i la lluita per la recuperació de la llengua catalana
Xavier Folch
141 El «perill» de la federació
Francesc Vallverdú
-

LLIBRES

- 143 Bibliografia comentada sobre els Països Catalans
R. Castellanos, C.-J. Guardiola, I. Tubella, E. Vinyamata
-

DOCUMENTS

- 155 L'opinió del PCPV i del PCE a les Illes
157 Document adreçat a les Corts espanyoles per 119 intel·lectuals de tots els Països Catalans

PRESENTACIÓ

El present número de NOUS HORIZONS és un número especial, totalment monogràfic i d'un volum que supera el doble del normal. Pel seu contingut, també surt de la tònica habitual de la revista.

La llista dels autors comprèn persones de les Illes, el País Valencià, el Rosselló i Catalunya, comunistes i no comunistes: **Ovidi Montllor**, cantant valencià afincat a Barcelona; **Joan Fuster**, escriptor, personatge decisiu en la recuperació nacional valenciana i capdavanter de la idea de Països Catalans, Premi d'Honor de les Lletres catalanes; **Vicent Ventura**, publicista i polític de l'esquerra valencianista; **Rafael Ribó**, professor de dret polític i membre del CE del PSUC; **Josep Benet**, historiador i senador de l'Entesa dels Catalans; **Victori Planells**, del Comitè de les Illes del PC de les Illes Balears; **Joan F. López Casanovas**, menorquí i membre del PC de les Illes; **Vicent Andrés Estellés**, poeta i Premi d'Honor de les Lletres Catalanes; **Manuel Sanchis Guarnier**, filòleg i Premi d'Honor de les Lletres Catalanes; **Gustau Muñoz**, professor de filosofia i dirigent del PCPV; **Doro Balaguer**, del PCPV; **Ramiro Reig**, del secretariat del Sindicat de CCOO del País Valencià; **Antonio Palomares**, secretari general del PCPV; **Pere Verdaguer**, escriptor rossellonès militant del PC francès; **Carlota Solé**, investigadora en sociologia; **Xavier Folch**, editor, del CC del PSUC; **Francesc Vallverdú**, sociolingüista i poeta, militant del PSUC. La bibliografia està a càrrec de **Rafael Castellanos**, **Carles-Jordi Guardiola**, **Imma Tubella** i **Enric Vinyamata**.

Tots els textos (a excepció, parcialment, de l'article de R. Ribó i d'una nota bibliogràfica) són originals i inèdits.

Introducció: La raó d'aquest número

Fa anys, bastants anys, que els qui integrem la redacció de NOUS HORITZONS vam concebre la idea de dedicar un número, o si més no uns quants articles de la revista, a la qüestió dels Països Catalans. La idea no madurà —contra el que es podria deduir— arran de l'aparició del número 3 (segon trimestre de 1961, llavors que la revista es deia encara HORITZONS), on aparegué una prou polèmica nota de redacció amb el títol «¿Per què HORITZONS redueix la seva visió de Catalunya al territori de les "cuatro provincias"?», la qual acabava amb aquest compromís: «El tema (...) és prou important perquè HORITZONS es proposi de dedicar-hi, pròximament, un estudi més complet». De fet, l'estudi promès no es realitzà mai, entre altres raons perquè algunes conclusions a què arribava l'autor de la nota no eren pas compartides pel nucli de redacció barceloní de la revista. Es tractava, al capdavant, d'una qüestió que calia discutir seriosament «entre nosaltres», i com que eren temps que no semblaven permetre encara un debat obert, el propòsit s'ajornà.

En contrast amb aquest silenci sobre un aspecte concret del «problema nacional», cal no oblidar que d'altres aspectes foren tractats llargament des del primer número. Esmentem, entre d'altres, els articles de Pere Ardiaca («Perspectives d'una solució democràtica del problema nacional català», HORITZONS núm. 1, 1960), de M. Oriol, pseudònim de Jordi Solé-Tura («Carles Cardó i la qüestió nacional», núm. 2, 1961), de G. López-Raimundo («Orígens i caràcter del Partit Socialista Unificat de Catalunya», núm. 3, 1961), de Santiago Carrillo («La lluita del proletariat per la direcció del moviment nacional», NOUS HORITZONS núm. 2, 1962), que són una prova d'aquesta preocupació, malgrat algunes rigideses teòriques explicables per les condicions en què s'elaborava la revista.

Més endavant, a començament dels anys 70, alguns redactors de la revista vam considerar que ja havia arribat l'hora que NOUS HORITZONS abordés el tema dels Països Catalans. Si la qüestió s'havia plantejat de manera més o menys oberta en la premsa i les publicacions sotmeses a la censura franquista, ja no tenia justificació el nostre silenci: calia que NOUS HORITZONS, l'única revista marxista catalana, intervingués en el debat. Dissortadament, la discussió interna, a nivell de partit, sobre el tema havia avançat poc des de 1961, i no fou possible de trobar la «fórmula» periodística que vehiculés el propòsit. Vam haver d'esperar encara fins a 1975-76,

quan s'elaborà el projecte de programa del PSU per al IV Congrés, perquè per primera vegada la noció de Països Catalans fos recollida i analitzada sense connotacions negatives en un text oficial del partit. D'aleshores ençà el debat ha pres noves dimensions entre els comunistes catalans i ha permès l'aparició a la llum pública de posicions teòriques i polítiques diverses, sovint enriquidores.

El nou enfocament de la qüestió recollit en el programa del PSUC s'articula principalment en tres punts. En primer lloc, els Països Catalans són contemplats «com una realitat que conté elements nacionalitaris» (comunitat de llengua, comunitat de cultura, passat històric comú, etc.), amb la qual cosa es fa un pas endavant decisiu respecte al plantejament de la famosa nota d'HORIZONS de l'any 1961. En segon lloc, es reconeix que «aquesta comunitat d'elements no es pot identificar **avui** —el subratllat és nostre— amb l'existència d'una consciència nacional única», a causa del desenvolupament ben divers que han tingut els diferents països, constatació realista en la qual coincideixen la major part de teòrics i de forces polítiques catalanes. I en tercer lloc, «la solució futura, en el procés de construcció d'un Estat federal, ha de sortir de l'exercici del dret d'autodeterminació de tots i de cadascun dels Països Catalans». (Per cert, en el desenvolupament d'aquest tercer punt la Constitució és, ara com ara, un entrebanc a l'aspiració que el programa recull molt justament: «el sistema constitucional democràtic futur haurà de ser obert en aquest aspecte i no tancar les portes a possibles integracions de les entitats nacionals i regionals autònomes».)

D'altra banda, alguns membres del PSUC i del PC del País Valencià van participar activament en les Jornades de Debat sobre els Països Catalans, celebrades a Barcelona l'octubre de 1976. Al llarg d'aquestes discussions —no totes constructives, però en conjunt enriquidores— es posà clarament en relleu que la dialèctica dels Països Catalans no tenia el seu origen en posicions purament imperialistes, sinó que responia a necessitats populars reals, més agudament sentides al País Valencià i a les Illes, pel fet d'arrencar d'una situació social més desfavorable en la lluita nacional. A partir d'aquelles Jornades el tema dels Països Catalans apareix amb unes noves dimensions i ja no és possible de despatxar-lo amb formulacions esquemàtiques i simplistes.

El fet que aquest tema sigui abordat a les planes de la revista d'un partit que actua en l'àmbit del Principat no s'ha d'interpretar ni com imperialisme ni com paternalisme. Senzillament a partir del gran despertar autonomista viscut pel País Valencià i les Illes, a la recerca de la pròpia identitat nacional, sembla evident que avui, al Principat, no podem abordar seriosament el caràcter de la **nostra** identitat nacional si no és agafant com a marc de referència —com a punt de partida i sense apriorismes— el dels Països Catalans. Això explica també el fet aparentment paradoxal que les veus de les Illes i del País Valencià hi tinguin més extensió que les del

Principat. En definitiva, estem en uns moments en què ens cal coneixer-nos, escoltar-nos i aprendre dels altres coses sobre nos-altres mateixos.

En aquest nou context s'inscriu el present número de NOUS HORIZONS que no és sols l'acompliment d'un propòsit ja antic sinó, sobretot, l'ocasió de debatre obertament una qüestió que, com a catalans, no ens pot deixar indiferents. El mèrit principal d'aquest número, doncs, està en el mateix inici del debat dins les planes de la nostra revista. D'altra banda, donada l'especial significació del tema no hem volgut que el nostre fos un debat exclusivament entre comunistes (de Catalunya, del País Valencià i de les Illes) i hem convidat diverses personalitats d'esquerra perquè hi contribuïssin amb la seva veu. No cal dir que el Consell de Redacció de NOUS HORIZONS no comparteix necessàriament totes les opinions dels nostres col·laboradors pel fet de publicar-les: creiem que quan la confrontació d'opinions diverses resulta més enriquidora és precisament en problemes de difícil delimitació com el que ens ocupa.

Dels meus primers contactes amb Catalunya fins ara. Molt breument

Ovidi Montllor

De menut al meu poble, Alcoi, recorde paraules com: «calaix», «petit», «aiga» (forma dialectal), etc. Quan vaig preguntar què volien dir aquelles paraules em varen dir que allò era català i que en valencià l'equivalent era: «caixó», «xicotet» i «auia» (forma dialectal). Després ja vaig comprendre que a Alcoi, per qüestió eminentment de la indústria del tèxtil, hi havia un gran contacte amb els catalans, i també, una gran afinitat en molts costums i maneres de ser d'ells. (Potser ara molts diran que m'ho invente. Tant se val.)

Jo vaig començar a gaudir del futbol als deu anys, a l'època del Barça de les cinc copes. Lògicament tots els meus companys i jo érem del Barça. Jo anava al col·legi, en aquells moments, dels Salesians, i la major part dels capellans-mestres eren catalans sortits del Martí-Codolar d'Horta. Després vaig treballar a la indústria tèxtil i els montadors de maquinària eren catalans. Vaig anar a classes de Mestratge Industrial Tèxtil a l'Institut d'Ensenyança Mitjana d'Alcoi, i tenia alguns professors catalans. A les festes del meu poble, quan els catalans que, o bé estaven de pas o estaven treballant allà, recorde que els alcoians que ixien a la festa els mig vestien de Moros o de Cristians amb capes i barrets i deien molt de veres: «són germans nostres». (Potser ara molts diran que m'ho invente. Tant se val.) Als divuit anys, i per contactes «subversius» amb amiguets meus vaig començar a llegir, en la llengua que sempre havia parlat (fent molts esforços, això és cert), Joan Fuster, Joan Maragall, Eugeni d'Ors, i comedietes valencianes (començava el meu interès de fer d'actor seriosament). Quan dic comedietes valencianes és per fer ús de la veritat en tot moment. Ja que eren comedietes costumistes del meu poble publicades abans de la guerra i guardades a casa pels meus pares. Tot i així, em costaven d'entendre. Poc temps després ja coneixia més escriptors, poetes i cantants que parlaven, escrivien i cantaven en la mateixa llengua que jo parlava. Hi havien diferències, és veritat; diferències dialectals

com ara, però era l'idioma més pròxim a mi i per tant l'idioma amb el qual jo em sentia identificat. Tot ple d'una ingènua ignorància, vaig haver fer la «mili» a Palma de Mallorca, i va resultar que ens enteníem mallorquins i valencians (passat un temps breu, per acostumar-nos a les diferents fonètiques). Els oficials i suboficials mallorquins, que eren molts, ens donaven les ordres marcialment en mallorquí; això va ser una altra descoberta que em va deixar molt sobtat. De retorn del servei militar, i per qüestions de supervivència (Alcoi passava una gran crisi tèxtil), vaig venir a viure a Barcelona (lògic per a mi: a Barcelona hi havia una indústria tèxtil; il·lògic, però, vaig començar a treballar de cambrer). Arribat aquí, a Barcelona, jo sempre he estat el valencià, cosa que m'omple de satisfacció, però mai no he tingut ni un bri d'animadversió. Al contrari, sempre entre els moltíssims catalans que els considere amics, d'altres no coneguts, d'altres catalans coneguts d'un moment, companys de diverses professions que he hagut de fer, patrones de pensions, veïns del barri, etc., sempre he trobat en ells un gran interès per moltes coses referents al País Valencià, i una hospitalitat com enlloc de fora ma casa he trobat. Comence a fer cançons i a cantar i sóc de casa tant al País Valencià com a Catalunya, i a les Illes. A d'altres indrets de l'Estat espanyol sóc un cantant respectat en uns certs cercles i considerat valencià que s'expressa en la seua llengua i cultura: la catalana.

Tot això, fins fa quatre dies, per a no donar massa importància, en què resulta que tota la meua història anecdòtica, per no dir popular, és falsa. Que jo sóc valencià, i que no tinc res a veure amb els catalans. Als trenta-sis anys, aquesta broma no l'accepte. L'única cosa que no la considere broma és la d'aquells polítics de cultura i idioma germans, de menys, igual o més edat que jo, i per descomptat de molta més preparació en tots els terrenys, els quals no sols accepten la broma sinó que la segueixen. I alguns fins i tot fan ganyotes. Bon profit, doncs, ja que la meua història, com la de moltíssims més no té cap importància. De tot això que he dit només em queden llibres per a seguir vivint, i pensar que les paraules primeres que no sabia què volien dir ara les puc dir i comprendre de tres o quatre maneres diferents, i això em dóna la gran riquesa de poder descobrir a cada moment la cultura d'uns Països germans, i els germans d'uns països.

Països Catalans: entre el problema i el programa

Joan Fuster

I

No cal dir que el «problema», a hores d'ara, tindria unes possibilitats de plantejament i de solució molt distintes, si no fos per la incòmoda «qüestió de noms». Circumstàncies històriques ben conegudes van impedir que, de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó, hi prevalgués un gentilici comú i un corònim igualment unitari. Potser en el moment just «ja» ningú no en va sentir la necessitat: quan arribà l'hora d'encetar el procés de constitució de les «nacions modernes» —que a la llarga esdevindrien «nacions-estat»—, el nostre poble ingressava de ple en l'àmbit de la Monarquia espanyola, i ho feia d'una manera espontània, subsumint-se en una denominació que el sobrepassava i que havia de marcar perillosament el seu futur. A partir del regnat de Ferran el Catòlic, hi hagué entre nosaltres tantes excitacions anticastellanes com es vulguí, però poques, ben poques d'antiespanyoles. I no m'oblido dels episodis del 1640 ni de la Guerra de Successió. Sigui com sigui, la instància unitària del nom ens va fallar, i encara en patim les conseqüències.

Tots havíem començat sent, com deia Ramon Muntaner, «vers catalans», i la noció, ètnico-lingüística per a l'època —principis del segle XIV—, avui tindria un abast «nacional». Però, amb el temps, ens dividírem en «catalans», «valencians», «mallorquins», perquè la diversitat dels «estats» medievals, en consolidar-se, hagué d'originar uns particularismes de nomenclatura bastant lògics, els quals, després i per unes altres raons, van accentuar-se. Que jo sàpiga, no disposem de cap estudi detallat que ens expliqui com es va produir la divergència creixent ni fins a quin punt s'hi mantenia el sentit —o sentiment— de la unitat. Caldrà que algú l'emprengui, algun dia. En tot cas, mai no vam perdre el sentit —o sentiment— d'unitat, a pesar de no saber com convenia denominar-la. El 1531, un valencià parla de «pàtria llimosina»: era una opció, en efecte. Quan, amb la Renaixença, els vincles de relació culturals van fer-se més consistents, el «llemosinisme» aconseguí un èxit curiós, sobretot al País Valencià.

La fórmula «pàtria llemosina», aberrant des de tots els cantons

que es miri, oferia tanmateix l'alternativa fàcil a qualsevol altra que comportés una determinada especificació «regional»: naturalment, «catalana». Un altre valencià, el 1875, no sent cap escrúpol d'escriure «països catalans» per referir-se a la nostra comunitat nacional, però l'expressió resultava prematura al sud de l'Ebre (i a tot arreu, ai!). La suspicàcia de valencians i mallorquins es crispava davant l'eventualitat de dir-se o sentir-se dir «catalans». Encara ara constitueix, això, l'esca de tensions polítiques totalment puerils i alhora virulentes. O no tan puerils. Les classes dominants al País Valencià i a les Illes, que, per motivacions diguem-ne «estructurals» han segregat unes «ideologies» sovint antagòniques a la de la burgesia del Principat, han atiat i atien un «patriotisme local» que pràcticament troba la seva justificació única en la presumpta amenaça de l'«imperialisme català».

L'anàlisi del fenomen a què em refereixo, centrada cronològicament, i incidida en la contraposició d'«ideologies» —i dels interessos de classe subjacents—, podria projectar molta llum sobre el tema. I un fet important a destacar són les temptatives desesperades que han sorgit, precisament al País Valencià —la zona més «hipersensible»—, per afirmar la unitat catalana sense anomenar-la «catalana»: per exemple, **Bacàvia** (**ba** de Balears, **ca** de Catalunya, **va** de València), **Països Catalànics** (com **hispànics**)... Jo no sé si «Països Catalans» resultarà viable, a la llarga. De moment, prospera. Al mateix temps suscita, és clar, irritacions i prevencions, sempre previsibles per la seva procedència «ideològica». Ara: d'una manera o d'una altra hem de designar «això». I «això», en efecte, no és cap fantasmagoria, no és cap invenció d'intel·lectuals obsedits, no és cap estratagema de banquers —quins?— voraços. Es tracta d'una realitat social «identificable», heterogènia, confusa, discutible en les seves implicacions estrictament polítiques però evident. I que demana «solucions».

II

D'uns anys ençà, el concepte de «Països Catalans», i —de re-top— les seves implicacions polítiques, han estat objecte de polèmiques i de reticències sense precedents. En la història de les nostres reivindicacions nacionals, l'aspiració unitària només havia obtingut, fins ara, un lloc secundari, més aviat teòric: figurava, sens dubte, en un racó o altre de les declaracions de «principis» —Prat de la Riba, Alomar, Rovira i Virgili— o fins i tot venia explícitament acceptada com a «tradició» en alguns papers doctrinals solemnes —Torras i Bages, posem per cas típic—; però res més. Mai no passà als «programes», almenys amb una mica de sinceritat ni de confiança. El **décalage** entre els moviments «nacionalistes» en cada una de les regions, intens, prou que ho feia inevitable, d'entrada. I, de

més a més, ho imposava l'estratègia immediata dels partits, que havia d'ajustar-se a les coordenades concretes de cada àmbit regional. La situació ja no és la mateixa, i el reflex «ideològic» tampoc no pot ser-ho.

El «catalanisme» per antonomàsia, el del Principat, un cop la burgesia industrial va assumir-lo, es veia constret a les «quatre províncies», i encara no en cobria tota l'àrea. Al País Valencià i a les Illes, mentrestant, no hi havia una burgesia equivalent, perquè les respectives estructures de la societat eren distintes, i mal podia haver-s'hi produït l'aglutinació de classe oportuna. Rèplica al «catalanisme burgès» del Principat, i determinat per aquest, van ser els altres «catalanismes», ja que s'hi havien d'enfrontar d'una manera directa. La dialèctica dels fets em sembla clara. L'expectativa d'uns «Països Catalans», aleshores, resultava una simple invocació retòrica, ben intencionada però merament formulària. I ni tan sols en deien «Països Catalans», per cert. De la banda del País Valencià i de les Illes —deliberadament esquivo ací la peripècia, més complexa, del Rosselló o Catalunya-Nord—, la resposta «nacionalista» era tan feble, que tampoc no se'n podia esperar sinó afirmacions radicals minoritàries.

Els nous factors en joc, generats sota el franquisme, han alterat notablement el vell esquema. D'una banda, la «resistència» culturalista, al País Valencià i a les Illes, en la seva cànida clandestinitat, hagué de ser més «catalanesca» que mai no ho havien estat els predecessors lletraferits. D'una altra, l'ambient provincià perpetuat per la Dictadura —perpetuat i agreujat— acabà provocant, paradoxalment, una represa de vocacions i de voluntats que adoptaven un signe «nacional» resolut, ja sense contaminacions dels vells prejudicis «catalanòfobs». Eren, tot plegat, iniciatives esporàdiques, aïllades, i d'escassa projecció popular: «intellectualoides», si es vol. Però també, simultàniament, el País Valencià i les Illes es «modernitzaven», i les arcaïques oligarquies rurals o mercantils experimentaven la competència dels neoburgesos de l'estraperlo i de la industrialització i l'impacte del turisme. Les «classes populars» n'havien d'acusar el canvi. I, encara, hi havia l'evidència de l'«enemic comú»: el franquisme.

En la mòdica, sorda i despistada lluita contra el Règim, al País Valencià —i ara em limito a allò que he conegut de prop—, apareixia amb una innocent evidència el fet que «totes les llibertats són solidàries», i entre elles, la «nacional». Poc o molt, el «problema nacional» dels valencians impregnà totes les tendències d'inspiració democràtica. I no és gens desdenyable que, avui, siguin acusats de «catalanistes» per la ultradreta impertèrrita els homes i els partits que senzillament s'alineaven en l'esforç per traure el poble valencià d'una multiseccular inòpia col·lectiva. Quan escric aquestes ratlles, veig als diaris la ressenya d'un discurs de Blas Piñar, l'1 d'octubre, a València: resumeixen el toc d'alarma feixista i espanyolista davant

un panorama que insinua l'efervescència de les masses respecte a la seva postergació com a «poble» individuats. Per desgràcia, encara hi ha molt de camí a fer. La cosa indiscutible és que, a hores d'ara, no són pocs els valencians que han pres consciència de ser-ho, i que es demanen per la seva «identitat»... Països Catalans?

III

Des de l'angle valencià, l'embolic és terrible. L'any 62 ja vaig publicar un llibre, **Nosaltres els valencians**, que pretenia denunciar-lo: s'hi apinyen, amb els clàssics i permanents antagonismes de classe, d'altres antagonismes d'idioma, de cultura, d'opció nacional. Les indecisions, les perplexitats —som un «país perplex», com diu exactament Josep-Vicent Marquès—, es palpen al carrer cada dia. Fa poc, des de les planes d'un diari municipal, algú ens provocava a ser «valencianos y sólo valencianos». Per descomptat, el «sólo valencianos» anava dirigit als «catalanistes», als oprobiosos, nefands i merdosos «catalanistes». Però ara, al País Valencià, ¿qui és només «valencià»? No ens enganyem: no hi ha cap valencià que sigui exclusivament valencià. Ser valencià és ser alguna cosa més que valencià; és ser dels «Para ofrendar nuevas glorias a España», o és ser «catalanista». Es tracta d'una tria «nacional». Naturalment, el senyor que ens comminava a ser «sólo valencianos», comença per no ser «sólo valenciano». Ell és un «espanyolista» en el mal sentit de la paraula. ¿Serà tan liberal que, als altres, ens faci el favor de continuar sent valencians, tan valencians com ell o com qualsevol altre, i al mateix temps «catalanistes» en el mal sentit —també— de la paraula? L'anècdota és ridícula, però il·lustrativa.

El fet és que ser «sólo valencianos», fora del folklore alienant i diàfanament ultra, no ho és ningú. Tant els valencians com els mallorquins, per unes rèmores ancestrals que no seria difícil explicar, hem de decidir-nos «nacionalment» per l'un cantó o per l'altre, i de l'opció, quan sigui possible de ser raonable i sospesada, sorgirà, un dia, un «País Valencià» decantat per ser ell mateix o per continuar sent la genuflectió provinciana i fiscalment colonial. I més que fiscalment. No tot consisteix a pagar la contribució. De moment, al País Valencià, proliferen els «catalanistes»: vull dir, augmenta el nombre dels valencians que nacionalment es desalienen. I, sense pecar d'optimisme, així serà. Així serà si les forces populars aconsegueixen alliberar-se de la llosa funeral que l'oligarquia financera «valenciana» ens promet. Quan don Santiago Carrillo es va permetre la frivolitat de dir que això dels «Països Catalans» era una trampa bancària de Barcelona, no solament demostrà que no havia entès el problema —mai no l'entendrà—, sinó que ja havia abdicat de la consigna de «l'anàlisi concreta de la realitat concreta». Demano perdó si això sona a massa «leninista». Personalment, crec que el «problema

nacional» dels valencians, en la seva complexitat, és un problema de classe: de lluita de classes.

Deixo en l'aire, ja ho sé, moltes coses. La postulació dels «Països Catalans», en definitiva, molesta a Barcelona i a València: a les dues hipotètiques «pre-autonomies» fascinades pel Poder Central. Però els «Països Catalans» —i és una manera de dir-ho, tan convencional com es vulgui— es veuran forçats, a la curta o a la llarga, a «identificar-se». No té cap importància que l'honorable Tarradellas n'estigui en contra, o que n'estigui en contra el ¿per què no «honorable»? president Albiñana. Les «polítiques» a curt termini són decisives, però, ben mirat, només resultaran eficaces si arriben a ser imaginades de cara a una «emancipació nacional». Si no és així, tot es diluirà en pura descentralització. Jo sempre he cregut que la descentralització pot ser pitjor que el centralisme.

Hi afegiré una altra remarca. Ningú, ni el més «separatista», no postula uns «Països Catalans» políticament articulats «ara mateix». Potser, en un míting, l'emoció rapsòdica indueixi a certes exclamacions. No, no, tampoc no és això. Ara com ara, els «Països Catalans», entesos políticament —¿i no hi ha mil maneres d'entendre'ls en un terreny preparatori a la «política»?— són una pura il·lusió de l'esperit. La imminent Constitució, que tot cristo votarà «sí», prohibirà la federació de «comunidades autónomas». Catalunya serà una «comunidad autónoma» de seguida. Però ¿i les Illes, i el País Valencià? ¿I què ve a ser una «autonomia», segons els càlculs del **consenso**?... Tant se val. Si els «Països Catalans» no troben una encarnació política urgent, no per això deixaran de ser el que són. I no per això deixaran de ser el que haurien de ser. Quan un dia arribi a sentir-se igualment «català» un veí qualsevol de Xàtiva i de Palafrugell, d'Elx i de Manacor, de Perpinyà i de València, de Lleida i d'Alacant, de Barcelona i de Beniopa, i etcètera, tal vegada hi haurà una batalla guanyada. Unes quantes «condicions objectives» perquè així sigui, hi són.

La «qüestió» dels Països Catalans

Vicent Ventura

Naturalment, no descobreixo res si dic que la «qüestió» dels Països Catalans es farà més polèmica en la mesura que vaja fent-se més i més política. No passaria res, o gairebé res, si tots tinguérem la mateixa possibilitat d'«explicar-nos» als mateixos mitjans, amb els mateixos espais, etc. Ni passaria res tampoc si els qui tracten la qüestió de manera exclusivament política no amagaren deliberadament la Història. Però ni tots nosaltres no tenim els mateixos espais —no tenim ni una ratlla— ni tots ells, més aviat ningú, no tenen cap propòsit d'aclarir la Història. La Història que ens han amagat i que, pel que es veu, continuarà amagada. ¿És eixe el camí de la «normalització»? Als qui mai no han volgut saber res que vaja més enllà d'un «autonomisme» aigualit se'ls han afegit els nacionalistes vergonyants que considerant liquidat el període de «resistència» —i no més la tàctica clandestina d'una resistència que ha de continuar a les clares— justifiquen la seva integració en els partits d'abast en tot l'Estat espanyol, guanyadors de les eleccions que varen ser decidides per l'exclusivitat de la TVE a favor dels dos aparells electorals complementaris, explicant la inutilitat del «testimonialisme» i la necessitat de l'eficàcia. S'hauran de llogar cadires per veure com s'ho faran. Tant de bo reeixiren! Ho tenen, però, molt pelut i tot fa pensar que acabaran tornant a la lluita anomenada «testimonial», pacient però també més ferma.

Perquè una de les coses que han d'amagar els de l'eficàcia, en lloc de posar-la damunt la taula per tal d'aclarir-la en la mesura possible, és eixa dels Països Catalans. Recorde certa sobretaula on es va tractar el tema i algú dels qui ara considera que, si més no, s'ha d'ajornar la seva discussió, assegurava amb una fermesa que a mi em va semblar excessiva: «el fet nacional català ha estat claríssim i indubtable en la Història de la Corona d'Aragó». Jo no gosaria dir tant perquè no en sóc d'historiador. Ni tan sols tinc la informació històrica suficient per aproximar-m'hi. Tinc, però, sentit comú i hàbit de pensar, més que de confiar-ho tot als sentiments, que són

els que ara es manipulen tan fàcilment denunciant que «nos volen furta», fins i tot la «paella». Res més que la «paella». Com han pogut tenir semblant atreviment? es demanen fins i tot catedràtics de dret mercantil i de dret polític que arriben a considerar els fets com un expoli cultural. Ni més ni menys! Perquè tothom sap que l'exclusiva dels atifells per cuinar l'arròs, anomenat «paella», la tenim els valencians i no es pot fer més paella que la valenciana. Ningú no té dret a fer, per exemple, «paella gironina».

En eixos nivells està la manipulació del sentimentalisme desinformat de la gent a casa nostra. Des de més enllà del Sènia «nos volen» furta tot, des d'Ausiàs March a la ceràmica de Paterna passant pel gòtic de la Llotja de València. Es pot reconèixer, sempre que no es faça d'una manera massa cridanera, que el català i el valencià són la mateixa llengua però cal dir «l'idioma del País» per tal de no ferir el sentiment dels qui han fet dues coses al mateix temps: mantindre'l viu per al seu ús habitual —més o menys corromput, és clar— i ignorar que es tracta d'un idioma que «tècnicament» —passeu-me el mot— és igual que qualsevol altre, és a dir, té gramàtica, diccionari, etc. I tant! L'episodi últim —últim respecte a aquestes ratlles— és divertit malgrat tot, malgrat, per exemple, la mala bava que demostra. Perquè els del GAV —l'extrema dreta disfressada de «valenciania»— havent sentit campanes sense saber d'on venien, han editat una gramàtica del Pare Fullana, prologada per Llorente Falco, en la qual a més que l'autor reconeix l'identitat valencià-català, s'escriu el nom qualificat en tant que membre de l'Institut d'Estudis Catalans, etc. I el Don Teodoro «setentón», fill de l'altre, el de la «Renaixença», afirma al mateix llibre la unitat de les dues llengües i la «germanor» històrica de tots els pobles de la mateixa llengua. No cal dir que el rigor científic dels del GAV els ha induït a retirar urgentment la gramàtica del mercat. Perquè del que es tracta, és clar, és de negar que el valencià és català.

La història que no para

Hi ha una raó claríssima per negar en els casos més «militants», amagar en els més subtils i recórrer a l'eufemisme ambigu d'anomenar «idioma del País» al nostre català en els casos més vergonyants —que han crescut últimament— que és, per supost, «històrica». No és possible fugir de la insis-

tència de la Història. Perquè, naturalment, si tenim una mateixa llengua, si eixa llengua ha generat una cultura indistinta per a tots els països que la venim parlant, ¿com podriem amagar altres nexes històrics? Heus ací el problema. Una mateixa corona per a tots, unes mateixes Corts, a més de les pròpies de cadascú, ¿com podrien haver-nos fet tan diferents als pobles de la Confederació, que entre el Principat —per exemple— i el Regne de València, perquè entre el Regne de València i el Principat no hi haguera més relacions, i més estretes, que amb Castella, posem per cas? Certament tots hem estat víctimes del mateix compromís de Casp i de les inevitables conseqüències Virreinals, però fins i tot amb eixos elements de diferenciació, ¿com es pot dubtar que entre el Aleshores Principat i el Regne de València no hi havia solució de continuïtat, no només geogràfica sinó fins i tot política?

Jo no en sóc d'historiador, ja ho he dit, però hi ha coses difícils d'amagar i és per això que els qui tampoc no ho són, prou menys informats que jo, per altra banda i posem per cas, volen construir tàctiques polítiques per a avui i fins i tot per a demà, incloent-hi el treball de cercar la nostra identitat —això diuen— començant de bell nou. És a dir, ignorant la Història. Aleshores, de quina identitat es tracta? Hem d'inventar-la? ¿O és que no es tracta de cap identitat diferent de l'«oficial», sinó només de justificar la descentralització «autonòmica», que permet fer-ho tot, ciència, política, cultura, en un corralet on la competència haja estat suprimida? ¿Es tracta d'ésser l'únic gall? S'ha d'anar amortitzant la Història —sempre complicada, que no acaba mai de sotmetre's— mantenint arqueològicament l'idioma i elevant els nivells folklòrics per compensar la davallada de tot l'altre? Argumentacions no en falten. Som, diu algun catedràtic, duals idiomàticament i culturalment, cosa que fa que ho siguem també políticament. ¿Potser el que vol dir és que una part és castellana i s'expressa en castellà —Història i immigració ben barrejada— i l'altra en... català? En absolut. Castellà, bé, no hi ha inconvenient, però, català? És justament això el que es tracta de negar.

Electoralisme i història

Heus ací la «qüestió» política. No n'hi ha d'altra. És una vella «qüestió» que fa 270 anys era menys confusa. La «qüestió» dels «maulets» i els «botiflers». El que passa és

que ara entre els maulets no hi ha la consciència, si més no foral, que hi havia aleshores. No hi havia aleshores l'innegable empelt immigrat que arriba avui a un 30 per cent si fa no fa de la població total, encara que el seu repartiment és ben desigual. Perquè mentre, per exemple, més del 50 per cent de la població total d'Elx, posem per cas, procedeix de la immigració, i el percentatge és semblant a l'Horta de València, en altres llocs no arriba al 5, al 10, al 15 per cent, etc. Però a aquests valencians de la immigració, què els hem d'oferir? Una «dualitat» o un alliberament? ¿Per quins objectius hem de treballar políticament plegats?

Em sembla que és aquí on entrem en la vertadera «qüestió» que, inexplicablement, o massa explicablement, han deixat de banda els partits condemnats a ser majoritaris i a no saber què fer amb la seva majoria. Estem davant d'una cadena d'activitats electorals després d'un dejuni electoral de més de quaranta anys. Per passar la maroma de la transició i no del trencament —com era perfectament previsible— hem votat per elegir diputats i senadors —més diputats que senadors, dels que encara n'hi ha de designació— ens volen proposar un referèndum constitucional i després pot haver-hi dues convocatòries o una només: a diputats i senadors si es dissolen les Corts un cop aprovat el referèndum i acte seguit a l'anomenada Administració local, o només a les últimes si el Govern decideix, com sembla probable —i quan surta aquest article potser ja s'hauran resolt algunes d'aquestes incògnites—, mantenint-se al poder per tal de no córrer el risc de perdre'l davant la seva «alternativa de poder». Però per a les «comunitats autònòmiques» que no tenien Estatut aprovat abans del 36, la cosa no s'acaba ahí. Si volen deixar la «pre-autonomia» i passar a l'«autonomia» hauran de continuar utilitzant les urnes.

Tot això vol dir que els partits majoritaris, els dos partits majoritaris —que no podem deixar de considerar complementaris amb tot el que això significa des del punt de vista electoral—, estan preocupats pels vots purament i simplement. Com els tindran més segurs? I en el cas més «històric» es tracta, a més a més, de partits sense cap tradició «nacionalista» en el sentit de les nacionalitats que fins als Decrets de Nova Planta de Felip V no deixaren de ser pràcticament independents, amb legislació pròpia, recaptació pròpia d'impostos, institucions de govern pròpies, etc. Són partits que neixen paral·lels a l'Estat unitarista i per substituir-lo. És en relació amb ell com s'ha organitzat i han organitzat els seus aparells

de direcció que marquen la seva estratègia i la seva tàctica. Amb eixe parallelisme ha cristallitzat la seva burocràcia, generalment tan decisiva.

Eixos són els partits que havien de guanyar les eleccions últimes —majoritàriament o minoritàriament— i guanyaran les properes. I això per moltes raons. Entre les més importants perquè tenen al seu favor les «idees» que des de fa, com a mínim 270 anys, a partir del de Nova Planta, s'han imposat mitjançant l'escola, totes les institucions de cultura, tots els mitjans de comunicació de cada moment, l'Administració en tots els seus rams, la força, «*el derecho de conquista*» i la seva continuïtat amb una presència efectiva, etc. Contra eixe estat de coses —contra les classes dominants subjectes als qui els poden proporcionar la força per tal que exerceixin el domini— què podien fer els intents nacionalistes? El que han fet i el que hauran de continuar fent. No vull parlar ara de si hi ha més o menys consciència nacional al Principat que al País Valencià, posem per cas. És evident que a l'«origen» hi ha més consciència. És evident també que no es tracta d'una consciència tan «nacionalista» com voldrien molts. Perquè també allà, els partits nacionalistes, més nombrosos que aquí, han hagut de recórrer a les aliances amb partits d'abast de l'Estat espanyol. O no?

El problema, que ens afecta a tots, i és per això que no voldria ara fer distincions entre els Països Catalans, és que la qüestió, «*molesta y tenaz*» com diu un residual «chico de la prensa» que fa informació política a casa nostra sense adonar-se de res, és ahí, plantejada per a tots i evitada per gairebé tots. El problema, posem per cas, no explicitat però sí pensat per molts dels que callen, és el següent: ¿per què no acceptar les coses tal com estan i deixar córrer no sols el dels Països Catalans sinó tot allò que vaja més enllà de l'«autonomia»? Sembla que la resposta és senzilla: perquè el fet que en parlem, per «molest» que siga, no és d'una «tenacitat» gratuïta. Es tracta d'una qüestió sense resoldre. Per a una part, almenys, dels que «*molesta y tenaz*» mantenim la qüestió tan viva com podem; el «nacionalisme», qualsevol nacionalisme, deuria ser ja anacrònic. Però no ho és encara. I no ho serà mentre uns «nacionalismes» s'imposen sobre uns altres. Mentre el nacionalisme siga una arma d'opressió no podrà deixar de ser, també, una arma d'alliberació. Front a l'imperialisme —gran o petit, exercit al mateix temps que es suporta un altre, o es viu d'eixe altre— perquè aquí el terme l'inutilitzem en el

seu sentit més estricte de dominació, no hi ha més arma d'alliberament que el nacionalisme. Altra cosa diferent és l'exercici pacífic del dret a desenvolupar la pròpia identitat sense que res s'opose per la força. Eixe és l'ideal només des del qual es pot parlar de debò de «solidaritat» entre els «diferents». Perquè no es tracta de diferències de classe sinó d'identitat... que difícilment pot deixar de ser històrica en la mesura en què és «també» cultural i consegüentment lingüística. Però no només cultural i per consegüent lingüística.

Per no ser «*moelles*» com ens definia el Comte Duc; per no ser dominables, per no ser dominats, per alliberar-nos, hem de ser els qui som. Res més que això. I és aquí on es planteja la qüestió. Qui som els valencians?

Ser el que som

Al lector d'aquesta publicació no haig d'explicar-li allò que s'anomena polèmica sense que ho siga, perquè no hi ha la mateixa racionalitat per les dues parts. Per a una d'elles no hi ha cap racionalitat. Hi ha, ho torne a dir, manipulació de sentiments desinformats aprofitant la tendència a ser «diferents» sempre, és clar, respecte d'aquells amb els qui remarcar la «diferència» no constitueix cap risc ni tan sols d'impopularitat, és a dir, respecte dels qui no tenen força per exercir, ni legal ni de cap mena. És a dir, dels realment «iguals» o gairebé iguals. És per això que s'ha d'inventar l'«amença» futura d'«imperialisme» ja que no és possible demostrar-la avui. I és per això també que s'ha de dir que «nos volen» furar tot l'imaginable a fi de «crear» un sentiment defensiu que oblide la verdadera batalla, la que els manipuladors —els «botiflers», els de sempre i alguns altres que malauradament s'han afegit, dels quals tot seguit parlarem— no volen lliurar. Simplement perquè estan al servei del vertader enemic. Ho estan pels interessos econòmics, perquè des d'allí els ve la força «dominant», de vegades per qüestions de pur i simple «escalafó» administratiu; també perquè allí no s'han de mesurar amb els homòlegs sinó que els han d'acceptar superiors com són, efectivament barata la designació com a «*correspondientes*» del que siga, a casa nostra, etc. Cadascú té els seus interessos i mira de convertir-los en raons. L'anticatalanisme, escandalosament conreat des de certa premsa, per certes persones, té unes finalitats ben clares i unes conivències més

clares encara. En fi, ¿què es podria fer que fos més grat als «delegats provincials» i als «delegadors» que dividir la família? I dividir-la, és clar, no en nom dels interessats més directes i clars, els «delegadors» i els «delegats», sinó en nom d'una *«personalidad diferenciada de cualquier otra»* encara que *«digan lo que digan la Historia y la filosofía»*, perquè *«es el pueblo de hoy el que ha de decidir hoy su futuro»* i etc., etc.

Que tot això ho facen els «botiflers» d'avui, alguns cate-dràtics, alguns metges, alguns industrials, alguns trànsfugues de la poesia, la història, etc., que això ho facen aquells dels qui no es podia esperar una altra cosa, encara que d'alguns d'ells s'haja esperat en algun moment una altra cosa, no és estrany. Ni cal detenir-se ara en les seves tristíssimes raons «provincianes». El problema és un altre: són els partits i en concret els partits d'esquerra. Per què ho fan?, ¿com ho justifiquen? Pot ser perquè una identitat força rebaixada en la consciència i difosa en canvi extensament pel sentimentalisme diferencial, és el resultat de l'absència de l'idioma, la cultura, la història pròpies, en l'escola, en la Universitat, en l'Administració, en els mitjans de comunicació, etc. I és tot això el que s'ha de reconquerir si s'ha d'alliberar el nostre poble per tal que no siga «moelle», perquè siga l'únic que pot ser: ell mateix. ¿Com es pot creure en els objectius alliberadors de les opressions de classe dels qui no les plantegen des de l'alliberament del poble com a poble que és?

Una evident tenacitat nacionalista dels temps clandestins, quan ningú no ens disputava, ni de bon tros, el camp de lluita, ens va fer avançar i va fer que ens afincàrem en un terreny on encara estem; el terreny on, sortosament, no és possible cap manipulació, en la Universitat i des de la qual hi ha hagut l'extensió cap a altres capes socials. No és que abastàrem un camp que anava més enllà dels qui tenien una predisposició a ésser polititzats, és a dir, un camp minoritari; però això passa sempre. Són sempre líders amb un suport minoritari els qui es guanyen la confiança de les majories. I alguna cosa es va aconseguir en aquells temps durs i difícils. El desig «autonomista» no va sortir el dia mateix que va morir Franco al llit, després dels intents desesperats per perllongar-li la vida. Era un treball fet des d'abans. Al principi el vàrem fer sols els nacionalistes que no érem només nacionalistes, i més tard, vàrem aconseguir la solidaritat que ens semblava «natural», d'homòlegs de cada grup arreu dels Països Catalans. Un dia o altre caldrà contar aquestes coses si més no per raons his-

tòriques. És perquè eixe treball que alguns dels partits que han arribat al Parlament s'anomenen «del País Valencià» i han adoptat una organització —més o menys «autònoma», més aviat menys— territorial que abasta totes les terres valencianes. Uns partits varen arribar abans que altres a la lluita comuna contra la dictadura feixista i alguns eren ja existents mentre que altres varen sortir gairebé a última hora, d'un llarg somni de quasi trenta anys o més.

La «qüestió» i els partits

¿Què pensen, què diuen aquests partits de la «qüestió» dels Països Catalans? Perquè, naturalment, fora dels partits d'abast organitzatiu de tot l'Estat, els que varen existir fins fa poc i els que continuen, com així mateix les persones individuals que mantenen un treball projectat cívicament cap a tots aquests problemes, no diuen el mateix quan diuen Països Catalans. Les posicions van des del reconeixement pur i simple de l'antecedent històric, de la seva condició d'arrels comunes, que no volen amagar però que tampoc volen assumir com a projecte, fins als que pensen que s'ha d'arribar a un sol Estat independent per a tots els Països Catalans que deixarien per tant la seva pluralitat. Les matisacions són considerables i no sé si cal fer-les per a un lector informat com és el d'aquesta revista. Jo m'atreiria a dir que ara com ara, la majoria dels qui no volen —perquè saben que no es pot ni es deu deixar de plantejar-se la «qüestió», es reparteixen entre els qui no veuen en els Països Catalans com a concepte històric més que les arrels— la consegüent necessitat d'un enteniment cordial, ben lluny del conreu de la fòbia intolerant vigent, perquè es materialitze en el que es vullga o no —i ells sí que ho volen— és comú, com ara la llengua, i per altra banda els qui aspiren a una confederació en la que cadascun dels Països Catalans siga autònom, deixant oberta la porta a una major identitat si ho volen les majories suficients en el temps històric que calgui.

Però els partits parlamentaris concrets, i alguns no parlamentaris que s'han plantejat la qüestió i han dit alguna cosa, com s'expressen?

El galliner que a casa nostra és l'UCD —i on no?— té majoritàriament prohibit tractar del tema, sobretot positivament. Si per l'UCD fóra no hi hauria ni Estatut. Però és inevitable. El

poble, el vullga molt o poc, no voldrà deixar de tenir-lo si el té també Catalunya, que és l'obsessió familiar més provocadora de mimetismes juntament amb els odis induïts en la part minoritària que es planteja el tema. Per a l'UCD hi ha, per damunt de tot, la «*sagrada unidad de España*» objectiu manipulat com a denúncia i que es disputa amb Alianza Popular. Qüestió de vots, per supost, però també de «botiflerisme» absolutament normal i lògic. A l'UCD hi ha els qui ha d'haver i per això «el País Valencià serà d'esquerres o no serà».

Però el Partit Comunista del País Valencià ha escrit a «Cal dir», el seu òrgan d'expressió, per ploma d'Ernest García (i és una idea que resumeix molt bé l'estat de la qüestió al si dels seus quadres de direcció, com a conseqüència de la qual s'ha produït recentment una crisi interna), que si no s'aprofita l'«autonomisme» del Consell, «caldrà esperar que la Història faça bo el que el País Valencià serà d'esquerra o no serà». La Història ho ha de fer sola? Val a dir que, en el projecte polític del partit, només si el poble ho demane, es podrà parlar de Països Catalans. És clar que l'argument no s'aguanta. Seria prou recordar allò que la ideologia dominant és la ideologia de la classe dominant i deixar-ho córrer. No es pot, però, deixar-ho córrer. Les CCOO, per exemple, no ho han deixat córrer. No dic que s'hagen plantejat la qüestió dels Països Catalans, però dic que han arribat on poden i han vist clar que el «blau» a la Senyera i negar que el valencià és català, són posicions de dreta que no volen adoptar. La decisió ha estat presa en un ple del Congrés on s'han autonomitzat a nivell de País Valencià i on han elegit un immigrant cordobès que explica a qui vol escoltar-lo quina és la seva posició al respecte: els problemes del País Valencià, a tots nivells, són els problemes dels immigrants. Deuen ser els problemes dels immigrants, és a dir, dels valencians que són els immigrants.

Per què, doncs, el Partit no pren partit? I no es tracta que el prenga pels Països Catalans com a projecte polític a realitzar. El projecte polític a realitzar és l'Autonomia del Consell, evidentment, però sempre que les forces polítiques majoritàries del Consell siguin coherents, no neguen la Història, no l'amaguen, i no tinguen por a la manipulació del sentiment popular que té a les mans l'extrema dreta. Això és un fet per més que l'esquerra, per salvar-se de l'acusació, ho vullga negar. Al carrer, el del «blau», el que els «catalans» «nos volen furar» tot el furtible, el de l'anticatalanisme, és una qüestió del GAV, de la URV, d'uns organismes que com en un docu-

mentat reportatge del «Cal dir» s'ha demostrat, són tots una mateixa cosa. Doncs, ¿com pot no ser coherent amb la racionalitat històrica un Partit com el Comunista del País Valencià? ¿Com pot mantenir la tesi que es tracta d'un problema de «correlació de forces», de «graus de consciència»? ¿És o no un projecte del PC del PV aconseguir que el poble valencià s'allibere mitjançant l'únic camí, és a dir, la recuperació de la seva identitat? ¿I la seva identitat, passa o no pel reconeixement que els nexes amb el Principat i amb les Balears majors i menors, van més enllà de la llengua perquè si no no arribarien ni a la llengua? ¿O és que mana més la burocràcia central del Partit que el Partit Comunista «del País Valencià»? Un partit que ha estat, primer que cap altre, en els temps de la clandestinitat, al costat dels partits nacionalistes amb els que va constituir la primera Taula de Forces Polítiques amb l'ajut del PSUC. Anar més enllà de la llengua perquè s'arribe també a la llengua, no vol dir que el Partit Comunista del País Valencià haja de «patrocinar» la idea dels Països Catalans com a una unitat política, si no vol, és clar, perquè és lliure de fer-ho com s'ha d'aconseguir que siga lliure de fer-ho qui vullga, sense que la intolerància en funcions pose en perill la integritat física de ningú. Es tracta només, d'una qüestió de coherència. I els partits que defensen un socialisme científic, com poden deixar de ser coherents i racionals? ¿Com poden deixar el carrer en mans —en cadenes, en porres— dels GAV, de la URV, etc.?

El del PSOE és, si se'm permet dir-ho així, pitjor encara. Perquè el PSOE no diu ni tan sols que és una qüestió que l'ha de demanar el poble. El PSOE, fins i tot després de la unificació amb el PSPV —que sí que era catalanista i jo ho puc assegurar amb coneixement de causa— no deixa d'advertir, cada cop que accepta la realitat científica de la unitat de la llengua, que refusa el projecte polític dels Països Catalans. Que no és el PSAN, vol dir, segurament, amb tanta insistència, i no cal que ho jure. I que no té res a veure amb els qui fora dels partits defensem, en graus diferents, la coherència que representa parlar de Països Catalans si s'ha de parlar de la llengua, de la Història, de la recuperació sencera de la identitat, de la consciència nacional d'identitat, per anar més enllà de l'autonomisme i perquè l'autonomisme tinga un sentit de camí cap a l'alliberament del nostre poble. ¿D'on li ve eixa por a un partit que mentre es mantinguen les llistes tancades com a sistema electoral no té res a perdre?

Hi ha dues explicacions, una de fora i una de dintre. Hi ha l'explicació madrilenya de la burocràcia dirigent malgrat que es tracte d'un partit «federat». Conec el tema. L'he patit uns quants anys. Conec la gent. L'he patida uns quants anys. La disciplina de partit és, en el PSOE, i tant per a la Catalunya estricta com per al País Valencià, prou més forta que els interessos del País Valencià i de Catalunya estricta. ¿Que mai no seran contradictoris? Ja ho són des del punt i hora en què es continua amagant la Història. ¿Com, doncs, podem mai arribar així a la recuperació de la consciència nacional, a la identitat, l'única que tenim al nostre abast? Els episodis tristíssims del diputat Sotillo parlant al Congrés del «colonialisme» català, per defensar la impossibilitat que ens pugam federar els Països Catalans, un dia, si volem, és tan pintoresca com el president Albinyana negant-se a assistir a la constitució del Consell Preautonòmic de les Balears perquè ningú no pogués dir que anava a una reunió de «Països Catalans», malgrat que hi era també el president de la Diputació d'Aragó.

És Madrid qui paga i mana, però són també els mentors de casa nostra els que cobren, manen i ho volen tot sense jugar-se res. Miren d'ocupar llocs clau, com ara la presidència de la Comissió de Transferències, que és el més sucós fins i tot per a la promoció personal professionalment parlant. Que tot compta en la vinya del Senyor. El PSOE, podria manar netament al Consell, però ha estat perdedor i és evident que no mana, per als oficis interposats dels qui des de dins de casa atien l'anticatalanisme per tal d'eliminar competidors polítics i quedar-se sols amb el mànec i la paella. La paella «valenciana», és clar, del «bunker» i la «barraqueta».

Però, ¿com és possible que partits d'esquerra hagen deixat la iniciativa del carrer a la cridaneria minoritària d'uns subjectes la filiació política dels quals no ofereix cap dubte? ¿Com poden haver permès una intolerància que obliga a tornar-se'n a casa als qui volen donar «la volta en carró als Països Catalans»? ¿Com es pot arribar a una situació en la qual dir «Països Catalans» és condemnar-se a ser objecte fins i tot d'agresions personals? ¿És això el que pensen els partits majoritaris d'esquerra dels Països Catalans? Perquè ja sabem quina guerra tenim i què podem esperar de l'autonomia.

Tot l'altre, amic lector, el que pensa l'esquerra extraparlamentària més o menys extrema, el queensem els independents més o menys polítics, més o menys assagistes, etc. ho saps ben bé. Tenim per costum la coherència, la racionalitat...

i ballar sempre amb la més lletja. Si més no, perquè els altres no arriben a malversar-ho tot incloent-hi fins i tot el que els semblava que ja havíem guanyat: el carrer i les eleccions. Però ja es veu que no. Hem tornat, han tornat, al «blasquisme» més tronat. Al neoblasquisme, però, sense els collons d'un Blasco. Amb la més pobra mediocritat. ¿És això el que ens mereixem? De tota manera, continuarem... fins a arribar als Països Catalans de cadascú. Perquè sense «alguns» Països Catalans no hi haurà País Valencià. Sense el tot no hi haurà la part. Continuarà havent-hi, i potser d'això es tracta, les «tres provincias» dels «botiflers» de sempre.

Països Catalans: de la definició a la Constitució

Rafael Ribó

A dos anys vista de les Jornades de Debat sobre els PPCC podem fer un balanç que ens ajudi a situar les principals qüestions a l'entorn d'aquesta temàtica tan important per a la definició i desenvolupament de les nostres comunitats.

Les Jornades es van celebrar l'any 1976 en plena escuma nacionalista, just després de les polèmiques sobre els drets de la Taula del País Valencià. El clima apassionat que se'n derivava allunyava la possibilitat de fer un profund debat teòric i polític, i de situar-se dins de la realitat social on vivim. En aquelles jornades, per exemple, es parlà en contra dels qui mostraven reticències, petites o grosses, respecte del fet polític PPCC i se'ls titllà de ser representants d'un «socialisme mort» o de ser «voyeurs», mentre els acusadors citaven, com a prova de grans avenços, la presència de coordinadores de forces polítiques o sindicals que avui han desaparegut quasi per complet.

Políticament podem dir que en aquest període no s'ha assolit un major compromís i que poc s'ha anat esclarint la qüestió malgrat que s'ha avançat lentament en la sensibilització popular. Teòricament, ja que les definicions de nacionalitat o d'àrea nacional són multívokes, s'han fet molt pocs progressos des d'aquelles jornades i tenim plantejades bàsicament les mateixes qüestions.

Hi ha un factor molt important a l'entretemps que ha estat el de les eleccions. A Catalunya es va donar un resultat favorable a la pròpia autonomia, de força popular inequívoca però allunyat d'una identificació política de PPCC. La força autonomista de Catalunya fou, a les eleccions, superior a la del País Valencià, on malgrat tot també hi ha hagut un desvetllament menys estès però qualitativament notable. A les Illes, als resultats electorals van desaparèixer quasi per complet les opcions autonomistes. Avui retorna el plantejament autonòmic de la mà d'aquelles forces que van guanyar les eleccions però que foren absents, abans de les eleccions, del combat autonomista.

La realitat cultural dels PPCC, que avui no hauria de negar ningú, no té encara una traducció política ni pel que fa a la coordinació o a un mínim lligam orgànic institucional. De PPCC pràcticament no se'n parla entre els líders polítics, hi ha una moderació

nacionalista notable en la majoria de les forces polítiques, i s'accentua una radicalització nacionalista en els moviments minoritaris i testimonialistes. Per últim hem entrat en el gran ball de la confusió sobre la definició conceptual de les nostres comunitats. Hem sentit parlar d'«España, nación de naciones», de la mateixa recuperació del concepte Espanya i pel que fa als PPCC hi ha diverses maniobres en marxa respecte a aquesta confusió conceptual.

I el cas més flagrant avui és el del País Valencià on s'està lliurant una batalla ideològico-política que, malgrat no ser assumida exactament així per les grans forces polítiques, té gran transcendència per a tots els nostres pobles.

País Valencià: regne i nacionalitat? *

Parlar de la plurinacionalitat de l'Estat espanyol encara representa submergir-se en un món confusionari de termes i conceptes que al seu torn expressa les greus incomprensions polítiques existents entre la majoria de les èlites polítiques i acadèmiques. No diguem ja el que palesa de les reticències de tota mena per part dels sectors més conservadors i dels anomenats poders fàctics. Tot això queda prou clar a l'article segon del projecte de Constitució de l'Estat espanyol que s'està discutint a les Corts de Madrid en el qual al costat del terme «nacionalidades» s'afegeix la «indisoluble unidad de la Nación española», i la «patria común e indivisible». D'una banda conté l'avenç històric de reconèixer constitucionalment per primera vegada l'existència de nacionalitats, de l'altra banda s'esmorteeix amb tota mena d'assegurances sobre la «unidad». Però el que jo vull destacar és l'ús confusionari de termes multívocs com són nacionalitats, nació, i pàtria. D'altres exemples els trobaríem, i amb abundància, a la literatura científica, de les ciències socials, publicada a l'Estat espanyol en la qual quasi sempre s'utilitza el terme «región», ja que «nación» queda reservat per a la identificació amb l'Estat, i raríssimament, pel que fa a l'Estat espanyol, apareix el concepte de nacionalitat. Igualment pateix la mateixa confusió tota aquella sèrie de definicions polítiques dels partits que, passant per termes com «pueblos de España», «situaciones específicas», etc., fugen d'estudi i mostren una certa desorientació i potser despreocupació.

I que ningú no cregui que el debat sobre els termes i els conceptes és una qüestió secundària o acadèmica que només pot interessar els erudits o els experts. La importància de la fixació dels conceptes ens ve donada pel mateix text constitucional, per les implicacions polítiques i per les actuacions d'aquells que amb la

* Article publicat a «Avui», 21-X-78.

manipulació d'un terme o un altre defensen els seus idearis polítics, la majoria de les vegades antiautonòmics. Aquest és el cas de la dreta avui al País Valencià. La sorprenent polèmica sobre el «blauet» a la senyera i sobre la definició de la llengua s'està reforçant amb una altra polèmica sobre la qualificació de la comunitat. Quan encara hi ha qui voldria mantenir les tres «provincies», Castelló, València i Alacant, i quan des de l'altre cantó s'ha avançat tant en la consciència de País Valencià, surten veus parlant de Regne però darrerament de Nacionalitat.

Els adhesius sobre Països Catalans o sobre País Valencià, per exemple, foren contestats amb la virulència de certs adhesius sobre el Regne de València, figura un pèl anacrònica per cohesionar un projecte de futur. Però ara sembla que s'han superat moltes pors i reticències i la dreta ja parla de la nacionalitat valenciana i així sembla coincidir amb algun grup progressista.

La dreta parla de nacionalitat després de molts anys, decennis o segles, d'haver rebutjat el terme. Aquest només podia ser utilitzat en un sentit legalista (al passaport, per exemple) o per referir-se als països en transició cap al socialisme i per criticar l'opressió nacional en els mateixos. Aquí, a l'Estat espanyol, només hi havien «provincies», «regiones», i ja en grans festes «reinos». Avui cal afegir nacionalitat. Cal afegir-ho perquè «ho diu la Constitució», i perquè així es surt al pas de la conscienciació de «país» que representa un perillós pas cap al seu plural, «països». S'arriba al ridícul extrem de corregir tota manifestació pública de «país» amb la defensa del terme nacionalitat, i per part d'aquells que no fa ni cinc minuts estaven arrapats a les concepcions conservadores i tradicionals i en canvi ara, devaluant la càrrega política del terme, són els principals defensors de la nacionalitat valenciana.

Aquest fet hauria de ser suficient per fer obrir els ulls a les forces progressistes que, al meu entendre, caient en un parany polític-conceptual, també parlen de la nacionalitat valenciana. Cert és que també cal recordar la col·laboració, inconscient, que s'hi ha donat des de Catalunya Principat. Aquí es viu molt d'esquenes a la batalla político-cultural que s'està lliurant al País Valencià i que té tanta transcendència per als nostres pobles, i a més s'utilitza el concepte de nacionalitat només per a l'àmbit de les «quatre províncies».

És confús parlar en sentit progressista de nacionalitat valenciana (o mallorquina o catalana de Catalunya estricta) perquè així es malmena la possibilitat d'anar enriquint un camí comú i al mateix temps s'artificialitza erròniament la presa de consciència col·lectiva de les nostres comunitats. Entre els nostres països ningú que tingui dos dits de front i un sentit polític democràtic no negarà la identitat lingüística i cultural. L'afirmació cultural de caràcter universal de personatges com Joan Fuster, Estellés, Alfaro, Miró, Raimon, Sanchis Guarner, etc., els ve donada a partir de la seva catalanitat o millor dit en el marc de referència d'una sola cultura que és cata-

lana. Parlar aleshores de nacionalitat valenciana, donant-li al terme un clar sentit polític (no pas d'afirmació sobirana front a l'Estat sinó d'afirmació front a possibles imperialismes, segons la dreta), és superar falsament la identitat cultural amb una divisió política que l'únic que pot fer és crear confusió.

És evident que ara per ara no existeix una consciència política majoritària de PPCC a cap d'aquests països, però també és evident que el camí de recuperació de les respectives identitats, com a país, és un avenç cap a un retrobament comú que ningú no hauria de predeterminar o limitar. I és per això que la dreta se sent tant partidària del terme nacionalitat, però d'una nacionalitat que encara volen que canti allò de «ofrendar nuevas glorias a España». Les forces progressistes no haurien de caure al parany ni haurien de quedar-se d'espectadors o de notaris. L'espectador no fa política i el notari acostuma a treballar quan tot està dat i beneït. Qui vulgui ser avantguarda que s'ho rumii.

Posició del PSUC, del PCPV i del PC de les Illes

Tots tres s'han definit per la identitat lingüística i cultural dels PPCC i igualment propugnen una col·laboració i coordinació a partir d'aquell fet. Així el Programa del PSUC es diu que en els PPCC, una realitat de llengua, una determinada comunitat de cultura, un passat històric comú, «són un patrimoni important i que el nostre deure és preservar-lo i enriquir-lo». També el PCPV, a les tesis del seu proper I Congrés, diu que «en el terreny lingüístic i cultural la col·laboració en un pla d'igualtat sobre la base de les nostres realitzacions arrelades a la realitat del País Valencià és irrenunciable... qualsevol aïllacionisme cultural seria suïcida». I el PC de les Illes ho ha expressat de forma institucional a la seva proposta d'unes «Bases per a un avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de les Illes»: «lo Gran i General Consell de les Illes establirà les relacions oportunes amb Catalunya i País Valencià, reconeixent que pertanyen a una mateixa comunitat de llengua i cultura amb forts lligams històrics».

Caldria saber traduir aquestes declaracions en una coordinació orgànica efectiva pel que fa al treball cultural, i al mateix temps empènyer els òrgans de govern de les respectives comunitats autònomes a interrelacionar-se en allò que afecta a la solució de problemes comuns. Per això és molt important analitzar com ha quedat aquest problema en el projecte de Constitució.

Constitució i coordinació entre comunitats autònomes *

L'article 143 del projecte de Constitució, segons la numeració seguida al Senat, prohibeix en el seu primer article, al primer paràgraf, la federació de comunitats autònomes. És una prohibició explícita i taxativa, idèntica a la que hi havia a la Constitució de la II República a l'article 13. Aquesta prohibició es pot raonar des d'un punt de vista constitucional argumentant que en un Estat unitari seria absurd incloure al seu si el procés federal. La paraula federació en aquest cas, feta servir per expressar un possible procés d'integració, és un concepte erroni. Així i tot aquesta prohibició és, des d'un punt de vista polític, una mesura antidemocràtica que hauria d'haver estat suprimida. Ara això ja no és possible (a no ser que es pensi en una reforma de la Constitució) i cal buscar altres camins que facilitessin aquella integració.

Els possibles camins d'aproximació s'han d'extrapol·lar de la resta del contingut de l'esmentat article 143. Quan existeix una llengua comuna, una mateixa cultura, com és el cas dels PPCC, s'ha de trobar la fórmula de superar les traves político-administratives, com les que expressen fets tan absurds com el de l'existència d'un canal de TV en català que emet per a Catalunya i part de les Illes però que no emet per al País Valencià, i s'han de trobar fórmules constitucionals i estatutàries per encetar una tasca de col·laboració.

Una primera fórmula es podria derivar del paràgraf segon del text del Congrés dels Diputats, recollit per la Comissió Mixta a la versió definitiva del projecte de Constitució, en el qual es parla de la possible autorització per les Corts d'acords de cooperació entre les Comunitats Autònomes. L'Entesa dels Catalans va presentar una esmena que millorava aquell text i possibilitava, segons el redactat concret, «celebrar entre si convenis temporals per a la gestió i prestació de serveis propis de les mateixes (de les comunitats autònomes). Els altres acords de cooperació entre les comunitats autònomes necessitaran l'autorització de les Corts generals».

Aquesta esmena potenciava una fórmula d'aproximació encara que fos temporal. De tota manera continuava deixant en mans de les Corts el control definitiu i mantenia en una gran imprecisió el caràcter temporal dels acords. Al text definitiu de la Comissió Mixta s'ha recollit part d'aquesta esmena quan s'ha previst que en els Estatuts d'Autonomia es podran definir tipus de matèries, i d'acords de cooperació a partir d'aquestes a establir per part de les comunitats autònomes, les quals ho hauran de comunicar a les Corts.

* Aquest text és una part de la ponència presentada a les IV Jornades de Ciència Política i Dret Constitucional celebrades a València, l'octubre de 1978.

Hi haurà una multiplicitat de control de les Corts. Les Corts tenen un primer control de la qüestió en la mateixa elaboració de la Constitució, text que està fixant el marc de desenvolupament de la facultat d'autonomia i de cooperació. Les Corts novament controlaran quan hagin de discutir amb els representants de la corresponent Assemblea de Parlamentaris el text del projecte d'Estatut. Novament controlaran quan aprovin l'Estatut i donin pas a la seva promulgació. Sembla, doncs, com a mínim un xic exagerat, aquest darrer control que s'estableix a l'article 143 (numeració del Senat repeteixo) per poder fer acords de cooperació.

Caldrà filar prim, i fer-ho de manera coordinada, a l'hora de redactar els estatuts per potenciar al màxim la cooperació directa entre comunitats autònomes.

Hi hauria un altre camí més ràpid i directe per solucionar el problema. És la fórmula de la possible fusió a la mesura que les respectives poblacions, i els corresponents governs autònoms, s'anessin aproximant. Les polítiques de coordinació lingüística i cultural, la cooperació en matèria educativa i d'altres àmbits podrien culminar amb la voluntat de les poblacions d'aquestes comunitats autònomes d'unir-se en una sola comunitat que coincidís amb els límits políticoterritorials d'una nacionalitat en potència. És per a aquest cas que caldria preveure a la Constitució la possibilitat, no pas de federar-se que com deia abans és constitucionalment erroni si s'ha establert una concepció unitària de l'Estat, però sí elaborar un nou Estatut d'Autonomia d'un abast superior, el del conjunt de les comunitats que es vulguessin fusionar. Al text actual del projecte de Constitució al capítol VIII es preveuen unes fórmules d'elaboració d'estatuts, l'extraordinària (la dels estatuts plebiscitats històricament) i l'ordinària (la lenta, la que inicien els dos terços dels municipis i que passa per la voluntat de les diputacions), i ambdues són veritables «cul de sac» i no permeten establir un punt de partida per l'elaboració d'un nou estatut que anul·li, mitjançant els corresponents processos de reforma, els existents anteriorment.

Hom podria haver previst una fórmula com la que hi ha a la Constitució de la República italiana, de desembre de 1947, a l'article 132. Allà es diu que es pot, mitjançant una llei constitucional, escoltats els consells regionals (o sigui els parlaments o assemblees regionals), disposar la fusió de les regions existents.

Crec que s'ha perdut una ocasió històrica a la Constitució per no haver establert de forma explícita aquest punt de partida, encara que només fos que per a un futur llunyà. Pensant en aquest mateix futur haurem d'anar articulant un procés de reforma que doni cabuda a una aspiració possible de les poblacions que avui se situen a diferents comunitats autònomes.

The first of these is the fact that the
 the second is the fact that the
 the third is the fact that the

the fourth is the fact that the

the fifth is the fact that the

the sixth is the fact that the

the seventh is the fact that the

the eighth is the fact that the

the ninth is the fact that the

the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the

the twelfth is the fact that the

the thirteenth is the fact that the

the fourteenth is the fact that the

the fifteenth is the fact that the

the sixteenth is the fact that the

the seventeenth is the fact that the

the eighteenth is the fact that the

Gabriel Alomar i l'Autonomia

Josep Benet

Conferència donada a Palma de Mallorca, el 26 d'octubre de 1977, a l'Estudi Lluïà, en el cicle d'homenatge a l'escriptor mallorquí.

És per a mi un honor i alhora un motiu de satisfacció participar en els actes que s'estan celebrant, ací a Mallorca, en record i homenatge a l'illustre mallorquí Gabriel Alomar. És natural, doncs, que doni les gràcies als amics mallorquins que m'han invitat a participar-hi, oferint-me de parlar avui d'un tema tan interessant —i alhora tan actual— com és el de «Gabriel Alomar i l'Autonomia».

Per comprendre la posició de Gabriel Alomar sobre l'autonomia, cal que d'antuvi recordem el seu pensament sobre la qüestió nacional. Un pensament que el trobem expressat en innumbrables articles escampats per les més diverses publicacions de l'època, en discursos, en conferències, pròlegs i llibres. És lamentable que aquest valuós material encara no hagi estat aplegat en unes obres completes, que el posin a l'abast de tothom. Emprendre avui aquestes obres completes, ¿no seria el millor homenatge que podríem retre a l'illustre mallorquí?

No conec cap estudi sobre els anys de joventut de Gabriel Alomar i, per tant, sobre la influència que en la seva formació política tingueren els anys que passà estudiant a Barcelona. Un estudi semblant seria molt interessant i representaria una bona aportació a la història de Mallorca de fi de segle. Tanmateix, sabem que Gabriel Alomar, des de molt jove, va començar a col·laborar en la premsa mallorquina i es va integrar dins el corrent de la Renaixença cultural i política a l'illa. Dins d'aquesta Renaixença mallorquina fou un home d'esquerra i un nacionalista decidit, partidari de la unitat dels Països Catalans.

A Gabriel Alomar li devem el primer estudi llarg, fet als Països Catalans, sobre les relacions entre el nacionalisme i el socialisme. És l'estudi titulat «Armonización de la corriente socialista con la nacionalista», publicat a partir de l'any 1902 a la *Revista Jurídica de Catalunya*, editada pel Col·legi d'Ad-

vocats de Barcelona. Aquest estudi, en tota la seva integritat —recordem-ho—, ha tornat a ser publicat recentment a l'obra de Gregori Mir, «El mallorquinisme polític», editada a París, sota el pseudònim d'Anselm Lull.

En aquest estudi Gabriel Alomar concloïa que el nacionalisme reivindicatiu de les nacionalitats oprimides no solament no és antagònic del socialisme, sinó que aquell nacionalisme i el socialisme són complementaris. Escrivia: «En el fondo, las dos tendencias, catalanista y colectivista, como producto de una misma época, constituyen los dos aspectos paralelos de una misma tendencia. El uno aspira —dice— a la libertad de Cataluña; el otro quiere completar la libertad de los catalanes, como de todos los hombres».

Amb aquest estudi Gabriel Alomar es situava en una posició socialista, que el portaria, l'any 1920, a ser un dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya, amb Manuel Serra i Moret i Rafael Campalans.

En llegir aquest llarg estudi de Gabriel Alomar sobre el socialisme i el nacionalisme, forçosament ens hem de referir a Josep Narcís Roca i Farreras, mort l'any 1891, la primera personalitat catalana que es declarà, en els seus articles, socialista i nacionalista. Una personalitat que havia quedat gairebé oblidada, i que hem redescobert recentment gràcies als estudis de Fèlix Cucurull. I una pregunta se'ns acut: Gabriel Alomar, durant els anys que estudià a Barcelona, ¿conegué els escrits a la premsa de Roca i Farreras? ¿El van arribar a influir? Segurament que no, perquè Alomar un dia explicava a Antoni Rovira i Virgili, que ell tenia «dins el catalanisme un significat peculiar, personalíssim, és aquest: haver associat per primera vegada a Catalunya, aquestes dues paraules, un temps significatives de dues coses divergents: catalanisme socialista».

Republicà, socialista i catalanista des de la seva joventut, la seva posició havia de resultar-li incòmoda en aquella Mallorca de començaments de segle, que no acceptava que s'ultrapassés un regionalisme conservador, ben entès, com ha recordat Antoni-Lluc Ferrer. Gabriel Alomar des de la seva joventut fou un mallorquí que cregué en la realitat dels Països Catalans, que ell anomenà simplement Catalunya. Seria interessant de fer una antologia dels seus textos on és expressat aquest seu pensament. En aquesta antologia podrien aplegar-se escrits tan significatius com el que escrigué quan tenia 27 anys, sobre una qüestió que precisament aquests dies al

País Valencià han tractat Vicent Andrés Estellés i Joan Fuster: la de la manca d'un himne comú dels Països Catalans. Parlant d'aquest himne necessari, que alguns de tant en tant reclamem, però no aconseguim, Gabriel Alomar escrivia l'any 1900, és a dir, ara fa 78 anys, el següent: «Jo, com tots els qui coneixem un poc l'esperit de les multituds, estic plenament convençut de la gran influència moral, de la immensa participació activa de l'himne, de l'himne que el conveni espontani i universal d'un poble transforma en manifestació plena de l'esperit i de l'aspiració nacionals». I continuava escrivint: «Sempre que s'ha parlat de la major o menor aptitud de l'himne adoptat fins ara com a nacional de Catalunya, he pensat que, per de prompte, *Els Segadors* tenen un gran inconvenient: el de no reunir un caràcter nacional complert, ja que no recorden una gesta en què tota la pàtria catalana hi hagi pres part». I conclouia: «En vista de tals consideracions i tenint en compte els grans avantatges que reportaria a tots, com deia, una acció comunal i solidària de la Catalunya continental amb la Catalunya insular, ¿no sembla d'una absoluta necessitat l'adopció d'un himne nou que reunís en un sol brot, amb la seva tonada evocadora com un sometent nacional totes les branques espargides de la família pàtria, tota la Catalunya per alçar un sol crit de reivindicació davant dels contraris?»

Han passat 78 anys des que aquestes paraules foren escrites per Gabriel Alomar. I, malauradament, aquest himne que ell reclamava encara no és una realitat. Ho serà aviat?

Sis anys després, el 1906, amb motiu del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Gabriel Alomar, en un article publicat al periòdic d'esquerres de Barcelona, *El Poble Català*, reproduït a la revista mallorquina *Mitjorn*, exaltava la força unitària de l'idioma als Països Catalans. Deia així: «Veieu-la bé, la nacionalitat catalana, espargida i esquarterada a través de les costes llevantines d'Espanya, i més enllà de la mar, i fins més enllà de la frontera francesa. Per sobre aqueixa total Catalunya ha passat un fibló de raons d'Estats artificials, de dogmes i doctrinarismes pedantescs, pels quals se l'ha volguda junyir violentament a una raça estranya, se li ha volgut rompre la seva unitat íntima i nadiua, i fins s'ha declarat estranger a una part del solar originari». I prosseguia dient Alomar: «I vet aquí que, sobtadament, contra la voluntat imperativa de les lleis, i els convenis dels governaments, i els interessos de l'Estat, la unió se refà més forta que mai, les mans s'ajunten de nou fraternalment i la fumera dels fogars distants

se confon en una sola boira lluminosa. Qui ha fet el miracle? Una sola espira vivent, que ha persistit en tot el nostre territori, contra l'envestida perfidiosa de tots els enemics: l'idioma. Els germans s'han reconegut germans, a l'atzar de la seva ruta, tot just han respost coralment a l'escomesa mutual: —Bon jorn! —Bon jorn, compatriota».

Aquesta catalanitat total de Gabriel Alomar no romangué en el terreny exclusivament teòric. Al contrari: en la seva activitat cultural, cívica i política fou un mallorquí, que sense renunciar a la seva mallorquinitat, es considerà sempre ciutadà de la Catalunya total, com ell anomenava els Països Catalans. I així, actuà indistintament a Barcelona i a Ciutat de Mallorca. Escrigué indistintament en periòdics del Principat i de les Illes. Com a polític va militar en partits del Principat, i participà en la fundació d'alguns d'ells. Així, l'any 1916 participà en la fundació del Bloc Republicà Autonomista, que l'any següent es transformaria en Partit Republicà Català. I més endavant, com hem dit anteriorment, seria un dels fundadors de la Unió Socialista de Catalunya. L'any 1919 era elegit diputat per Barcelona i, en canvi, l'any 1931 era elegit diputat per Mallorca, com a candidat de la Conjunció Federal-Socialista. Es comportà, doncs, sempre, com a ciutadà dels Països Catalans.

Aquestes posicions de Gabriel Alomar —republicà, socialista, català de Mallorca i home obert als grans corrents universals— l'havien de situar inconfortablement en la societat mallorquina del seu temps, com ja hem remarcat abans. Ell mateix confessava que es trobava «enclòs entre dues Mallorques, igualment adverses del seu temperament», segons escrivia a Guillem Forteza, l'any 1918. I afegia: «L'una és aqueixa Mallorca castellanitzant, oficialasca, enterament esclava d'ànima, i de la qual és impossible que en surti la més feble espira o la més humil lluernia; ja que fins aquelles de les nostres figures que són arribades a obtenir un nom en les lletres castellanescs són, per llurs orígens i per llurs inclinacions, absolutament insensibles a la nadiua catalanitat. I l'altra Mallorca és la minúscula, absurda i migradeta regionalitat que alguns voldrien erigir, separada de tot sentit de ciutadanització, fonamental d'aigües mortes sostretes al corrent del gran riu humà i a la consciència orgànica dels llenguatges com a vehícul de cultura universal; una Mallorca mallorquinitzant, nodrida per ella mateixa, tan petita d'ànima com la matèria, inspirada, a demés,

en una estretor de sectarisme idolàtric que repugna fonament a l'amplitud d'ales del seu sentit espiritual».

Enclòs, doncs, entre una Mallorca provinciana, castellanitzant i una Mallorca regionalista, esquifida, sense nobles ambicions. «El regionalisme de boleros o d'ensaïmades —escriurà l'any 1935— és tan província voluntari com el de barretina i porró.»

Però, existia una altra Mallorca: la Mallorca fidel al seu origen: la Mallorca catalana. Per això l'any 1924, al diari *El Dia*, de Ciutat, escrivia: «Lo que ocurre es que la gravitación de Mallorca (la Mallorca con vida espiritual, se entiende) pertenece al sistema solar de otra ciudadanía, de otra metrópoli: la "civitas" catalana. La corriente ignorancia de las diversificaciones raciales e idiomáticas de España contribuye a que muchos desconozcan este antecedente: Mallorca es una tierra catalana. Su lenguaje es una forma dialectal de la lengua catalana. En cuanto a la conciencia de Mallorca (todavía muy vaga y rudimentaria en la colectividad) toma forma y verbo en el sentir y pensar de un hijo de la isla, surge el impulso de atracción e incorporación hacia Cataluña.

»Y lo curioso es que sólo por esa gravitación catalana se libra Mallorca de toda mancha de provincianismo».

Tanmateix, aquesta Mallorca, que era la que volia Gabriel Alomar, era lluny de ser una realitat. Car la Mallorca d'aquell temps continuava essent una Mallorca castellanitzada, oficialsca, esclava d'ànima, alienada, d'una part, i de l'altra, una Mallorca regionalista, d'un regionalisme de boleros i ensaïmades. Les minories que aspiraven a l'altra Mallorca no tenien encara prou pes a l'illa per canviar radicalment les coses.

És tenint en compte aquesta situació de la societat mallorquina que Gabriel Alomar exposà la seva posició sobre l'autonomia de l'illa. Una posició que mantindrà durant tota la seva vida, i que ja trobem exposada en un text publicat al diari *La Veu de Catalunya*, el 30 d'agost de 1903, quan en referir-se a una possible autonomia de Mallorca, escrivia aquestes paraules: «És clar que un règim d'autonomia atorgat sobtadament a Mallorca, seria una institució inútil o perjudicial. L'autonomia és un règim polític corresponent a una determinada situació social. És, per tant, impossible exercir la llibertat autonòmica sense que l'estat de les coses correspongui a la naturalesa d'aquella teoria. Cal esperar la creixença i la robustesa de la soca, l'esponera del brancatge i la florida dels branquillons. La tasca que correspon emprendre severament avui és, doncs,

una tasca educativa, profunda i seriament educativa». Aquesta tasca preparatòria de l'autonomia corresponia de fer-la —segons Alomar— al regionalisme mallorquí. Així continuava escrivint aquell any 1903: «El regionalisme mallorquí s'hauria de posar com a empresa aquella fórmula, i adreçar totes les seves energies a preparar l'adveniment dels temps nous».

Dissortadament el regionalisme mallorquí, des de 1903, quan Alomar escrivia aquestes paraules, fins als anys trenta, no aconseguí —segons Alomar— de preparar l'adveniment «dels temps nous». I així, quan la II República, en la seva Constitució, reconegué la possibilitat dels Estatuts d'Autonomia, la constatació de la realitat de la societat mallorquina provocà que Gabriel Alomar tornés a expressar-se en termes semblants als que s'havia expressat en el text de 1903 que he transcrit. Gabriel Alomar continuarà creient que Mallorca, en els anys trenta, encara és una societat amb una estructura social endarrerida, políticament immatura i en mans del caciquisme, un caciquisme que amb un Estatut d'Autonomia encara dominaria més l'illa.

Aquesta posició, Gabriel Alomar, diputat per Mallorca a les Corts Constituents, l'exposà clarament a la Cambra de Diputats, a Madrid, el 25 de setembre de 1931, en discutir-se un vot particular del diputat per València, Ricard Samper, sobre l'article 13 del projecte de Constitució.

Recordem que aquest article 13 disposava: «En ningún caso se admite la federación de regiones autónomas». Un article que, de fet, era inscrit a la Constitució per tal d'evitar la federació entre les possibles regions autònomes dels Països Catalans i, també, entre Euskadi i Navarra, en el seu cas. Un article que complementava el que disposava l'article 11 de la Constitució, en exigir la condició de limítrofes a les províncies que volguessin organitzar-se en «regió autònoma», exceptuant únicament d'aquesta condició de limítrofes als territoris insulars entre si. Per tant, les Illes no podien formar part —encara que ho volgués la immensa majoria de la seva població— d'una «regió autònoma» que estigués formada per la Catalunya continental i les Illes. Com veurem tot seguit aquests articles de la Constitució foren considerats per Gabriel Alomar i altres polítics mallorquins com un atemptat a la llibertat dels mallorquins, com un precepte antidemocràtic, antiliberal i anti-històric, com escrivia Joan Estelrich.

Gabriel Alomar, juntament amb Antoni Xirau i Bernardino del Valle, havia presentat també un vot particular sobre aquest

article 13. Aquest vot particular deia: «En ningún caso se admite la federación de regiones autónomas. El territorio de éstas podrá ampliarse, sin embargo, con los de regiones o provincias limítrofes o insulares vecinas, mediante el cumplimiento de los requisitos de los artículos anteriores». Evidentment aquest vot particular de Gabriel Alomar contemplava la possibilitat que un dia Mallorca pogués decidir lliurement si volia formar part de la Catalunya autònoma.

Cal dir que la minoria basco-navarresa presentà un altre vot particular a aquest article 13 que deia: «Se admite la Federación de regiones autónomas que sean limítrofes y llenen para ello los mismos requisitos constitucionales que se exigen para la formación de regiones autónomas». Evidentment la minoria basco-navarresca contemplava la possible federació de Navarra amb un Euskadi autònom.

En discutir-se l'esmentat vot particular del diputat valencià Ricard Samper, i ser rebutjat per la Cambra, Gabriel Alomar demanà la paraula i digué: «Yo tenía presentado un voto particular parecido al del señor Samper. Aquí habrá que aclarar la situación en que queda el antiguo reino de Mallorca, o sea, las Islas Baleares. Éstas, por razones especiales, no han llegado a la madurez ni a la cohesión necesaria, en mi concepto, para tener Estatuto propio y, en cambio, toda su tradición les impele a unirse a Cataluña, y ahora se les cierra el paso; y se cierra el paso nada menos que a Ramon Llull, que representa el gran esplendor de la cultura catalana, de modo que, para mí, queda en situación de verdadera orfandad. No puede considerarse como organismo vivo y de evolución con capacidad de crecimiento, puesto que no puede llegar al grado supremo de involucrarse dentro de la ciudadanía que le pertenece.

»De modo que, una vez salvado esto, que yo creo que es un atentado al sentido de la libertad y de la voluntad, declaramos que Mallorca, víctima propiciatoria de esta alianza, acepta el sacrificio, pero lo acepta con dolorosa resignación».

El diputat mallorquí Lluís Alemany, de l'antic partit liberal espanyol, amic de Joan March i partidari del reconeixement de la personalitat política autònoma de les Balears, va manifestar a la Cambra la seva disconformitat absoluta amb les paraules i l'orientació expressades per Gabriel Alomar, sobre la capacitat política de les Balears. En canvi, el diputat republicà per Menorca, Teodor Canet, es va adherir a les manifestacions de Gabriel Alomar, com ho feren els diputats mallor-

quins. Antoni M. Sbert, elegit per Barcelona, i Joan Estelrich, elegit per Girona. Sbert digué: «Me adhiero a las manifestaciones del maestro Alomar, como mallorquín». I Joan Estelrich manifestà: «Como balear, estoy de acuerdo en absoluto con el señor Alomar».

És interessant de remarcar que cap diputat del Principat no intervingué en contra d'aquest article 13.

El diputat socialista per Mallorca, Alexandre Jaume, que durant el debat parlamentari es trobava absent de Madrid, posteriorment s'adherí a les paraules de Gabriel Alomar. No ens ha d'estranyar que fos així, perquè Alexandre Jaume sempre s'havia manifestat en el mateix sentit que ho havia fet Alomar. Ja en els seus primers articles, publicats a començaments de segle, Alexandre Jaume havia afirmat que «Mallorca no podía formar un todo orgánico sino parte de ese todo. Que nuestra lengua, nuestra raza y nuestra historia nos ligaban a Cataluña. Que hablar de mallorquinismo era desconocer en absoluto la realidad viva del problema e inventar entidades artificiosas y fantásticas. Y que los mallorquines, quisiéramos o no, éramos catalanes de Mallorca (...)». L'any 1933, en recordar aquest escrit, Alexandre Jaume, remarcava: «Han pasado desde entonces muchos años. Mi postura con respecto a ese problema no ha variado. Sigo aferrado a los mismos principios». Era cert. Aquell mateix any, en uns articles publicats a *El Obrero Balear* declarava: «Mallorca, políticamente, se halla en completa minoría de edad, y una emancipación prematura equivaldría a fortalecer la posición de los antiguos caciques para que continuaran tiranizando los pueblos de la Isla». I per tal de demostrar la realitat d'aquella minoria d'edat política exposava quina era la situació de molts dels pobles de l'Illa, sotmesos al caciquisme. I conclouia: «No. Mientras Mallorca no salga de su minoría de edad no intentemos aventuras que seguramente resultarían dañosas y peligrosas. Emancipemos a los pueblos de la tiranía a que están sometidos. Eduquémosles, capacitémosles para que puedan ejercitar esa facultad de libertad. Creemos antes el ambiente necesario para ello». I una vegada aconseguit això, haurà arribat, segons Alexandre Jaume, l'hora de l'autonomia.

Alexandre Jaume concretava el seu planteig polític en tres aspiracions. Aspiració immediata: Constitució de tres *Cabildos* insulars: mallorquí, menorquí i eivissenc, reclamant per a cada un el major nombre possible d'atribucions. Aspiració remota: organització d'una regió autònoma balear integrada per les

tres illes, amb les mateixes atribucions delegades a Catalunya en el seu Estatut d'Autonomia. Tercera aspiració: «Realizadas esas dos aspiraciones quedarían seguramente satisfechos los anhelos de la mayoría de los isleños y canceladas definitivamente sus ansias autonomistas. Para quien esto escribe —continuava dient el diputat socialista Alexandre Jaume— su ideal le empujaría aún a mayores concesiones. Nosotros seguiríamos luchando por la consecución de la ilusión que hemos acariciado durante toda nuestra vida; por la federación de esa región balear que hemos propugnado a la antigua nacionalidad catalana, sin detrimento de la autonomía que disfrutásemos al efectuarse la federación.

«Ya sabemos que la realización de ese sueño nuestro se halla dificultado por el artículo 13 de la Constitución. Pero nada hay que pueda detener el cumplimiento de un ideal cuando éste arraiga hondamente en la conciencia popular».

La citació ha estat llarga. Però, crec que és bo avui de recordar aquestes paraules del diputat socialista Alexandre Jaume, el primer intel·lectual socialista mallorquí, com l'anomenà Llorenç Bisbal, que havia de ser afusellat el 24 de febrer de 1937, al cementiri de Ciutat de Mallorca. Són unes paraules que crec que haurien de conèixer i meditar tots els socialistes mallorquins d'avui. Unes paraules que coincideixen amb el pensament de Gabriel Alomar.

No cal dir el rebombori que provocaren les paraules que Gabriel Alomar havia pronunciat a les Corts Constituents. El diari mallorquí *El Día*, fundat i finançat per Joan March, en un article editorial s'enfrontava amb la posició d'Alomar i s'adheria, naturalment, a la posició de Lluís Alemany. L'editorialista constata: Primer: la quasi unanimitat dels ciutadans de les Balears a rebutjar tota possibilitat de ser absorbides les illes per cap mena d'intermediari entre elles i Madrid. Segon: rebuig de la negació de la capacitat política de les illes per regir-se autònomament. Tercer: existència d'un viu anheli d'afirmar la personalitat balear.

Més matisades van ser les declaracions dels partits Regionalista i Autonomista. En una nota publicada a *La Veu de Mallorca* declaraven que Gabriel Alomar havia enfocat i tractat la qüestió més com a diputat per Catalunya que no pas com a diputat de Mallorca. I afirmaven: «Quant al present, tenim per un fet tangible la voluntat i manifesta capacitat de la nostra illa per a un règim propi, limitat, si així es vol, a les estrictes possibilitats del moment, però d'esfera tan absoluta

com determinada. La nostra fe és incommovible en els avantatges que una estudiada descentralització tindria per a l'enrobustiment de la nostra personalitat, alliberant-la de tradicionals i antigues adherències que la cohibeixen i deformen».

Remarquem com en aquesta nota els partits Regionalista i Autonomista de Mallorca parlen simplement d'una «estudiada descentralització», i no d'una autonomia política. La polèmica es mantenia, doncs, en termes confusos.

Els redactors del projecte d'Estatut autonòmic de les Balears —entre els quals es comptaven Emili Darder, Francesc de Sales Aguiló i Joan Pons i Marquès— també van publicar un manifest intervenint així en la polèmica desencadenada per les paraules de Gabriel Alomar. Era el manifest més mesurat. Afirmaven: «Enfront de les encontrades opinions manifestades sobre la capacitat de la nostra terra per a l'autonomia —opinions que no resultarien tan oposades segurament en el fons, de determinar-se amb fixesa en el pensament dels opinants els plans polític i administratiu—, ratifiquem del tot la fe que ens impulsà a la redacció i presentació del nostre avantprojecte, el desplegament del qual adquireix plena viabilitat legal, car l'aprovat Títol I de la nova llei fonamental de l'Estat espanyol permet la tramitació de les autonomies regionals».

El document dels partits Regionalista i Autonomista de Mallorca acabava tanmateix amb una declaració que coincidia fonamentalment amb la posició de Gabriel Alomar. Deia així: «Mantenim intacta la ferma convicció de la personalitat de la nostra illa, i de les illes germanes, com a integrants d'una superior entitat nacional històrica, en el si de la qual cascuna de les parts hauria de conservar i de veure respectades les seves pròpies i particulars característiques, lamentant que el text constitucional hipotequi amb criteri tan tancat les futures possibilitats de totalització d'aquesta entitat, conseqüència lògica i natural del desvetllament de la nostra consciència col·lectiva de poble, que esperam confiadament que hauria de suscitar l'exercici responsable de la nostra pròpia i particular autonomia. Aquesta autonomia —continuava dient el manifest— era, i continua essent en principi per a nosaltres, el camí de la maduresa política i de la responsabilitat indispensable a l'autodetermini, que la democràcia fonamental exigeix al lliure arbitri de les collectivitats».

En la polèmica també hi intervingué Llorenç Villalonga, amb un article publicat al diari *El Dia*, en el qual lloava el coratge d'Alomar en expressar-se lliurement: «Usted, demócrata, no

vacila ahora, como no vaciló al principio de su carrera literaria, en ir a contrapelo». Però, a més, aprofitava l'avinentesa per atacar, una vegada més, els autonomistes mallorquins i, molt especialment, el catalanisme i la llengua catalana: «Porque, quiérase o no, dialecto es hoy el catalán», afirmava el futur autor de *Bearn*.

El dia 10 d'octubre de 1931, Gabriel Alomar intervenia en la polèmica, amb un article publicat també al diari *El Día*, on precisava la seva posició. Escrivia Alomar: «¿Será posible tanta incomprensión? Si fuera necesaria una prueba para demostrar la incapacidad política de ciertas gentes, bastarían sus declaraciones». I tot seguit feia la distinció entre autonomia política i administrativa. Deia: «No se debe hablar de lo que se desconoce. Una cosa es la autonomía política y otra la administrativa. ¿Quién ha pedido jamás para las Baleares la autonomía política? Los que ahora protestan contra mis palabras, ¿por qué, a tiempo, no formaron un partido que propugnara en favor de aquella autonomía? ¿Qué querían? ¿Que yo fuese más papista que el Papa? Si la realidad no me ofrece por ningún lado el ideal y el deseo de la autonomía para las Baleares, ¿iba yo a inventarlos?» Continuava escrivint Alomar: «No ya la autonomía política, ni siquiera la administrativa (para la cual no veo inconveniente), consiguieron infundir en la representación del grupo balear los autonomistas mallorquines en la última Asamblea, porque Menorca se negó a secundarlos. Por eso dije que no se había llegado a obtener la necesaria cohesión entre las islas para la petición de un Estatuto común. Lo que no dije de manera alguna es que las Baleares hayan de ir unidas a Cataluña contra su voluntad. Sin duda los que protestan no se han hecho cargo de la cuestión. El proceso constitucional que yo combatía *prohíbe* a las Baleares unirse, si así lo desean, a cualquier región autónoma; lo cual es un atentado a la libertad y al derecho de autodeterminación fijado en la doctrina de Pi y Margall, tan desconocida por los que se llaman sus partidarios». I conclou Gabriel Alomar: «En suma: mi punto de vista fue el sentido de la libertad; la puerta abierta. Que las Baleares, o Mallorca si quiere, puedan optar entre sus tres caminos: la vinculación al poder central; la vinculación a la autonomía común de las tierras catalanas, o el Estatuto propio cuando alcancen para ello la necesaria madurez. Por lo demás, estas explicaciones mías eran inútiles; porque resumen la doctrina política que he predicado toda la vida, (...)».

Aquesta doctrina política és la que també exposava Gabriel Alomar en una carta que el 8 d'octubre de 1931 adreçà a Sebastià Crespí i Valls, president del «Foment del Civisme», que Antoni Serra acaba de reproduir en el darrer número de la revista *Lluc*. Alomar escrivia: «No crec que hi hagi ningú en tot Mallorca que hagi lluitat tan assíduament per l'autonomia de la nostra illa. No crec tampoc que en la teoria i en la pràctica autonòmica no hi hagi ningú que sigui més liberal que jo. Per tant, he professat sempre que si la Mallorca autònoma ha d'anar o no confederada (no unida) amb Catalunya, això ho ha de decidir la voluntat dels mallorquins. Jo, com a mallorquí, opto per la federació.

«Jo no poso ni he posat mai cap problema de capacitat cívica insular. Això sí, vosaltres que durant anys haveu lluitat i lluitau encara contra el caciquisme insular, hauríeu de convenir amb mi que és necessari per l'autonomia extirpar aquest caciquisme. Només així pot interpretar-se la salvetat del meu vot a l'article 13 de la nova Constitució».

Han passat moltes coses des que Gabriel Alomar va escriure aquests textos i va exposar la seva posició davant l'autonomia i les relacions entre els Països Catalans. L'intent de la II República espanyola de resoldre els problemes de les nacionalitats i regions de l'Estat espanyol per mitjà del règim autonòmic fou frustrat per l'alçament del juliol de 1936. Després, la guerra, la persecució contra els autonomistes mallorquins, amb la mort, entre altres, d'Alexandre Jaume i d'Emili Darder, l'intent de genocidi cultural contra els nostres pobles i, després, el lent ressorgir de Mallorca. Una Mallorca que, en molts aspectes, és distinta avui de la que conegué Gabriel Alomar. Han passat certament moltes coses, però, avui, com en el temps d'Alomar, als anys trenta, tornem a trobar-nos amb unes Corts Constituents que han de resoldre novament el problema de la plurinacionalitat de l'Estat espanyol. I per a resoldre'l, hom proposa, altra vegada, la solució estatutària. Així, doncs, algunes de les qüestions dels anys trenta tornaran a plantejar-se. Per resoldre-les encertadament pot ajudar-nos moltíssim conèixer quin va ser el pensament de Gabriel Alomar. Per resoldre-les, pot ajudar també moltíssim inspirar-nos en el seu profund amor a Mallorca.

La catalanitat de les Illes

Victorí Planells

«Seguint el camí blau del mar, aquest mar que esborra les petjades dels vaixells perquè la ruta sigui un misteri, s'hi troba una illa germana, un bocí més de Catalunya que treu el cap per entre la blavor...»

S. Rossinyol

Des del «Decreto de Nueva Planta», en temps de la unificació borbònica de l'Estat espanyol, les Illes i el Principat han seguit camins històricament diversos. Mentre el Principat s'ha anat configurant, al llarg del temps, com a bloc nacional, fins a esdevenir, dins la història moderna, una nacionalitat, les Illes s'han anat ofegant fins a perdre quasi la seva identitat i consciència col·lectiva de poble.

En el segle XIX, sorgia a Catalunya una burgesia que havia estat tradicionalment absent en la constitució de l'Estat espanyol modern i, no cal dir-ho, les capes populars catalanes, sempre tallades en l'accés al poder central econòmic i polític. Aquesta coincidència entre les diverses classes socials permeté un moviment polític sobre la base de les diferències culturals, històriques i econòmiques que, tot reforçant els elements de base diferencials del fet català, consolidà la consciència nacional.

Però a les Illes, els esdeveniments històrics no han estat els mateixos. Perduts els lligams socials, polítics i econòmics amb Catalunya per la unificació borbònica, el poble illenc no tingué els mitjans per ressorgir. No podem parlar de veritable Revolució Industrial dins el marc illenc. És per això que no va sorgir una classe burgesa autòctona que avançàs cap a la constitució d'una societat burgesa moderna. Mentre a Catalunya s'estaven configurant importants centres de proletariat al voltant de les noves indústries, aquí les classes populars havien de sortir mar enfora per guanyar-se el pa.

La Renaixença es produí a ca nostra sense una forta transcendència socio-política. Però, així mateix, des de les darreries del segle XIX fins a l'arribada segadora i brutal de la dictadura, podem parlar d'un sorgiment seriós dels plantejaments polítics, culturals, socials, de caire progressista i fermament catalanista: Emili Darder, Alexandre Jaume... que foren assassinats pels feixistes; Gabriel Alomar, l'intel·lectual d'esquerres que harmonitzà indestructiblement la lluita obrera amb la lluita per l'emancipació nacional, defensor de la causa obrera fins a morir a l'exili i que ja a principis de segle va escriure preludiant l'aliança de les forces del treball i la cultura:

«El signe principal de les noves lluites és una aliança entre intel·lectuals i obrers... operaris manuals i operaris del pensament... la renovació intel·lectual i la consciència proletària faran la revolució social».

I no podem oblidar la nostra companya comunista Aurora Picornell, treballadora assassinada un cinc de gener pels feixistes, l'any 1937. La seva figura anirà sempre lligada al sorgiment dels primers nuclis obrers a Mallorca.

Aquests són, amb tants d'altres símbols irrenunciabls de la nostra identitat, vius encara a la memòria popular. Símbols que cal recuperar amb tota força per a la nostra història col·lectiva.

No és fins a l'arribada del turisme quan es configura a les Illes una burgesia fonamentalment depenent del poder centralista i dels grans monopolis turístics, en definitiva, una classe sucursalista i, a més, castellanista perquè no podem oblidar que la dictadura, a més, va ésser anticatalanista.

Tot això, junt amb la manca dels instruments adequats per conservar la nostra cultura, la nostra història i les nostres institucions pròpies, ha conduït a una pèrdua quasi absoluta del sentiment col·lectiu de poble.

A les Illes ha mancat un bloc específic de classes que determinàs el procés de consolidació, com a Catalunya.

Malgrat tot, entre les Illes, Catalunya i el País Valencià, resten vius encara elements nacionalitaris: llengua, cultura, història i també unes determinades relacions econòmiques, tot i que els ritmes socio-polítics i econòmics són bàsicament avui diversos.

La dictadura dugué a les Illes el consumisme, la destrucció ecològica, l'explotació econòmica i l'opressió política, i ens obligà a viure la nostra història com una negació constant i sistemàtica de la nostra pròpia realitat col·lectiva. Els moviments clandestins progressistes, dins la dictadura, no es plantejaren seriosament la qüestió de la catalanitat illenca. El mimetisme castellanitzant imperava dins l'esquerra de les Illes. El nostre partit, pal de paller en la lluita antifranquista per les llibertats democràtiques, no va saber plantejar adequadament, ni en el seu moment, la discussió, i així vàrem veure com sectors i grups socials, tant del món intel·lectual com de la pagesia, s'anaven allunyant del partit. D'altra banda, tampoc no sabérem —i aquesta era, és i ha d'ésser una gran responsabilitat històrica per als comunistes— integrar els treballadors immigrants al si de la societat illenca. «Las Islas es una situación específica...» va ésser una frase de la qual ningú no se'n sabia sortir amb un mínim de dignitat. Cal reconèixer críticament que no hem sabut ésser els capdavanters de la catalanitat ni tan sols a nivell d'introduir-ne el debat. Ja tard, quan els esdeveniments ens havien superat, ens posàrem l'afegitó de PCE «a les Illes»: semblava que obríem una sucursal. No havíem sabut lligar la irrenunciable i necessària lluita per les llibertats democràtiques a nivell d'Estat amb la nostra eman-

cipació com a poble. Però hem de dir que tampoc els grupuscles que sortiren amb plantejaments pancatalanistes —potser per la seva radicalització i, jo crec, per la manca d'un seriós projecte polític de futur—, no tingueren gaire repercussió social.

Els resultats de les eleccions del 15-J clarificaren els espais polítics. UCD, amb considerable majoria, i PSOE es repartiren l'electorat. AP aconseguí un senador a Eivissa: el cacic de l'illa, Abel Matutes, que arribà a senador, no pel seu programa polític sinó emporguint els eivissencs.

Abans de les eleccions, UCD no passava d'un «regionalismo balear», i la resta de forces no plantejaven amb massa contundència la nostra realitat de poble. Sols «Unió Autonomista», un conglomerat d'última hora, dretà i autoanomenat nacionalista, encapçalat per Josep Melià, reclamava el seu autonomisme amb un clar intent d'oposar-se a la resta de forces polítiques. Abans de les eleccions, es firmà el **Pacte Autonòmic**, pel que totes les forces polítiques democràtiques es comprometien, fos quin fos el resultat electoral, a la redacció d'un Estatut d'Autonomia amb la participació de tots. El Pacte exigia el reconeixement constitucional per autodotar-nos d'un Estatut amb institucions polítiques d'autogovern, i la necessitat d'implantar el català oficialment. AP signava amb matisacions i, més cap a la dreta, estaven amb «el idioma del imperio» i «la unidad de España». Al llarg d'un any, les diverses forces s'han anat clarificant i avui el debat és obert i viu al carrer.

UCD n'ha tingut prou amb l'experiència d'un Jordi Pujol a Catalunya i ha incorporat a les seves files la dretana Unió Autonomista. Avui UCD està procurant ocupar l'espai d'una possible dreta nacionalista i parla ara constantment de «fer país», de «país Balear», de les nostres «aspiracions» nacionals. ¿Quines forces econòmiques hi ha al darrere? A les Illes no podem parlar de «fàbriques». Hi ha empreses, centres de producció que no passen de la petita i mitjana empresa, que UCD vol capitalitzar.

No hem d'oblidar que l'actual president del Consell General Interinsular, membre d'UCD i membre del Senat, manifestà explícitament que es presentava a les eleccions a requeriment de l'empresariat.

El PSOE, amb un clar intent de «nacionalitzar-se», entrà en converses per incorporar a la seva Federación Balear el Partit Socialista de les Illes i no ho aconseguí; mentrestant, el PSI s'ha anat decantant cap a opcions de nacionalisme radical, sense una veritable incidència de masses.

El Partit Comunista, després de les eleccions, començà una reflexió autocrítica que tingué la seva primera fita visible quan, a la Conferència que celebràrem aquesta primavera, adoptàrem el nom de PARTIT COMUNISTA DE LES ILLES BALEARS. Tard, és veritat, però molt conseqüentment, el canvi de nom no significava per a nosaltres el final d'un procés d'arrelament dins el nostre poble. Les sigles de PCIB significaven un compromís, eren les portes obertes

al debat d'aproximació a la nostra realitat, eren les portes obertes a configurar alternatives pròpies de les Illes en base a un coneixement seriós de la realitat il·lenca. S'iniciava el camí que culminarà en el nostre 1er. Congrés.

A l'esmentada Conferència i sortint al pas de polèmiques massa manipulades políticament per l'extrema dreta, adoptàrem el símbol de les quatre barres, netes, com a senyera de les Illes, tot respectant els símbols de cada illa, i proclamàvem com a llengua oficial del PCIB la nostra comuna llengua catalana.

Per a nosaltres, calia enterrar els títols de nacionalista o espanyolista segons les simples declaracions de principis. El desenvolupament nacionalista a les Illes calia fer-lo en base a les alternatives polítiques que s'oferissin, segons els projectes polítics.

Per molt general que sigui el contingut d'aquestes retxes, no es pot oblidar el paper fonamental de la CONFEDERACIÓ SINDICAL DE COMISSIONS OBRERES DE LES ILLES. CCOO és avui la central majoritària, amb més de 30.000 afiliats i guanyadora de les passades eleccions sindicals. Cal remarcar el profund arrelament dins de la nostra realitat socio-econòmica i política, i la sensibilitat política i humana que CCOO demostra en tot moment per integrar els treballadors immigrants dins el nostre poble, no donant peu en cap moment a possibles neo-lerrouxismes. CCOO ha sabut lligar fermament la lluita de classe amb la nostra emancipació com a poble.

A les darreries de juliol i en el marc del Castell de Bellver, es constituïa públicament el Consell General Interinsular. El president del Consell digué, en el seu parlament: «que la tasca de recuperar la identitat d'un poble, quan les senyes d'aquesta identitat s'han volgut amagar i esborrar deliberadament, no és una tasca fàcil. Però aquest és el moment de proclamar el nostre compromís... per a la recuperació d'aquesta identitat... És el moment de convocar tothom a aquesta obra apassionant... Ens hem de posar a caminar tots plegats... Són dels nostres tots els que viuen i treballen amb nosaltres».

D'altra banda, però, els partits majoritaris UCD i PSOE congelaven el Pacte Autònic.

Després es constituï la Comissió per al traspàs de competències, que a hores d'ara ja estarà treballant.

Aquests dies l'extrema dreta està orquestrant tota una campanya enfrontant artificiosament el mallorquí, el menorquí i l'eivissenc-formenterer amb el català del Principat. La manca d'informació general sobre aquests temes és terreny propici per a aquestes maniobres que s'inventen un imperialisme català tot amagant el veritable centralisme sofert, imposat per una estructura d'Estat que aixafà tots els pobles de l'Estat espanyol.

A l'hora d'escriure aquestes retxes, encara continuen els debats constitucionals, però pareix ja definitivament barrada la possibilitat

de federar-se territoris autònoms, com podria ésser la Federació de Països Catalans dins el marc de l'Estat espanyol.

¿Com podem agermanar-nos els països que tenim en comú múltiples aspectes nacionalitaris? ¿Dins quin marc institucional podem debatre i resoldre els problemes comuns?

Els nivells polítics són diversos i per això, ara per ara, veig inviable una federació política, però sí que crec que és un gran falla constitucional que es tanqui el dret d'uns pobles a decidir lliurement el seu futur.

Ara per ara, no podem parlar encara de bloc específic de classes a nivell dels Països Catalans. Caldrà veure en quin camp se situen les relacions socials, quin paper assumeixen les diverses classes en la lluita per l'hegemonia i el poder polític. Dins la dinàmica històrica, hem d'entendre la consolidació dels pobles no voltada, per un costat, de fites limitants o, per l'altre, de romàntiques utopies, sinó oberta i dialèctica.

Avui és ja necessari, tant a nivell de serveis (sanitat, ensenyament...) com a nivell d'aprofundir en el coneixement de la nostra pròpia identitat, mancomunar esforços, establir connexions entre els òrgans de govern del País Valencià, Catalunya i les Illes. Aquest em sembla l'únic camí per a la nostra reconstrucció nacional col·lectiva, per a la consolidació futura dels Països Catalans.

Menorca i la pre-autonomia

Joan F. López Casanovas

A l'endemà del 15 de juny de l'any passat els resultats de les eleccions donaven a la Unió de Centre Democràtic una àmplia victòria a Menorca. A més de l'anomenat «vot televisiu» i la indecisió de l'electorat, contribuïen a aquest resultat la poca implantació dels partits polítics i el fet que el PSOE no s'avingués a la coalició d'esquerres per al Senat, el candidat de la qual, Antoni Anglada, perdria davant el d'UCD pel curt marge d'un centenar de vots. S'ensorrava així la fama —que venia dels temps de la República— d'ésser Menorca una illa «tradicionalment» d'esquerres. En efecte, l'any 1931 els polítics menorquins havien refusat diplomàticament l'Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia, que havia estat elaborat a Mallorca, on la dreta tenia una forta implantació. Pere Taltavull, representant la mentalitat del Partit Republicà, havia escrit llavors: (Menorca) *«estima su cultura, su sentir liberal y su independencia política y no quiere exponer su democracia al peligro del dominio caciquil que siempre ha imperado en Mallorca»*. L'Avantprojecte havia estat elaborat sense cap mena de participació menorquina i, com és sabut, mai no va arribar a ser un fet operatiu.

Josep M.ª Quintana, autor del llibre *Els menorquins i l'autonomia*,¹ reconeix tres corrents o vessants en l'autonomisme menorquí dels anys de la Segona República. El vessant *catalanista*, representat per uns pocs intel·lectuals prestigiosos,² que en els seus escrits i conferències proposaven un menorquinisme que aprofundís en les arrels culturals del poble, segurs com eren de trobar-hi la deu de la catalanitat de Menorca. És cert, però, que el catalanisme llavors no fou pràcticament secundat per ningú. Si els catalanistes proclamaven una Menorca catalana, el vessant *menorquinista* esdevenia preocupat fonamentalment per establir una separació efectiva de

1. Josep M.ª QUINTANA I PETRUS: *Els menorquins i l'autonomia*. Ed. Moll, Mallorca, 1977.

2. El més conegut entre els menorquins d'avui, sens dubte, és el senyor Joan Hernández i Mora.

Menorca respecte a Mallorca: L'illa gran era per a aquests menorquins l'exponent del caciquisme i l'opressió. Tot i reconèixer l'*ascendència* catalana dels menorquins, no estaven disposats a anteposar el catalanisme a un ideari més insular —més curt de volada, potser— i cal reconèixer que la tesi menorquinista era més bona d'entendre per al poble senzill. Hi havia finalment un *vessant regionalista* molt més tebi que els altres dos, però que representava el gruix més important del Partit Republicà, lerrouxista.

Amb tot i això, és de qualche manera dramàtic comprovar —a través de les paraules de Josep M.³ Quintana— que la situació dels anys que precediren la guerra civil a Menorca presenta similituds reals amb la d'avui. «*Els qui opinaren i prengueren posicions foren, a Menorca, ben pocs. El poble no primfilava en aquesta qüestió. La gent entenia, només, que no podia ésser que tot hagués de passar per Mallorca. La sensibilització per a qualsevol tipus de descentralització era suficient, però res més.*»³

Durant la campanya electoral tots els Partits inclouen dins els seus programes una referència més o menys àmplia a les reivindicacions autonòmiques. Un cop celebrades les eleccions, el 10 de juliol es reuneixen a la muntanya d'El Toro, convocats i presidits pel senador electe, Guillem d'Olives,⁴ representants d'Aliança Popular, Moviment Socialista de Menorca, Partit Comunista, PSOE, UCD i Unió Democràtica de les Illes Balears (UDIB). A l'anomenat «Pacte d'El Toro» entre altres coses els representants dels esmentats partits polítics es comprometien a acceptar les Illes Balears i Pitiüses com a marc del règim autòmic amb la constitució d'un òrgan interinsular i d'òrgans político-administratius a cada illa que donessin reconeixement al fet insular. La llengua catalana havia d'esdevenir cooficial al territori. Als vuit dies d'aquesta reunió, el 19 de juliol, es constituïa l'Assemblea Autònoma de Menorca, que, a raó dels resultats electorals restà estructurada de la forma següent: UCD, 12 vots; PSOE, 5; AP, 4; Unitat Socialista, 4; PCE, 2; UDIB, 1; i PTE, 1. El president nat era el

3. Quintana, *op. cit.*, pàg. 40.

4. Don Guillem d'Olives i Olives és un dels terratinents més poderosos de l'illa. És significatiu que en els últims dies de la campanya electoral, Aliança Popular, tot i haver presentat un candidat propi al Senat, aconsellés privadament el vot Olives.

senador, d'UDC i, dels vice-presidents, un era d'UCD i l'altre pertanyia a la Unitat Socialista. Tot aquest procés, ensems amb la constitució de tres comissions tècniques —jurídica, econòmica i cultural—, s'esdevenia paral·lelament al que se seguia a Mallorca i a Eivissa-Formentera.

Dels propòsits inicials a la realitat del Règim Pre-autonòmic hi va el camí recorregut durant un any, farcit de frustracions, desencisador en molts aspectes i d'esquena a un poble entre temerós i despistat.

Les Comissions Tècniques abans dites havien de relacionar-se amb les de les altres illes a través d'una Comissió Interinsular paritària, encarregada d'elaborar el projecte d'Estatut d'Autonomia. Tanmateix, des de la seva constitució una cosa s'ha demostrat a Menorca: la via morta en què han anat a raure les iniciatives menorquines. Les tres Comissions Tècniques, presidides per dos ucedistes —Joan Antoni Seguí Mercadal (Econòmica) i el seu germà Mateu (Cultural)— i un independent —Miquel Hernández Pons (Jurídica)—, però amb notable presència de gent d'esquerra, es van activar de bon començament. Una proposta per a la normalització del català, estudis sobre el cost de la insularitat i l'elaboració d'un text pre-autonòmic foren les missions més destacades que cada comissió treballà. Els informes de les comissions cultural i econòmica foren rebuts per l'Assemblea però no assumits degut a la forta oposició de l'AP, i, quant a l'Avantprojecte de Règim Pre-autonòmic, la sort del primer document ha sofert diverses «desnaturalitzacions» a partir del seu redactat inicial (que intuïa el procés a seguir per l'Autonomia catalana i obria una via possible per a les Illes) fins a quedar reduït a no res. Entretant, des de posicions d'esquerra hom insistia amb propostes per tal que l'Assemblea tingués una projecció popular de què mancava, propostes que eren frenades per la «moderada» UCD. Una campanya de conscienciació autonòmica anunciada a bombo i platerets a través del diari «Menorca» —«el diari de tots els menorquins» lligat a interessos ucedistes—, quedava reduïda a un grapat d'articles i editorials, entrevistes i a la distribució d'un calendariet de butxaca amb les quatre barres i l'escut de Menorca (sense el blavet de la confusió, volgut per la dreta...). La sortida, doncs, fou de cavall, tant que el diputat d'UCD per Balears Santiago Rodríguez-Miranda declarava al «Menorca» que l'illa *duia la bandera autonòmica davant les altres*. Però el punt a què hem arribat...

El punt a què hem arribat palesa, entre altres coses, si més no, la incoherència de la UCD menorquina davant la direcció de l'illa gran. Efectivament, la manca de coordinació entre les diverses Assemblees insulars fou un fet denunciat repetidament des de Menorca. La UCD, com a força majoritària dins l'Assemblea Autònoma s'ha vist empenya pels altres partits a defensar els acords menorquins fins al punt de merèixer la recriminació dels membres del partit mallorquins. Quan amb motiu del rebuig per part del govern de l'anomenat «Document de Ciutadella» el president de l'Assemblea de Parlamentaris, senyor Jeroni Albertí, anuncia: *«será necesario ceder», «la fuerza está del lado del gobierno»*, l'Assemblea de Menorca es reafirma en els dos principis que considera irrenunciables: a) la paritat entre les illes en la composició de l'òrgan interinsular, i b) la subsidiarietat de competències en els Consells Generals. La tensió entre els parlamentaris mallorquins i l'Assemblea menorquina és notòria i declarada. El senyor Albertí tira en cara al senyor Olives que *«se ha exagerado el sentimiento isleño por encima de intereses de partido»*.

Després de laborioses sessions consensuals hom arribarà, per mor de tranquil·litzar la mala consciència entorn a la manca de paritat, a una fórmula insòlita: la presència de quatre extraparlamentaris dins el Consell Interinsular, que s'afegiran als onze parlamentaris. Dels dos extraparlamentaris que corresponen a Menorca, i com a fruit de les negociacions dels dos partits en el repartiment de Conselleries, un serà d'UCD i l'altre del PSOE, i el primer, a més a més, serà un ciutadellenc, car últimament les relacions entre les agrupacions de Maó i Ciutadella no semblaven ésser del tot cordials i convenia no avivar velles picabaralles caciquils entre les dues poblacions més importants de l'illa. Ciutadella, de fet —o millor, la dreta ciutadellenca—, reivindica per a si la ubicació del Consell Insular, desempolsant plets històrics d'antiga capitalitat. Vet ací a què es redueix tot això: una mena de lluita de protagonisme entre els partits majoritaris a les Illes (UCD-PSOE) i un terreny abonat per a la demagògia, que moltes vegades ha fet enfrontar els pobles de Menorca en ridícules rivalitats de campanar.

Però si demanam als menorquins del carrer què entenen per Autonomia, pocs en trobarem amb una resposta aclarida. Per a molts obrers això sona a cosa d'intel·lectuals i polítics. Alguns diran, com a l'any 31, que es tracta de no dependre

de Palma; altres creuen que amb això de l'autonomia «ara tots haurem d'ésser catalans», i això no implica cap simpatia cap als «catalans», més tost ben al contrari. Perquè la cerimònia de la confusió continua, l'anticatalanisme és explotat entre el poble pels centralistes de sempre i, és clar, voldrien que l'autonomia fos un folklore *regionalista* i res més. Així es manipulen els símbols (afegim «azul mahón» a la senyera!), s'escamoteja el nom de la llengua dels menorquins i se li trava el pas a les escoles, etc., etc. Dos senyors d'Aliança Popular, un veterinari i l'altre comerciant de professió, afirmen i reafirmen al diari que AP només, i cap altre, defensa l'autèntica personalitat menorquina acusant, en nom de F. de B. Moll o del mateix Jordi Carbonell!, a filòlegs i professionals de l'ensenyament de venuts a l'or català. I això, que fóra grotesc en altres circumstàncies, aquí, donada la desinformació general i el prejudici anticatalà existent, obliga a anar amb peus de plom. La situació, malauradament, ofereix evidents paral·lismes amb la del País Valencià o la de Mallorca.⁵

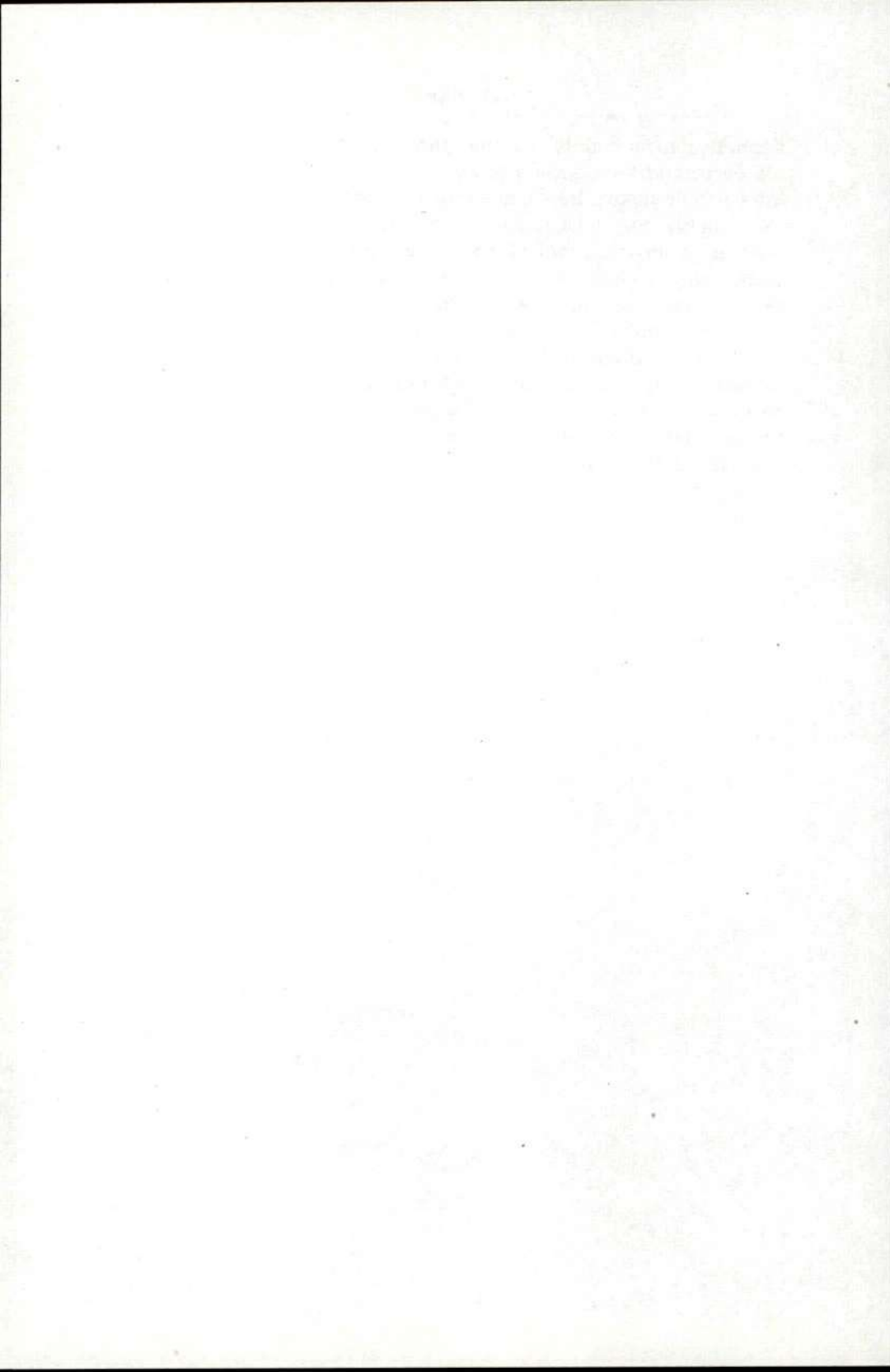
Davant aquest panorama més tost lamentable, tampoc no convé oblidar que la tasca de les minories sensibilitzades hi incideix positivament. L'Obra Cultural Balear reeixí de reunir més de dues mil persones el passat mes de juny en un Festival Autònom i això no és un fet puntual, sinó que respon a l'impuls dels partits d'esquerra. El Partit Socialista de Menorca (PSM) declara que l'autonomia s'ha d'entendre com a sobirania del poble menorquí i la unitat amb el PSOE es veu dificultada en part per la disciplina menys «menorquina» del socialisme estatal. El Partit Comunista, amb un pes important de militants immigrants, castellanoparlants, no ha mostrat fins a temps més recents una política clara envers el fet nacional. Les aspiracions menorquines són també defensades pels més minoritaris Partit del Treball i Organització d'Esquerra Comunista i els moviments juvenils respectius (JJCC, JGR i JEC).

Amb l'establiment del Consell Interinsular el dia 28 de juliol, l'Assemblea Autònoma de Menorca sembla que hauria de desaparèixer. Tanmateix, a la darrera reunió que van mantenir els seus membres van acordar que continuaria, malgrat

5. L'antipatia envers «els catalans» val a dir que en part és conseqüència de l'actitud poc respectuosa d'alguns respecte a les formes de vida menorquines. Menorca està de moda per als turistes del Principat, en sa majoria barcelonins, fins al punt de patir una autèntica invasió durant els mesos d'estiu, i aquest fet, lluny d'afavorir els contactes culturals, sovint els perjudica.

l'opinió contrària dels parlamentaris mallorquins. A Menorca, els Partits polítics que no tenen representació dins el Consell Interinsular necessiten d'aquesta plataforma. A no ser que... És probable que la UCD vulgui aprofitar-la per a assegurar davant el poble menorquí el seu paper hegemònic, sobretot en vista a les properes eleccions municipals, que a l'illa comporten l'elecció de dotze consellers al Consell Insular.

Potser l'opinió que resumiria millor l'estat actual de l'esquerra a Menorca davant el present pre-autonòmic l'expressà el senyor Miquel Hernández en una entrevista publicada al «Menorca» (27-4-78). Deia: «M'agradaria que la pre-autonomia fos senzillament breu, perquè és una cosa merament simbòlica i sense contingut real».

La moixeranga

Vicent Andrés Estellés

I

La moixeranga convocava el poble.
La moixeranga convoca el País!
La moixeranga és la síl·laba d'un poble.
Ve per la nit per ocultes drecceres.
Ve concitant com una aigua els canyars.
Ve salpassant silenci de moreres!
Ritme profund dels tambors de la terra.
Tambors mullats de sang i patiment!
Requeriments de les dolces dolçaines.
Duen secrets de la terra i de l'aire.
En guiaran clandestines estrelles.
Fart d'esperar, avançava el País
orientat per estendards nafrats.
La moixeranga duia el vent, la torxa!
Heu escoltat una terra profunda.
No espera més i decidida avança.
Avança clar, lluminós, el País.
Tot un País de comarques de ferro!
Obriu carrers, obriu camins, barrancs!
Entra pels solcs de la vida la música.
Música, punys i corbelles diürnes
i rams d'estels per a tota la vida.
Sona com font, com fonts innumerables
tota la nit a la plaça del poble.
Avança, greu, i prepara el migdia.
La moixeranga desperta el País.

III

La moixeranga té molt càlides fondàries.
 La moixeranga sap els secrets laberints!
 Coneix les galeries de tot el patiment.
 Torna de nit. La guien estendards i roselles.
 La moixeranga sap el barranc en carn viva,
 la tristesa d'un poble, els afanys decebuts.
 La moixeranga és l'esperança d'un poble
 que no ha volgut morir i retorna a la vida
 i omplena les senderes de tendresa i de fúria,
 desperta les moreres, desperta les collites,
 precipta els amants a la nit insondable.
 La moixeranga és la rella de l'aladre
 i és el vaixell amb llums que travessa la nit.
 És la nit i és el dia. És la lluna i l'aurora.
 És la taula parada i el llit de matrimoni.
 És la finestra oberta i la fusta florida.
 És l'amor i la pedra. És l'estrella i és l'aigua,
 el rellotge de sol i l'andana aromada:
 és la llosa cremant, la besada central.
 La moixeranga és un país que no espera
 i avança pels camins i desperta tothom.
 És la gent que camina, un poble, caminant,
 els pelegrins desperts, la tela combativa,
 la canya combativa, el poble combatiu
 que avança en so de pau o de guerra: el que es vulga.
 La moixeranga, sempre, dictamina la pau,
 els fills que van creixent en llum accelerada
 i la dona prenyada, els amors fecundíssims,
 l'amor de tot un poble, la ràbia d'un poble.
 És amor, és país, és l'ira d'un país.
 És el dit de l'amant florit amb un anell.
 Avança, ineluctable, com la nit, com el dia.
 I posa la bandera dalt el marlet més alt.

(Fragments de l'encara inèdit «Llibre de la moixeranga», del «Mural del País Valencià».)

La configuració del País Valencià per Jaume I i Jaume II

M. Sanchis Guarner

Els moros valencians contra els almohades nordafricans

A les darreries de l'Imperi almohade, València i Múrcia eren governades autònomament pel príncep Abú Zayd, besnét del fundador de la dinastia. L'any 1225 tropes castellanes havien fet una incursió per terres de Múrcia i derrotat severament els sarraïns a Asp (prop d'Elx). Impressionat Abú Zayd oferí vassallatge al rei de Castella Ferran III el Sant. Reaccionà vivament Jaume I, a qui pels tractats delimitadors de la Reconquesta (Tudilén 1151, i Caçola 1179), pertocava de reconquerir València, i preparà a Terol una expedició contra Abú Zayd, que, esporuguit, frisà a declarar-se tributari seu. El 1226 foren concertats els pactes, i des d'aleshores Abú Zayd no deixà mai de ser una titella al servei de Jaume el Conquistador.

L'Imperi almohade es trobava en plena descomposició, i Ibn Hud, un cabdill indígena plebeu, es revoltà a Múrcia el 1228 i arribà a dominar gran part d'Andalusia i la regió meridional de València fins Alzira. Ibn Hud era valent i tenia el suport de l'estament popular, però no pogué evitar que els castellans prenguessen Còrdova el 1236 i també hagué de declarar-se vassall de Ferran III, rei de Castella.

Abú Zayd dominava encara el centre i el nord de la regió de València, però un aristòcrata valentino-àrab, Zayyan, el desposseí de la capital el 1229. Abú Zayd fugí a Sogorb i signà una onerosa aliança amb Jaume I, el qual estava llavors molt afeblit preparant l'expedició de Mallorca.

La reconquesta valenciana, tasca llarga i complexa

A Alcanyis estant el gener del 1233, uns cavallers, Hug de Forcalquer mestre dels Hospitalers, i Blasco d'Alagó, assabentaren el rei, tot envanit per la recent conquesta de Mallorca, de les excel·lèn-

cies de València, «la mellor terra e la pus bella del món», tot i incitant-lo a conquerir-la. Aleshores, segons el Libre dels Feyts, es concertaria el pla d'operacions. Jaume I erigit en protector del destronat Abū Zayd, la campanya seria teòricament presentada com una intervenció en una contesa civil dels musulmans.

Cal dir que la reconquesta —més d'una desena d'anys— i la repoblació de València, foren molt més llargues i complexes que no les de Mallorca. Mentre que la conquesta de l'illa de Mallorca l'havien propugnada els mercaders catalans amb criteri defensiu —eliminar el focus de pirateria musulmana que dificultava el comerç—, la del regne sarraí de València la conceberen els aristòcrates aragonesos amb propòsit expansiu, però Jaume I reeixí a maniobrar i foren a la fi el rei i la burgesia catalana els qui se'n beneficiarien principalment.

Conquesta i repoblació del Maestrat

Jaume I assetjà i conquistà Borriana l'estiu del 1233, i llavors se li lliuraren tots els castells de més al nord. Els sarraïns evacuaren totalment aquelles terres que constituïrien posteriorment el Maestrat, puix que foren donades als cavallers de l'ordre militar del Temple (després de Montesa) en règim de latifundi; d'altres latifundis septentrionals foren la Tinença de Benifassà, i Morella, guanyada i posseïda durant sa vida per Blasco d'Alagó.

En aquelles comarques d'economia ramadera, s'establiren escassos repobladors, els quals, com que la majoria procedien de la Catalunya Nova, hi duqueren el dialecte català occidental, tot i que, segons observà Gual Camarena, la major part de les cartes de població atorgades per a aquest sector, ho foren a fur de Saragossa, i que els aristòcrates aragonesos pretenien que aquelles terres conquistades principalment per ells, esdevinguessin un simple apèndix senyorial i latifundista del seu regne, una mena d'Andalusia de la Corona d'Aragó, segons l'expressió de Joan Reglà.

Els dialectòlegs solen incloure el Maestrat dins l'àrea del dialecte català occidental, puix que molts dels seus trets arriben fins a Lluçena, Vilafamés, les Coves de Vinromà i Alcalà de Xivert, com la desinència -o de la 1a. pers. sing. del present d'indicatiu (*jo ploro* / *jo plore*), la caiguda de la -r final, que el valencià conserva (*doló* / *dolor*), l'articulació bilabial de la *v* en comptes de la labiodental pròpia del valencià no apitxat (*bi* / *coba* / *cova*), l'article masculí *lo*, *los* en comptes d'*el*, *els* (*lo pare*, *los bous*).

Acceleració de la campanya

L'any 1236 el rei de Castella Ferran III s'apoderà de Còrdova, segons ha estat dit. Llavors Jaume I convocà corts a Montsó a posta

per tal d'accelerar la reconquesta sistemàtica de València. El papa Gregori IX atorgà la butlla de Croada i així Ignatius Burns, el millor historiador actual d'aquest període, ha pogut qualificar el de València com «a Crusader Kingdom».

Aleshores començà Jaume I a usar el títol de rei de València en els seus diplomes, i sembla que el primer document en què l'ostenta n'és un datat a Tarassona el 30 de setembre del 1236. La immensa majoria de les donacions de terres de València en aquesta època, van dotades segons el sistema aragonès de l'era hispànica i no pel sistema català de l'any del Senyor; i d'aquest argument diplomàtic vol deduir Ubieto que la conquesta de València era llavors considerada com una empresa aragonesa.

La decisiva batalla del Puig

Convocats a Terol per a la Pasqua del 1237, els croats que s'hi aplegaren foren pocs i la majoria aragonesos. Menada pel rei, l'host ocupà temeràriament el Puig, a 15 km. al nord de la ciutat de València, posició que Zayyan havia desmantellat. Jaume I hi deixà una petita guarnició comandada pel montpellerí Bernat Guillem d'Entença, oncle seu.

El Puig, com el topònim indica, és una elevació, l'única de l'Horta septentrional, i la seua importància estratègica havia quedat ben palesa en les guerres del Cid. Els àrabs l'anomenaren **Djubayla**, diminutiu de **djabal**, mot que també significa «muntanya», i els mossàrabs, per etimologia popular, digueren **Cebolla** per **Djubayla**. Sembla que cal identificar el Puig amb el topònim pre-romà Enesa, emprat també pels geògrafs àrabs.

Zayyan, penedit de la seua imprudència, aplegà un fort exèrcit per tal de reconquerir el Puig. Fou vençut, però, el 21 d'agost del 1237, en una batalla que resultà decisiva. Entença morí en el combat, i Jaume I que no hi participà, frisà a acudir en socors d'aquella posició avançada, que els cavallers volien evacuar. Ubieto pretén que el topònim Enesa correspondria a un lloc no identificat prop de Peníscola, cosa que significaria un desplaçament important i poc explicable d'aquella batalla.

La repoblació de la Plana

Durant la Quaresma del 1238 es rendiren per capitulació els castells de la Plana i de la Vall d'Uixó. La repoblació cristiana de la Plana fou molt més activa, densa i de tipus diferent que no la del Maestrat. La Plana, comarca de rica economia agrària, segons observa Font i Rius, fou donada en petites parcel·les a individus concrets, principalment catalans, igual que els repobladors de les viles traslla-

dades de la muntanya al pla, com Castelló (1251) i Nules (1255?), o de nova fundació, com Vila-real (1274).

Pel contrari, la Vall d'Uixó i la serra d'Espadà, romangueren poblades exclusivament per musulmans, tot i constituint-hi un món tancat, fins al segle XVII. També eren sarraïns els habitants de l'Alt Millars, on s'havien refugiat els moros expulsats del Maestrat. L'Alt Millars s'havia mantingut fidel a Abú Zayd, el destronat rei almohade de València, el qual s'havia convertit al Cristianisme i figurava entre els cavallers aragonesos del seguici de Jaume I. Abú Zayd féu donació al bisbe de Sogorb de l'Alt Millars i també de les terres serranes de l'Alt Túria que se li rendirien (1236).

Els aragonesos a les comarques ponentines

En totes aquestes comarques de l'antiga diòcesi de Sogorb es parla castellà, per tal com encara que estaven molt majoritàriament poblades per musulmans, hi foren establits petits nuclis de cristians aragonesos: a Malefa o Villahermosa (1242) i a Arenós en l'Alt Millars, a Xèrica (1249) i Begis (1276) a l'Alt Palància, a Ademús (1212) i Xelva (1370) en l'Alt Túria. També foren aragonesos els repobladors del sector central ponentí de la diòcesi de València: el Vilar (1323), Xulilla (1340), Set-aigües (1260), Bunyol i Xestalcamp (1320). Però sembla que l'expansió aragonesa directa i exclusiva, no ultrapassà les moles del Caroig, una altra comarca abrupta i tancada, íntegrament sarraïna, puix que Aiora i Enguera ja foren repoblades amb castellans.

La repoblació del segle XIII determinà la frontera lingüística dins el Regne de València, la qual només fou alterada a l'extrem meridional per l'expulsió dels moriscos el 1609.

Conquesta de la capital i constitució del Regne

Jaume posà setge a la ciutat de València el 12 d'abril del 1238. Dotze naus de socors trameses pel rei de Tunís —l'únic monarca musulmà que intentà ajudar-la—, no pogueren desembarcar-hi. Zayyan es rendí el 28 de setembre, per bé que l'entrada oficial dels cristians es féu el 9 d'octubre. Els cavallers se sentiren despagats puix que la capitulació havia impedit el saqueig de la ciutat.

En general la resta de la campanya no fou molt cruenta, i Jaume i només hagué de conquistar posteriorment per setge Xàtiva (1242) i Biar (1244), puix que les altres viles i castells es reteren per capitulació.

El rei En Jaume, sempre en pugna amb els nobles aragonesos, per tal de limitar les seues ambicions feudals, creà de dret el Regne de València, en atorgar, en abril o maig del 1239, la Costum, codi

legal que l'any següent, amb addicions, es convertiria en els Furs de València, els quals, per bé que admeten elements del dret consuetudinari, es fonamenten sobretot en el dret romà. Igual havia esdevingut abans amb la creació del Regne de Mallorca.

El 1245 foren instituïts els Jurats de la Ciutat, i les Corts valencianes del 1283 determinaren la constitució del Consell municipal. Martínez Aloy considera que una reunió parlamentària del 1261 havia estat l'origen de les Corts generals del Regne de València.

Després de la conquesta de la capital, tota la documentació valenciana es datarà per l'any del Senyor, a la manera catalana. Les monedes jaquesa o de Jaca (Aragó), melgoresa o de Magalona (Occitània) i barcelonesa, que havien circulat a la primeria, foren substituïdes el 1247 pels reals de València, moneda particular del nou Regne valencià.

Havien sorgit així, per decisió sobirana de Jaume I, dos regnes nous autònoms, el de Mallorca i el de València, i encara que s'hi mantenia l'indole patrimonial de la monarquia —condició que estimulava l'ambiciosa reina Violant, l'hongaresa muller legítima del Conqueridor—, l'autoritat del rei estava subjecta a les lleis, i hi era evitada la ingerència d'aristòcrates i clergues en el govern, puix que eren domini de la burgesia, amb clar predomini de la urbs comercial sobre el camp senyorial. Segons sintetitza Martí Domínguez, el Regne de València, amb corts i moneda pròpies, des del bressol era històricament fill, però políticament germà, del Principat, i un germà no «fadrister» sinó «hereu», amb el mateix grau, dins la Corona d'Aragó, que la pròpia Catalunya.

Una ciutat hanseàtica

A l'Occident europeu, des de les darreries del segle XII, amb la revitalització de l'economia monetària, sorgien noves ciutats i la burgesia hi venia adquirint els seus perfils característics. Això explica per què a les zones de repoblació catalana, terres de reialenc, es produí aviat un floriment industrial i mercantil, que neutralitzaria la mentalitat feudal de la noblesa aragonesa.

La ciutat unificà el seu entorn, i de la permanent existència d'un nucli urbà poderós, resultà la continuïtat sociològica del Regne. Els monarques anaren estenent la territorialitat dels Furs de València, originàriament codi municipal, malgrat l'antagonisme de l'aristocràcia rural, que manifestà la seua oposició en les corts de Saragossa el 1264, on Jaume I hagué de defensar l'autonomia jurídica del nou Regne valencià.

Prompte València esdevindria un empori, amb una funció mercantil semblant a les ciutats de la Hansa, la lliga comercial de l'Àlemanya septentrional; per això Joan B. Perales la qualificà de «ciutat hanseàtica», feliç expressió ressuscitada per Joan Fuster.

València i el seu entorn, nucli del Regne

La repoblació cristiana fou molt intensa i primerenca a la zona central del Regne de València, entre els rius Palància i Xúquer, la qual fou repartida a petites joves entre catalans i aragonesos. Cal dir, però, que els repobladors —menestrals o llauradors— aragonesos o d'altra ascendència d'aquest sector, molt prompte s'integraren culturalment dins la comunitat valenciana de motlle català tot i sense deixar d'influir-la; el fenomen ha vingut repetint-se constantment a València fins al segle XX.

Dins l'Horta valenciana havia subsistit de primer antuvi la població sarraïna, però en ser que fou dominada la sublevació d'al-Azraq (1249), per raons de seguretat, els musulmans foren foragitats de totes les poblacions importants, com Morvedre, Llíria, Torrent i Torís, i hagueren de recloure's als llogarets perifèrics.

A despit de la seua heterogeneïtat inicial, els pobladors d'aquesta zona valenciana central, ràpidament adquiriren coherència, ja en el segle XIV estaven tots catalanitzats idiomàticament, i van constituir el nucli essencial des d'on irradià la colonització de quasibé tota la resta del Regne de València, encara transcendí al de Múrcia. En aquest sector litoral central es produí, doncs, una colonització pobladora, mentre que les terres de les zones ponentina i meridional del Regne de València, seguien essent conreades pels moros de l'anterior població **feliàh**, havent-hi rònegament, per tant, una colonització només explotadora.

Una organització agrària prou equilibrada

Segons diu Pierre Vilar, la instal·lació primitiva de l'hàbitat i la seua reinstal·lació per la Reconquesta, són l'origen d'una estructura agrària, les combinacions de la qual amb les modalitats de producció —tècnica i economia— i les relacions de producció —organització de la senyoria—, deixarien uns vestigis i plantejarien certs problemes en la formació de la societat. La València cristiana havia heretat directament el sistema de cultiu i de reguiu perfeccionat pels sarraïns, i les seues unitats equilibrades d'explotació agrícola, els rafals i les alqueries. Els repobladors cristians hi dugueren l'esperit democràtic de les comunitats agràries de la Catalunya Nova, establertes segons cartes de població, és a dir amb les prerrogatives senyorials explícitament limitades.

Vicens Vives comenta com foren de diferents els coetanis repartiments de la terra a Andalusia i a València, puix que allí Ferran III la distribuí en règim latifundista entre els nobles castellans, avesats a una explotació pastoril només. També les montuoses terres interiors valencianes dels senyors aragonesos, eren transitades pels ramats transhumants i les caravanes llaneres cap al Mediterrani.

La modalitat lingüística valenciana

El valencià, com és sabut, s'agrupa dialectalment amb el català occidental de Lleida i Tortosa, del sistema vocàlic del qual participa, per bé que en el consonàntic en difereix una mica, per tal com posseeix el fonema /v/ labiodental, articula la -r final, manca del fonema palatal sonor fricatiu /j/ que identifica amb l'africat /tj/, no palatalitza /tl/ que pronuncia /H/, etc.

Els filòlegs s'han estranyat de la configuració allargassada que presenta el grup de dialectes occidentals, i Pere Barnils es preguntava si l'absència del dialecte oriental dins el País Valencià, podia haver obeït al fet que els catalans centrals no haurien participat en la repoblació cristiana de València en el segle XIII. Hi ha, de fet, una antiga tradició replegada pel cronista valencià Pere Anton Beuter (1538), que atribueix a unes donzelles de Lleida, que per manament de Jaume I foren dutes a València per tal de fomentar-ne el repoblament, la propagació de la llengua catalana, per tal com, segons explica a tal efecte el tortosí Cristòfol Despuig (1557) «les criatures més aprenen de les mares que no dels pares».

El valencià subagrupat amb el català occidental

Tanmateix els documents no confirmen tal suposat predomini de catalans occidentals en la repoblació, i vaig provar d'explicar (1956) l'afinitat dialectal del País Valencià amb la Catalunya occidental, per una paritat de substrat pre-romà —els edetans de València, els ilercavons de Tortosa i els ilergetes de Lleida, eren pobles ibèrics, però ja no ho eren els cossetans de Tarragona, els laietans de Barcelona, etc.—; tal substrat ibèric comú hauria influït idènticament sobre el llatí vulgar d'aquelles terres abans ibèriques, damunt el qual es desenvolupà el parlar romànic dels mossàrabs, que molts segles més tard operaria com a factor modificatiu de la llengua dels conquistadors. Aqueixa teoria, fonamentada en bona part en dades de Bosch Gimpera, ha tingut prou acceptació entre els filòlegs: Baldinger, Badia, i bastants d'altres.

Però Alarcos Llorach (1960) considera que la població valenciana prejaumina, intensament arabitzada ja en el segle XIII, era incapaç de poder imposar tal hipotètica supervivència lingüística als arrogants conqueridors. Alarcos prefereix explicar el predomini dels trets occidentals a València com un fenomen d'anivellament fonològic entre diversos estrats lingüístics simultanis. A València, en el període constituent del nou Regne cristià, convivia els catalans orientals, que presentaven /ê/ mixta procedent de e llarga llatina, i /é/ tancada procedent de e breu llatina, amb els catalans occidentals que tenien /é/ tancada procedent tant de e llarga com de e breu llatines, i casos especials de /è/ oberta resultants així mateix de e llarga

o e breu llatines, i amb aragonesos que tenien /e/ procedent de e llarga i el diftong /ie/ resultant de e breu llatina. Calia fer-hi un procés d'igualació en el qual serien abandonades les articulacions emprades només per un dels tres grups, això és la /ê/ mixta del català oriental i el diftong /ie/ de l'aragonès. El mateix esdevindria amb les vocals àtones, i així la igualació en /ê/ mixta de /a/ i /e/ àtones del català oriental, fou refusada en benefici de la seua pronúncia distinta pròpia del català occidental i de l'aragonès. El triomf del català occidental a València hauria estat, doncs, degut al fet que venia a representar un tipus intermedi entre l'aragonès i el català oriental.

Aquesta enginyosa teoria estructuralista d'Alarcos no explica, però, el fet del català occidental a Tortosa —on no hi hagué repoblació aragonesa—, en comptes del dialecte oriental de la contigua Tarragona, que semblaria lògic que s'hi hagués propagat.

Els mossàrabs valencians

S'ha fantasiejat molt sobre la pervivència fins el moment de la Reconquesta, dels mossàrabs valencians i del seu parlar romànic, el qual, segons demostren els estudis dels tècnics, era molt diferent del valencià actual (**Moraira** / morera, **Ficaïra** / figuera, **fornair** / forner, **Lauret** / Lloret, **Campello** / campell, **Gorgos** / gorgs, **Foios**, **Muro** / mur, **Montitxelvo** / mont cerf, **Xella** / cella, **Carxe** / càrcer, **Petrer** / pedrer, **Llombo** / llom, **colombaïre** / colomer, **Fondó**, etc., etcètera).

Tenim testimonis que els mossàrabs valencians en el segle XI constituïen encara una minoria ètnico-religiosa important, però en el segle següent foren extingits quasibé per les dues emigracions col·lectives (1102 i 1126), i, sobretot, per les deportacions massives dels intolerants almoràvits. Ubieto considera que el temple mossàrab de Sant Vicent de la Roqueta, documentat a València el 1232, era una església sense fidels.

En qualsevol cas cal no oblidar que, ètnicament no menys que culturalment, els antecessors dels valencians actuals són els cristians vencedors el 1238, i no els moros vençuts aleshores, els descendents dels quals foren expulsats del País Valencià el 1609.

Homogeneïtat lingüística dels repobladors al sud del Xúquer

Amb clara contravenció del tractat de Caçola (1179) que atribuïa la reconquesta de Xàtiva als reis d'Aragó, l'any 1243 Alfons X de Castella, aleshores encara infant, subornà l'alcaid sarraí de Xàtiva, que li cedí els castells de Moixent i d'Enguera.

Reaccionà amb irritació Jaume I i trencà les hostilitats amb el seu gendre, el futur rei Alfons el Savi. S'evità, però, la guerra i pel tractat d'Almirra (1244) foren adjudicades definitivament Xàtiva i Enguera al Regne de València. Tanmateix Enguera havia estat poblada amb castellans, i per això el parlar enguerí és un arcaic dialecte castellà de transició; més al nord, a l'aspre muntanyam del Caroig, només hi havia moros.

Ja ha estat dit que en ser repoblada la zona central del nou Regne, entorn de la capital, la nova societat valenciana havia assolit cohesió, i per això tota la repoblació cristiana al sud del riu Xúquer, fou monolingüe. Hi hagué la susdita intromissió de castellans a Enguera, però al sud d'aquesta localitat, a la Vall de Montesa, el domini lingüístic català s'eixampla cap a l'oest fins atényer la frontera de Castella, i és que foren repoblades amb cristians catalanòfons Montesa i Vallada (1289), Moixent (1303) i la Font de la Figuera (1301), per tal com els monarques volien assegurar-se la ruta natural cap a la Manxa.

Tanmateix, en aquestes terres valencianes de dellà el Xúquer, subsistiren importants contingents de població sarraïna a la Vall-digna, la Costera de Ranes, la Vall d'Albaida, la Conca de la Safor, la Marina i el muntanyam alcoià, segons manifesta encara hui la profusió que hi ha de pobles i petits llogarets, residus del tipus minifundista d'explotació agrària musulmana. Nogensmenys, segons fa observar Comarena Mahiques, els monarques es preocuparen que a les viles i nuclis comarcals fos establerta població cristiana, la qual, malgrat la seua heterogeneïtat, fou comunitàriament de llengua catalana.

Al sud de l'Alt Xúquer valencià, hi ha l'abrupta, inhòspita i extensa serralada del Caroig, on trobaren refugi els moros expulsats de les fèrtils terres de la Ribera del Xúquer en la planura; aquelles moles i cingles foren una comarca absolutament sarraïna fins el segle XVII, cau d'importants rebel·lions. Al sud del Caroig, els cavallers castellans de Santiago establiren grups de castellano-parlants a Enguera (1244) i a Anna, i per això encara es parla a la Canal de Navarrés un arcaic dialecte de base castellana (i no pas aragonesa), però reblit de valencianismes no sols d'ordre lèxic sinó també morfològics i sintàctics.

En canvi, quasibé tota la resta del Regne de València dellà el riu Xúquer, pertany al domini lingüístic català, i parla un valencià molt més pur que l'actual sector central del País amb la capital, puix que en totes les comarques meridionals conserven la seva sonoritat la **-s-** (**posar, onze**), la **tz** (**dotze, setze**) i la **j** (**jove, gitar, pujar, metge, platja**), i també la **v** hi té una articulació labiodental (**vi, cova**) distinta de la **b** bilabial, la qual hi sol ser oclusiva.

A la Vall de Montesa, al sud d'Enguera, s'eixampla cap a l'oest l'àrea de l'idioma, puix que foren repoblades amb catalans, Montesa i Vallada (1289), Moixent (1301) i la Font de la Figuera (1301), per

tal com els monarques volien assegurar-se amb població cristiana addicta la ruta natural de Castella.

La integració de les comarques alacantines

Segons és sabut, en virtut del tractat d'Almirra (1244) foren adjudicades als reis de Castella les terres situades al sud de la línia Biar, Castalla, Rellu, Alarc i Altea. El rei Sant Ferran de Castella féu donació al seu fill don Manuel, de tota la Vall del Vinalopó, des de Villena a Elx, latifundi on subsistí íntegra la població sarraïna. A les ciutats d'Alacant i Oriola establí el futur rei Alfons el Savi alguns nuclis cristians (1252), però molts dels castellans heretats a les terres alacantines, preferiren no fer-se'n càrrec i anar-se'n a les campanyes de Jaèn i Sevilla, i pràcticament no hi hagué repoblació cristiana fins després del 1264, quan el nostre Jaume I sotmeté els moros alacantins revoltats contra el seu gendre l'infant Alfons el Savi de Castella, i llavors foren assentades a les ciutats d'Alacant, Elx i Oriola, devers 5.000 famílies d'aragonesos i catalans que hi dugueren la llengua catalana. El rei Jaume II rectificà la inhàbil política murciana del seu avi, el Conqueridor, i aprofitant les baralles intestines de Castella, ocupà Múrcia, i reeixí que per la sentència arbitral de Torrella (1304), aquestes terres alacantines, ja catalanes de fet, fossin incorporades de dret al Regne de València i a la Corona d'Aragó.

La frontera lingüística en aquest sector alacantí passa a l'oest de Petrer, Monòver, el Xinorlet, les Cases del Senyor, Úbeda, el Pinós, el Rodrigoillo, l'Alguenya, la Romana, i al sud del Fondó dels Frares, el Fondó de les Neus, Crevillent, Elx, Santa Pola i Guardamar.

El parlar alacantí es caracteritza per la generalització de la caiguda de la **-d-** entre vocals (**sea** / seda, **neboa** / neboda, **vingüa** / vinguda, **nal** / Nadal, **rò** / roda), la pèrdua de la **-r** final en el sector de Crevillent, Novelda i Monòver (**doló** / dolor, **di** / dir, **posà** / posar), la forma **els (es)** de l'article femení plurals (**els vaques, els cases**), etc.

En les Valls del Vinalopó Mitjà hi ha un illot de llengua castellana integrat per les viles d'Asp, i Montfort, completament voltat de pobles que parlen valencià. Com que la població d'aquesta comarca fou íntegrament sarraïna durant tota l'Edat Mitjana, sembla que aquest fet s'hagi d'imputar a la repoblació sis-centista posterior a l'expulsió dels moriscos.

També sembla haver estat efecte de la despoblació del segle XVII, el reculament de la llengua catalana en l'Horta d'Oriola o Baix Segura. És ben conegut el text de Ramon Muntaner que en el capítol 17 de la seva **Crònica** (1325) diu de Jaume I:

«E com la dita ciutat [de Múrcia] hac presa, poblà-la tota de catalans, e així mateix Oriola, e Elx, e Alacant, e Guardamar, Cartagènia e los altres llocs. Sí, siats certs que tots aquells qui en dita ciutat de Múrcia e en los davant dits llocs són, [són] vers catalans e parlen de bell catalanesc del món».

L'afirmació de Muntaner la corrobora el cronista valencià Martí de Vicianà (1564):

«En Orihuela y su tierra siempre se ha guardado la lengua catalana, porque en tiempo de la Conquista se pobló la tierra más de catalanes que de otra nación, de los quales heredaron la lengua, corazón, manos y obras».

L'Ajuntament d'Oriola no adoptà el castellà com a llengua oficial fins l'any 1707, quan el Regne de València lluitava contra Felip V de Borbó, i en perdre la guerra, anava a ser desposseït de l'autonomia foral.

«Anticatalanisme» i recuperació nacional al País Valencià

Gustau Muñoz

La revifalla de l'«anticatalanisme», amb matisos en certa mesura nous i violents, al País Valencià, arran de l'obertura del procés democràtic i autonòmic encetat amb les eleccions del 15 de juny de 1977 i la taxativa prohibició constitucional de la federació de comunitats autònomes, amb el corresponent i significatiu debat a les Corts espanyoles, han posat de nou sobre la taula, i d'una manera punyent, tot el conjunt d'idees, problemes i suggestions que anomenem la qüestió dels Països Catalans.

De fet, l'«anticatalanisme» —i, per extensió, els Països Catalans— no han deixat mai d'ocupar un espai privilegiat al País Valencià, gràcies als esforços, a les obsessions i als mitjans de la dreta. A hores d'ara això ha arribat a un punt tal que ha quedat per complet desfasada la línia divisòria entre defensors de la unitat lingüística i cultural, ara per ara, i defensors de la unitat nacional i política, ara ja, dels Països Catalans. Recordem que aquesta delimitació va protagonitzar els aspectes més polèmics de les Jornades de Debat sobre els Països Catalans celebrades l'octubre de 1976. En el moment present (més enllà dels partits) hi ha un replegament unitari de tots els partidaris de la recuperació nacional del País Valencià —sense renunciar ningú a res, és clar— en la trinxera de la unitat de llengua i cultura i en la defensa dels valors de democràcia, racionalitat i veritat que ens són comuns, cal dir-ho, tant als socialistes i als comunistes del corrent «eurocomunista» com als companys, per posar exemples, del MCPV o del PSAN.

I és que les coses han arribat una mica massa lluny. Les autoritats locals procedents del franquisme, els grups d'extrema dreta i alguns grupúsculs anticatalanistes exclusivament creats per donar una aparença «valencianista» davant la població s'han unit en una santa aliança que, disposant de poder efectiu i de la premsa diària de la ciutat de València,

ha llançat una àmplia ofensiva —a tots els nivells: als diaris, violència feixista al carrer, mesures de pressió i xantatge moral sobre les forces polítiques— que ho posa en qüestió tot alhora: la unitat de la nostra llengua, de la nostra cultura, el nostre origen com a comunitat... per no parlar de la unitat nacional i política dels Països Catalans. L'«imperialisme català», els interessos contraposats entre catalans i valencians, són «arguments» que apareixen amb regularitat tot creant un clima d'irracionalisme i d'histèria que amenaça amb trencar el relatiu progrés civil aconseguit després de llargues dècades de manipulació i desinformació sistemàticament organitzades per la dictadura franquista. Una mostra recent dels límits a què arriba aquesta escalada, que ha creat la perplexitat inclús entre les forces avançades, podria ser l'atreuiment del conseller d'Alianza Popular que reflecteix aquesta informació de premsa: *«el conseller Jarabo indicó que, en su opinión, el Consell tiene dos opciones: promocionar el valenciano vulgar o enseñar el idioma culto, al que se puede considerar como catalán. En el caso de que no se opte por la enseñanza del valenciano vulgar, remarcando las diferencias existentes con el catalán, el conseller Jarabo indicó que abandonaría el Consell»*. Allò sorprenent, i significatiu, no és que l'extrema dreta vulga perllongar tots els aspectes de l'opressió nacional, sinó que se li deixi: *«según se supo ayer, se acordó dejar el tema sobre la mesa hasta que se presente el pertinente dictamen que están elaborando expertos en la materia»*. (Las Provincias, 2-VIII-1978.)

El problema greu és el comportament de les forces polítiques responsables, avançades, del País Valencià. Perquè l'article 138 de la Constitució era, en algun sentit, previsible. No tant l'espectacle dels diputats centristes i socialistes valencians. Sobretot d'aquest darrer (Sotillo) que no dubtà a parlar de «colonialisme» davant la moderada intervenció de Jordi Pujol, reproduint al Congrés dels Diputats una «traca» típica, per a vergonya nostra, de l'analfabetisme i incivilitat del búnker i de la barraqueta.

Significació política de l'«anticatalanisme»

L'ofensiva «anticatalanista», per als coneixedors del País i la seua història, és d'una lògica aclaparadora. Es tracta de l'autodefensa del sector més reaccionari, i poderós, de la clas-

se dominant valenciana que tempta així d'oferir una «política unitària» a tota la dreta del País davant d'una esquerra excessivament puixant. Arran de la victòria de les forces d'esquerra —socialistes i comunistes, per aquest ordre— i d'un centre amb presència d'elements civilitzats, el 15 de juny el sector més conservador, llargament franquista, de la classe dominant —el vell bloc agrari-mercantil-financer, que contrasta amb un altre d'industrial encara incipient— va veure clar com se li venia damunt la traducció política dels canvis econòmico-socials de fons esdevinguts darrerament al País Valencià. L'alarma era ben fundada, ja que hi operaven dos fets nous ben carregats de conseqüències de llarg abast: 1) la nova composició social del País Valencià, amb un fort retrocés de la petita propietat i l'emergència puixant d'un ample proletariat industrial; 2) el lligam estret entre la lluita per la democràcia, duta avant bàsicament per l'esquerra, i la lluita per l'autonomia valenciana, reivindicació assumida amb creixent coherència pels partits obrers i l'esquerra en general.

En realitat, darrera les anècdotes pintoresques o tràgiques, el que hi ha és l'atac programat contra tota una concepció i una pràctica del procés autonòmic com a confluència entre el moviment de recuperació idiomàtica, cultural i nacional impulsat pel valencianisme progressista dels anys 60 i 70 i les classes populars, especialment la classe obrera, i les seues organitzacions sindicals, polítiques i culturals. Precisament aquesta confluència, que dota el moviment de recuperació nacional del País Valencià d'un contingut socio-polític molt avançat i que, alhora, eleva considerablement la capacitat hegemònica de les classes populars, tendeix a produir un desplaçament de fons en la direcció de la societat valenciana, cosa molt alarmant per als qui han usufruït el poder polític sucursal i el poder social i econòmic durant tant de temps.

Naturalment, aquest camí d'aprofundir en l'hegemonia implicava un combat a fons, molt conscient, a nivell social i ideològic per clarificar un fet nacional tan complex com el valencià. Les insuficiències de l'esquerra provenen possiblement de la manca de comprensió d'aquesta circumstància, que determina un esforç articulat per transformar una herència nacional confusa i contradictòria. En aquestes contradiccions hem perdut el fil, perquè el sentiment valencià està en gran mesura per fer. La consciència nacional dels valencians estava a mig camí i demanava noves formulacions. Sense un esforç conscient i entossudit per clarificar-la i projectar-la

a un futur de transformacions socials profundes, els perills eren evidents. De l'espontaneïtat, en el nostre cas, poc calia esperar-ne.

És sols en aquest marc concret —i no en cap metafísica de l'«anticatalanisme» tradicional, ancestral, dels valencians, etcètera— que es pot entendre el procés polític darrer al País Valencià. Per bé, i cal deixar-ho clar, que si l'operació ha tingut un cert èxit, ben relatiu tanmateix, és perquè hi havia arrels històriques aprofitables.

Aquestes arrels vénen de llarg. El contrast entre la reeixida recuperació nacional de Catalunya i el nostre marasme col·lectiu colpeix sempre una consciència poc clarificada i suscita el recel. D'altra banda, amb una regularitat impressionant, la classe dominant valenciana ha vingut responent amb campanyes anticatalanistes davant qualsevol progrés nacionalitari al Principat i al propi País. Com ha assenyalat Alfons Cucó, entre d'altres, a la politització de la Renaixença s'hi contestà al País Valencià amb la seua folklorització i amb el llemosinisme; a l'èxit de la Solidaritat Catalana, amb el lerrouxisme antinacionalista del blasquisme; al nacionalisme autonomista de la Segona República, amb noves campanyes anticatalanistes; a la represa dels anys 60, amb un atac ferotge contra Fuster i el nacionalisme. I així fins avui. La «vacuna» ha produït algun efecte. Tant de temps creant ideologia, acaba donant els seus fruits.

La mateixa dissimilitud de desenvolupament econòmic-social, les actituds diferents de la burgesia, la dinàmica lingüística diferenciada, entre d'altres aspectes, tendeix a accentuar els prejudicis.

Tanmateix, la situació actual seria inintelligible sense una altra arrel, de signe contrari, d'una enorme vitalitat. És d'això, també, que cal prendre nota i sobretot de les novetats econòmic-socials profundes de la nostra societat.

En definitiva, sense l'enorme progrés en el camp de la llengua, de la cultura, i dels plantejaments polítics (autonòmics, nacionals), l'ofensiva actual de la dreta no tindria sentit. I la clau de tot rau a saber la potencialitat dels fets nous en l'economia i en la societat.

La presència, però, d'aquests fets nous en la configuració social i en la constel·lació política del País Valencià no bastaran per ells mateixos per conjurar l'operació reaccionària de l'«anticatalanisme», per a fer un pas avant decisiu en la recuperació nacional i cultural dels valencians. Aquest procés està

l·ligat a una política hegemònica de llarg abast per part de les classes populars, cosa que demana una bona dosi de claredat en l'anàlisi dels fets i una bona dosi de voluntat política.

El progrés civil cap a la democràcia i, més enllà, cap al socialisme és incompatible amb l'irracionalisme i el xovinisme tancat que fa el nucli de l'«anticatalanisme». Admetre el perill de l'«imperialisme català», de la «personalitat valenciana amenaçada», que el «valencià» és una llengua distinta del català, etc., seria recloure's en una dialèctica política i cultural en la qual la dreta tindria totes les de guanyar i el poble res. El progrés cap a la democràcia demana actituds informades, crítiques i racionals. Sols així és possible identificar els autèntics interessos de classe, l'autèntica situació del propi País i l'estructura dels conflictes reals.

Precisament per això, perquè en aquest terreny l'esquerra —tota l'esquerra— seria ràpidament desplaçada, és que ha causat sorpresa l'actitud d'inhibició o de timidesa de les forces polítiques majoritàries de l'esquerra valenciana.

Hi ha una temptació d'oportunisme, d'electoralisme. Com que la demagògia de la dreta troba una certa receptivitat en un sector sorollós de la menestralia urbana de València, hi ha la possibilitat de plegar-se al xantatge irracionalista i cedir posicions en el camp de la política (la definició nacional del País) i en el camp de la llengua i la cultura. Són posicions que comencen remetent als «congressos de filòlegs», etc., la definició i l'estudi *«del tronco común existente en las lenguas que se hablan en esta zona de la cuenca mediterránea»*. La cosa tindria gràcia si no fos perquè filòlegs solvents, com Sanchis Guarner, han estat objecte d'agressions i coaccions. La qüestió és seriosa, perquè aquest és el primer pas per fer impossible qualsevol plantejament polític que aspire a l'hegemonia, a la direcció de la societat en un sentit avançat i transformador.

I així hi ha hagut la negativa, els darrers mesos, a llançar una àmplia campanya popular i mobilitzadora capaç de centrar els conflictes reals al País Valencià i d'aïllar la dreta i l'extrema dreta confusionistes. Aquesta campanya deuria haver arreglat el fil unitari perdut, i haver actuat tant a nivell polític com cultural. Pel contrari, les forces d'esquerra amb un sistema d'aliances molt estàtic, s'ha tancat en el Consell, que assetjat per la dreta, no ha mostrat mai una actitud ferma, clara, davant les provocacions i la confusió. Tot i que la maniobra va tenir un encetament inicial directament i frontal-

ment anti-Consell. La política del Consell ha estat evitar, eludir els conflictes. Evitar els conflictes que afecten la població, els conflictes amb els franquistes residuals, amb el govern. En aquestes condicions guanya sempre el *statu quo*. I el *statu quo* actual no tendeix a la plena democràcia i autonomia, sinó a la seua caricatura i buidament.

L'horitzó dels Països Catalans

La perspectiva dels Països Catalans és, ara, una perspectiva tancada. I no sols per l'article 138 (que, tanmateix, deixa una porta oberta a la cooperació prou interessant). Pel que fa al País Valencià, la perspectiva dels Països Catalans sols s'obrirà si hi ha un esforç per desplaçar i aïllar socialment l'estratègia de l'extrema dreta i per consumir l'articulació d'una nova consciència de País en un marc polític nou, més modern, més madur, amb forces polítiques que siguen capaces de traduir a nivell cultural i polític les transformacions socials i econòmiques del País. El nostre model és ara industrial, urbà i tendeix a una major maduresa civil i cultural.* Una política basada en la manca de mobilització, el primitivisme i l'atavisme sòcio-cultural està plenament condemnada. Ací rau un motiu de justificada esperança. I cal dir que apostar per una política superadora i transformadora, que plantege els problemes reals del poble valencià (aconseguir una autonomia política plena i la democratització interior del País, aconseguir la normalització lingüística i cultural, aprofundir en la definició nacional de la nostra societat), és apostar pel futur: pel desenvolupament de la democràcia cap a la transformació conscient de les relacions de producció.

Els Països Catalans s'inscriuen en aquest horitzó, en l'obertura de la perspectiva actual.

És evident que els Països Catalans constitueixen una comunitat nacional *bàsica*, una àrea nacionalitària. La llengua, els elements culturals, l'origen comú, les interrelacions històriques de tota mena, han creat uns condicionaments que ens apropen a catalans, valencians i illencs més entre nosaltres mateixos que no amb d'altres comunitats. Però hi ha una distància considerable entre aquesta constatació i l'afirmació

* L'estructura de classes de la nostra societat és ara sensiblement diferent a la de la Restauració o la República.

d'una estructura nacional plena. És una distància que allarguen, sens dubte, la dissimilitud dels nostres processos històrico-socials i polítics del 1707 ençà i, cal posar-hi l'èmfasi, la pressió separadora de l'Estat centralista i assimilista de l'oligarquia espanyola. La mà d'aquest Estat és present molt sovint atiant tot allò que ens separa, tot allò que ens allunya.

Diu Josep Fontana que «l'existència d'una història, d'una cultura i d'una llengua comunes són condicions tal vegada necessàries, però no pas suficients» per impulsar una consciència de collectivitat de Països Catalans. Naturalment, cal un impuls de llarg abast, cal cloure tot un cicle històric de contrast, divisió i dominació. Però els fets nacionals de base són ací ben presents amb tota la seua potencialitat. Jo crec que la racionalitat de la idea que una llengua i una cultura minoritàries a Europa, integrades a més en una mateixa estructura estatal, i geogràficament acostades, sols poden perviure i desenvolupar-se a través de la cooperació i la convergència, s'obrirà pas decididament en un marc polític favorable a la col·laboració entre els pobles i al progrés social.

Com deia l'*Avantprojecte de Programa Cultural del PCPV* (1977), «el procés d'autoafirmació del poble valencià ha de passar necessàriament per l'afirmació de la catalanitat de la llengua i per la integració sense subordinacions de la cultura valenciana en l'àmbit lingüístic català. La interrelació en un mateix àmbit cultural és un fet progressiu i inexcusable per a un idioma minoritari i que té davant una immensa tasca de recuperació. Aquest àmbit, és a dir, Catalunya, el País Valencià i les Illes, és el dels països de parla catalana o Països Catalans».

Això és, precisament, el que li dóna tota la seua vigència, tota la seua validesa a la idea i al projecte *oberts* d'una comunitat possible, en el marc de la igualtat i l'apropament volgut, dels Països Catalans. Un projecte que no és lineal i que no és immediat. Un projecte amb virtualitat perquè coincideix, en les estacions de la seua realitzabilitat pràctica, amb l'avanç real, civil i nacional, dels diferents països implicats. Un projecte que passa per la consolidació de les autonomies de catalans, valencians i illencs. Que passa per la consolidació nacional (front al «regionalisme») dels valencians i dels illencs, i per la consecució per ambdós pobles d'una autonomia política plena en el marc de la constitució espanyola, i pel suport sense reserves dels catalans en aquest —possiblement difícil— procés. Un projecte que passa per la normalització

lingüística i cultural amb totes les seues conseqüències i amb totes les seues potencialitats.

Al marge d'incidències més o menys momentànies, més o menys determinants, d'aquí se'n deriven dos elements: la importància del recolzament polític puntual mutu i la *centralitat* del fet lingüístic i cultural en condicions de proximitat geogràfica i opressió compartida. De la confluència entre aquesta centralitat (de la qual ha pres bona nota la dreta centralista) i el progrés civil i polític, que necessàriament margina polítiques basades en el primitivisme i la desinformació, en la ignorància i la dominació ideològica, és d'on parteix la més ferma confiança en la superació de totes les dificultats.

Des de la perspectiva valenciana sabem ben bé que el tema dels Països Catalans ha adquirit un protagonisme forçat, perquè no és immediat, ni ho serà durant prou de temps. Però qualsevol pas progressiu que donem en el progrés social i en la recuperació nacional ens acosta a eixe horitzó.

La tasca responsable amb el país i amb les classes populars és ara recompondre amb plena consciència la vinculació entre avenç democràtic, avenç de les classes populars, i avenç en la definició nacional valenciana. És tot un projecte al qual cal incorporar amb sentit crític, amb una nova consciència del que significa ser valencians, la immensa majoria del nostre poble. És un terreny complex, poc propici a l'esquematisme ideològic, a les reserves mentals sobre la qüestió nacional, a una actitud acrítica front a la ideologia dominant. Però la força que vullga arribar a dirigir la societat valenciana cap a transformacions profundes té aquí un deure obligatori, indefugible. O som capaços de fer front a aquest repte i guanyar amplies masses per a una política realment nacional i de classe, o la hegemonia romandrà durant molt de temps en mans de la dreta, de la classe dominant. Fer País Valencià, amb totes les seues conseqüències, és en definitiva una manera central de desplaçar a la classe dominant. I una forma de fer Països Catalans. Aquí està la qüestió.

Partits, Constitució i autonomia al País Valencià

Doro Balaguer

Reforma i autonomia

Potser moltes il·lusions nacionalistes havien naixcut, al País Valencià, al moment que hom considerava la «ruptura» política com la forma possible del canvi, al moment on una certa unanimitat, dins les forces democràtiques, semblava impulsar veritablement la represa de consciència del poble valencià. Als organismes unitaris, tots els qui en formaven part, a més d'elaborar projectes i programes en els quals l'autonomia apareixia com a «indestriable» de la democràcia, contribuïren a crear un ambient polític de mobilitzacions populars i de lluita per l'**alliberament nacional** del País. Fins i tot els més allunyats de plantejaments i desitjos nacionalistes acceptaven donar suport, en aquella perspectiva rupturista, a una plena autonomia sense equívocs. És el cas, però, que els mateixos protagonistes del canvi polític prenen ara, en circumstàncies de «reforma», actituds de màxima debilitat, o bé de franca retirada, amb l'abandó de posicions de rigor al si de les pròpies (de cadascú) formulacions autonomistes.

No és sols un problema de «realisme» davant les forces de la reforma. El debat sobre el marc constitucional que regularà els mecanismes autonòmics (títol VIII) ha ajudat a posar de manifest les grans diferències de criteri i els grans desnivells objectius que presenta la consciència **nacional** al País Valencià. És cert que en el terreny de les llibertats autonòmiques, com en tants d'altres, les formulacions unitàries pre-democràtiques (vistes des de la transició política realment produïda) eren particularment maximalistes, particularment no ajustades a la correlació de forces. També és veritat que, en condicions de dictadura central monolítica, els **fets nacionals** s'accepten i utilitzen, fins i tot per part de la dreta no compromesa, amb tota la seua dimensió d'eina mobilitzadora. Dimensió que, a hores d'ara, s'ha reduït al mínim. Tot i mantenint la reclamació dels estatuts, a escala d'organismes, l'exigència popular resulta incòmoda i difícil.

Hom està arribant a una veritable i tranquil·la involució en aquest terreny. Fins al punt d'acceptar passivament les confusions i ma-

niobres de la dreta centralista que, malgrat haver perdut les eleccions, ha recompost el País Valencià, com a cap altre lloc de l'Estat, la seua iniciativa política. L'esquerra i les forces democràtiques, d'unes exigències que partien d'acceptar el fet d'una possible consciència nacional popular valenciana, han passat a dubtar-ne, reafirmant la seua immaduresa. Afirmació difícil de mantindre (malgrat haver-hi elements que així ho mostren), **com a base d'actuació política**, dins d'una anàlisi no estàtica de la qüestió: d'una «consciència» de sis-centes mil persones al carrer el 9 d'octubre del 77, convocades per les forces polítiques del canvi, es passa a la indiferència ciutadana, presidida per les mateixes forces, en tasques, ara, d'institucionalitzar la mateixa consciència. Si la creació de tot un «tinglado» d'autonomies, montat sobre la base de la cessió d'algunes competències i responsabilitats de govern per part d'un fort poder central, ensopega a Catalunya i Euskadi amb unes exigències difícilment manipulables, al País Valencià les condicions seran molt més permeables (malgrat el triomf de l'esquerra) si els responsables de la política domèstica i, en conseqüència els organismes pre-autonòmics, estoven les posicions i flecten de forma desconsiderada les postures, amb recurs a la immaturitat de la consciència dels valencians.

La falta d'una decidida voluntat pot resultar greu davant la pressió ideològica i política del poder local, de la ultradreta, dels mitjans de comunicació, centrada en la recuperació de la iniciativa; amb una maniobra que han pogut engegar, a la ciutat de València, els components més caracteritzats del centralisme supervivent, sota l'esguard complaent del nou centralisme «regionalista», al que s'apunta un gran sector de la burgesia local, donant-li un caràcter valencianista i autonomista, sense perills **nacionalistes** i prou indocumentat. Un valencianisme particularista, que es podria desenvolupar dins un estat centralista actualitzat, amb unes significacions que no afectarien la seua configuració ni el seu poder. Per tant, tampoc afectarien el contingut de l'autogovern del País. Localisme i patrioteria. Recolzats en afirmacions provincianes que mai no posen en qüestió el caràcter polític del centralisme. Localisme i patrioteria que, abans d'arribar a considerar l'estat com la font de la pèrdua d'identitat (i de les contradiccions que aquesta pèrdua ocasiona a la societat valenciana), s'afirma front a un fantàstic perill català, amb intencions colonitzadores.

L'anticatalanisme es fa servir com a substitutiu del poder antagonic, de l'element opressor, aprofitant un legítim i inconcret desig d'identificació, que difícilment es pot confondre amb la consciència col·lectiva davant el **fet nacional**, però que es pot suposar a l'inici o reïssorgiment de qualsevol fenomen històric d'aquest tipus. Es tracta, evidentment, de domesticar eixe desig, eixe sentiment més o menys col·lectiu. La influència d'aquesta situació en alguns sectors d'opinió ha desconcertat i paralitzat l'esquerra i altres forces dels mitjans

autonomistes i democràtics. En general ha quedat paralitzada una concepció i una pràctica del procés autonòmic i de conscienciació, on conflueixen, a partir dels anys 60, la recuperació cultural i el redreçament d'un valencianisme progressista, les mobilitzacions populars de la classe obrera, junt als organismes unitaris que cercaven els canvis democràtics. Confluència que significava un avenç en la incidència social del contingut nacional de la reclamació autonòmica.

Tot indica, ara, la importància del valencianisme «regionalista» —ben acollit pel centralisme— i anticatalanista, que es configura al País Valencià, com a part integrant de la ideologia dominant, amb influència creixent fins i tot en els polítics i parlamentaris valencians, com s'ha pogut comprovar a les Corts, on l'anticatalanisme ha estat utilitzat per diputats valencians d'UCD i socialistes del PSOE. A escala local, la premsa ens mostra la falta de serietat i el provincianisme que, cada dia més, caracteritza els nostres polítics, capaç de reivindicar la identitat de la paella, alliberant-la de les urpes catalanes, amb més foc que qualsevol competència per al Consell. Solament ara, prop del 9 d'octubre del 78 comencen a assabentar-se —sembla— que l'ofensiva del neo-centralisme va contra ells, per tal d'invertir la situació creada pel triomf de l'esquerra —hegemonitzat pel PSOE— a les eleccions.

Constitució i autonomia

El procés cap el reconeixement «constitucional» de la multinacionalitat d'Espanya, es va produint a força de contradiccions i de tragèdia. La discussió del títol VIII al Congrés ha tingut com a contrapunt una sèrie d'accions exasperades. Una mala actuació de les forces d'ordre públic a Navarra, seguida d'altra a Renteria, que recorda un acte específic de qualsevol força d'ocupació, caracteritza una situació a la qual els drames no comencen amb manifestacions «nacionalistes», ni amb actes d'afirmació autonomista, sinó al contrari: amb actuacions antinacionals envers el poble d'Euskadi. Provocacions que s'hauran de situar dins la maniobra d'alteració de la marxa democràtica. Oficialment es tracta **d'anècdotes** que, per ara, no mereixen altre tractament que «traslados i reprimendas». Una miqueta més que portar la guerrera descordada. Per a l'oposició política, en general paralitzada en arribar als poders «fàctics», és qüestió de moviments desestabilitzadors que comencen i acaben en uns quants terroristes on es junten l'ultra-dreta i l'ultra-esquerra. Ningú no sembla estar interessat en el fet que es depuren responsabilitats. Ningú no sembla ni sospitar elements desestabilitzadors **dins** dels poders fàctics, i cercar conseqüentment sortides polítiques. La supervivència franquista dels Conesa, dels Martín Villa i tants d'altres, paral·lela als Grapos, al radicalisme militar d'ETA, als mè-

todes repressius, no va a facilitar la liquidació de mecanismes desestabilitzadors fonamentals, per la seua suposada ambivalència. La consolidació de la democràcia requereix avançar en... la realització de la democràcia. És obvi. I és aquesta falta d'eixida política la que pot determinar una mala aplicació de la Constitució.

El comentari es justifica perquè —cal insistir-hi— les resistències que caracteritzen la situació constituent estan molt afectades per la qüestió de les autonomies. De com quedaran els autogovernos a la pràctica. Si les opcions més nacionalistes es malvien, és probablement a causa de considerar tan difícil aplicar les normes constitucionals, com, posem per cas, tallar la situació caòtica d'Euskadi per mitjans polítics, no repressius. En aquestes circumstàncies concretes, malgrat haver avançat comparativament (caldria, tanmateix, relativitzar les referències consoladores a la constitució republicana, o altres actuals), **feia falta** un document constitucional, menys caute, menys influït per suposicions respecte als poders «armats». Més capaç de contrarrestar-hi els poders centralistes (que no són exactament els mateixos), que **obligara** a actuacions de govern més favorables a la transformació i modernització de l'aparell centralista de poder, i a liquidar la repressió. A més de la **correlació de forces**, les reserves mentals «històriques», generades per la ideologia centralista, han marcat el debat constitucional i la debilitat crítica del consens.

És el que estaria al darrera de les desconfiances, per part dels criteris més sensibles als fets nacionals, i el que apareix al País Valencià, produint les diferents interpretacions i **lectures** del text constitucional. Evidentment, la polèmica sobre si la regulació constitucional discrimina el País està plena d'elements i d'interessos antiautonomistes que ultrapassen l'àmbit del País i entren en la vella excusa centralista, fonamentalment antibasca i anticatalana, que consisteix a afirmar que es reparteixen privilegis a Euskadi i Catalunya. També, però, s'ha de dir que, moltes de les actituds que parlen d'autonomia de segona, de simple descentralització administrativa, de Constitució centralista, etc., responen a preocupacions d'una comunitat, com ara la valenciana, en la qual mai no han estat lliurement expressats els conflictes i dualitats lingüístics, culturals, històrics, que incideixen al seu desenrotllament peculiar. Tot i presentant un indubtable retard, aquest procés, també ofereix, a la vegada, signes evidents, característiques innegables, d'indole «nacional». Ni tan sols les conegudes dificultats per definir una nacionalitat poden ja amagar aquestes característiques. És aquesta situació peculiar la que provoca la inquietud fonamental, davant un mecanisme complex que divideix les possibilitats d'accés a una autonomia **política**, més apropiada, diguem-ne, a una nacionalitat, o bé, una descentralització administrativa. Consagrant així, diferències constitucionals entre nacionalisme i regionalisme.

A banda aspectes absurds, com, per exemple, que els tràmits es

fixen als límits provincials i les iniciatives als organismes provisionals de **tot** el territori autònom (imagineu l'embolic que suposaria que els ajuntaments d'Alacant no decidiren formar part de l'Estatut del País Valencià), al tex del títol VIII no es pot parlar de discriminació, en termes estrictes, sinó d'avantatges de «sortida», que no exclouen arribar al mateix punt d'autogovern **polític**: almenys útil per resoldre problemes reals al País; almenys útil per contribuir a la necessària modernització del caràcter de l'Estat. Avantatges de sortida, molt raonables si es pensa en els problemes a resoldre i no en els plebiscits històrics, que han estat l'excusa. Les actituds vénen, a casa nostra, més que del text, de l'experiència de les actituds i la pràctica típiques: experiència plena de vexacions, d'incomprensions, d'incompetències envers els fenòmens d'identificació i recuperació dels pobles. I no sols per part dels poders dominants. De la sospita que tothom té clar que solament van a existir **tres estatus de qualitat**: els clàssics. Amb la qual cosa, la discriminació, que no està al text, estaria a la pràctica de forma indiscutible. Eixe és el perill que provoca les exasperacions al País Valencià i que pot tindre conseqüències imprevisibles per a tot el procés democràtic a escala de l'Estat, si s'aprofita per trencar la necessària solidaritat de les comunitats autònomes.

Els partits interessats a aprofundir les transformacions dels aparells de l'estat, hauran de considerar la possibilitat de variar el perillós i tradicional esquema de tres nacionalitats i la resta. El principal terreny de confrontació ha estat, i seguirà essent, Euskadi i Catalunya. Terreny abonat per desestabilitzar, nodrint un populisme barat, antibasc i anticatalà, als altres pobles, que es podria evitar, fent viable el procés general de les autonomies. Impulsant-lo des d'una aplicació positiva de la Constitució, però, sobretot, des de la conscienciació col·lectiva. El contrari, la vacil·lació, eternitzaria els problemes, fins i tot a Euskadi i Catalunya. La qüestió, al final és inseparable dels debats que els canvis generals susciten entre les forces polítiques, al voltant del tema de l'estat i de la democràcia.

Partits i autonomia

Els partits parlamentaris valencians —o al País Valencià— serien els instruments adequats per a alguna tasca realista i eficaç de sensibilització popular, per tal de reconduir l'espontaneisme localista de les masses a posicions polítiques d'un mínim rigor. Al País és fonamental la claredat en assumptes com la recuperació lingüística i cultural, la liquidació de l'anticatalanisme, la denúncia del paper de la premsa en la maniobra localista. A més d'una estratègia unitària i d'una molt més important popularització (amb mobilitzacions o no), que implique els organismes provisionals, per desallotjar de la reclamació autonòmica tota la substància irracional anticatalana. On parlar, per exemple de Països Catalans no siga considerat com

una traïció. Fins i tot per polítics partidaris del socialisme democràtic, encara que afirmen per altra part la seua folklòrica admiració pels catalans.

Sense aquesta clarificació, no hi haurà possibilitat d'avenç i el valencianisme polític continuarà refugiat en mitjans anomenats despectivament **catalanistes**. Mitjans que constitueixen avui les capelles del nacionalisme minoritari, sense influència popular i de masses, o, almenys, molt indirecta. Amb tractament del tema més exasperat que polític ha fet de la catalanitat dels valencians la principal resposta, l'element fonamental, de la confrontació amb el centralisme. Era, evidentment, inevitable. Els aspectes de l'opressió franquista, particulars i específics (els altres són altra qüestió) que ha sofert el poble valencià, estan lligats a l'idioma i la cultura nostra, i històricament a la liquidació de les institucions polítiques pròpies. Per això, l'alliberament nacional és una noció que té molt que vore amb la catalanitat. Pel contrari, la «castellanitat» té, per als valencians, significacions de pèrdua d'identitat, d'opressió. La qüestió no pot, però, plantejar-se amb aquesta òptica política, que a més a més, no és exacta: ni es tracta de recuperar el passat tal qual, ni tota la «castellanitat» ha estat de signe opressor al País, on les seues regions històriques castellano-parlants, han patit també el centralisme.

El problema consistiria en el fet que el paper clarificador, que hom podria assignar a les forces polítiques i als organismes provisionals, ha quedat considerablement «aigualit». No sols per una estratègica prudència davant l'irracionalisme oficialista, sinó per influència d'aquest. Car prudència o realisme polític, o el que siga, no deu significar dimitir d'explicacions aclaridores respecte als lligams i compromisos, dins l'àrea lingüística catalana, sense esperar a acomplir el procés autonòmic. La qual cosa no obliga a traslladar la pretensió d'establir vincles i acords —que ajudarien el nostre procés valencià, i no al contrari— al terreny de les **institucions polítiques comunes**, fins que les necessitats col·lectives no ho facen possible i real.

L'ocasió de treure el valencianisme polític de les capelles minoritàries i marginals ja esmentades, i transformar-lo en una activitat de masses, amb implantació en la societat, ocupa tot un període que comença en les manifestacions obreres, on la resistència al franquisme pren força al País, acompanyada sempre per la reclamació autonòmica. En les actuals circumstàncies de desconcert i de càlida de l'interès polític, la classe obrera i els sectors populars valencians, molt desinformatos, poden quedar marginats del debat, en el procés autonòmic, reduint la seua intervenció, si no disposen d'un aparell ideològic i crític. No sembla que els partits vagen a donar una resposta entusiasta a aquestes necessitats.

El partit majoritari, el PSOE, amb el seu instint i preocupació electoral, no surt d'una certa ambigüitat, característica del populisme urbà. Tanmateix, ha millorat la imatge autonomista —fins al

15 J pràcticamente nulla— sobre la base d'una presència molt militant al Consell i la unitat amb el PSPV. Al cost de la liquidació d'aquesta darrera opció nacionalista, que mai no haguera mantingut les posicions del PSOE, per exemple, respecte a l'art. 138, al Congrés, ni a la indefinida consideració del problema del catalanisme. Malgrat haja pogut influir el PSPV en qüestions menors, i afegir alguns quadres al PSOE, el balanç per al País és encara una incògnita.

El PCPV, el partit dels comunistes valencians, es troba en un punt crucial davant l'espai polític del nacionalisme valencià. Eixit d'una lluita clandestina que va mantindre molts anys, pràcticament en solitari, i en condicions d'enorme adversitat, incorpora als seus plantejaments, als anys 60, les reivindicacions que afecten als «problemes específics» del poble valencià (que ja hi eren a alguns grups sensibilitzats) aprofundint des d'aleshores el seu caràcter nacionalitari. L'any 76 pren el nom de PCPV i comença a expressar moderadament la seua «voluntat nacional», als principis, sense arribar, tanmateix, a consolidar-los com a una activitat de masses. A partir d'aquesta situació, tots els problemes de la confrontació ideològica que implica la desestalinització i les seues resistències, jugaran un paper confús, que omplirà de reticències el procés d'intervenció del PCPV en les qüestions que, de manera peculiar afecten el País —cultura, idioma, vida colectiva, etc.—, tant al moviment obrer, a les forces del treball i de la cultura, als sectors populars lligats o influenciats pel partit, de cara al període autonomista en el qual haurà de situar la seua política. Paradoxalment, l'actual grup de direcció del PCPV, amb prou controvèrsia (i, fins i tot dimissions), ha accentuat la seua tendència a considerar el nacionalisme valencià com un assumpte cultural de minories petitburgeses i a reforçar el mimetisme polític respecte del PCE, en una idea, més aviat mecànica, del que significa aplicar la mateixa política en altre lloc.

Malgrat haver assumit teòricament (sobre els papers) la problemàtica del País i els plantejaments no stalinistes, encara apareixen falses dualitats entre valencianistes i castellanistes, entre obreristes i intel·lectuals, en una valoració del treball ideològic, enfrontat al practicista... Tot, elements que disfressen un conflicte molt més important que avui està afectant el PCPV, és reflex d'una confrontació ja apuntada: el procés de desestalinització que marca l'actualització històrica dels partits comunistes. I la seua contrapartida: l'aferriada tendència al conservadorisme en els comportaments interns i en les concepcions tradicionals del moviment obrer. Que aquest, en bona part i, particularment al tema que ens ocupa, ja no sustenta en la realitat. El PCPV es debateix entre la tradició d'una lluita inqüestionable per la democràcia, que determina, de vegades, una concepció metafísica de la unitat del partit, i una inajornable renovació que caldrà que s'assumeixca al seu primer Congrés, aquest any. Per tal d'arribar a un projecte polític comunista i valencià que, ara per ara, és encara una altra incògnita.

Els partits de la dreta i del centre semblen mantindre també, al seu intern, el debat al voltant dels dos valencianismes possibles des de la seua òptica: el **regionalismo bien entendido** i, fins i tot el «mal entendido», és a dir: d'una banda aquell capaç, almenys, que els avenços formals s'assumeixen (País, unitat lingüística, senyera d'en Jaume, etc.), i aquell altre que fixa els objectius en la unitat de caràcter centralista, i el retrocés de la democràcia (utilitzant el recent i mai oficialitzat blau de la senyera, organitzant l'anticatalanisme i el populisme indocumentat respecte a l'idioma) malgrat parlar de la «nació» valenciana, de Regne «independent», i altres confusions i tonteries. Tercera incògnita que estaria, en tot cas, en relació amb la possibilitat que, pel primer camí, la burgesia valenciana, optara per criteris raonables i es distanciara de les postures pre-feixistes.

El Consell, organisme de la preautonomia valenciana, sotmès a totes aquestes, i a moltes d'altres, vacil·lacions, debilitats, conflictes, s'ocupa, fins ara amb molta decisió, de la pròpia afirmació protocolària, qüestió, evidentment, més important del que sembla. Tan prioritàriament, però, que molts valencians comencen a preguntar-se si serà que no té altra cosa millor que fer. Per altra part, la incorporació de personalitats i polítics a tasques i comissions, no precisament coneguts per una trajectòria autonomista —amb excepcions, més aviat escasses— i la falta d'iniciatives en el terreny de la popularització i formulació d'objectius, està creant una perillosa manca de fiabilitat, en mitjans d'opinió democràtics. Aquesta carència d'activitats dirigides a la conscienciació popular és sorprenent en un organisme que, al final, haurà d'existir amb el suport del poble, o no serà res. Tanmateix, el fet de tractar-se de l'únic mecanisme que pot fer viable l'autonomia i la indubtable capacitat i honestetat democràtica de les excepcions al·ludides manté les esperances i garanteix un suport que, fins ara, ningú no ha negligit. Condició que serà important conservar amb molta cura en la perspectiva de l'autonomia plena per al País.

Dissortadament, de cara a l'immediat «dia nacional del País Valencià» el Consell ha convocat un acte domèstic i oficialista, dins l'ambigüitat i la por a la claredat acostumada, i on el poble queda distanciat. Els partits parlamentaris no han trobat altre suport que els dels tenebrosos grups del localisme anticatalanista més sospitosos i alguns de no nacionalistes. Aquests s'han vist forçats a convocar un altre acte testimonial i independentista de dubtosa perspectiva política, però al qual es podrà portar amb tranquil·litat la senyera del País. És una situació que il·lustra les dificultats de les forces polítiques valencianes per omplir l'espai d'un nacionalisme popular, racional i actual que, ara per ara, continua desert.

El moviment obrer i la recuperació nacional del País Valencià

Ramiro Reig

INTRODUCCIÓ: UN PROCÉS CONVERGENT

En el mes de gener del 1976 el País Valencià ocupava el tercer lloc en la conflictivitat laboral, darrera de Madrid i Barcelona i al davant de zones de l'Estat amb un moviment obrer fortament organitzat i de llarga tradició. Aquesta és una dada significativa si tenim en compte que els anys 60, i fins i tot a les grans mobilitzacions obreres i populars amb motiu del judici de Burgos, mostràvem un índex de conflictivitat sensiblement endarrerit.

Com recordareu, el desencadenament de vagues d'aquell mes, decidí per a la democràcia, es va conjugar amb les grans mobilitzacions, que van impulsar els organismes unitaris, contra la reforma Arias. A València, convocada per la Taula, va tenir lloc la manifestació més important coneguda fins aleshores; fou dissolta brutalment per la policia. Aquella manifestació era integrada (crec que es pot dir sense cap mena de xovinisme ni obrerisme) per treballadors que conflueixen a centenars des dels diferents punts de cita, on se'ls havia explicat en assemblea el contingut obrer de les consignes: «llibertat, amnistia, estatut d'autonomia, per un sindicat obrer». En el mes de juliol d'aquest mateix any es tornaria a repetir la convocatòria, aquesta vegada legalitzada i amb la participació d'unes cent mil persones.

M'ha semblat interessant recordar d'entrada aquests fets pel seu valor de compendi de tot allò que es vol dir aquí. Moviment obrer i moviment valencianista (l'anomenarem així per simplificar, ja que és així com es designava durant la dictadura, amb la mateixa intenció infamant per a tots els qui ara s'increpa com a catalanistes) han hagut de passar per un llarg procés de recuperació. Com veurem, han recorregut camins propers però separats, paral·lels però progressivament convergents. Les especials característiques de la nostra estructura socio-econòmica van provocar durant anys una certa feblesa al moviment obrer. Lluitant per superar-la en una lenta i esforçada reconstrucció, amb una tàctica realista i concreta, apresada després d'alguns daltabaixos, amb una estratègia clàssica a l'en-

torn de la lluita per les llibertats, la llarga odissea dels treballadors es va convertir, finalment, en un venturós retorn a Itaca, al país d'origen del qual avui ens sentim protagonistes.

Pel que fa al moviment valencianista, afectat també per insuficiències estructurals (l'absència d'una burgesia nacionalista), basa la seva recuperació en sectors universitaris i culturals que el situen en una perspectiva de convergència amb els interessos populars. No li han faltat les carregoses veus pastorals que, parodiant a Torres i Bages, diuen allò de «el País Valencià serà socialista o no serà». La insistència profètica, com sol passar, no s'ha complert però ha tingut la virtualitat de possibilitar l'entroncament entre el moviment obrer i la recuperació nacional. Un cop remarcant aquest aspecte, com a dada objectiva més que com a tesi, ja s'ha dit el més fonamental. Dos punts, tanmateix, resten per aclarir: la manera com s'hi ha arribat i quins són els problemes que se'ns plantegen actualment en aquest nou marc democràtic on la burgesia ha recuperat la iniciativa en diversos fronts que havia deixat de banda.

I. UNA HERÈNCIA LATENT

1. La tradició populista

El valencianisme no va arribar mai a ser com el catalanisme ni va tenir el nivell de consciència del País Basc, encara que de vegades aquest fet s'exagera per fer una separació radical enfront de les nacionalitats històriques. Alfons Cucó, entre altres, ho ha estudiat detingudament i poca cosa es pot afegir a la seva pacient recerca científica. Pel que es veu, les classes populars, en el primer terç de segle, van estar condicionades principalment per dues influències ideològiques: un carlisme tradicional i arcaïtzant, que va anar derivant cap a un moderat valencianisme foral, i un blasquisme populista, anticlerical i baladrer, decantat en valencianisme municipal. El primer va tenir influència entre els petits propietaris i treballadors del camp, el segon entre el treballador artesà i el petit propietari de la ciutat de València.

Tot això no és història passada perquè les seves derivacions encara es mantenen molt arrelades. Hi ha, entre les capes populars, una tradició autonomista, que en els anys 30 la capitalitza la Dreta Regional valenciana, la vol recuperar de nou sense èxit la Democràcia Cristiana en les darreres eleccions, i que a partir dels anys 60 hauria pogut convertir-se en l'àmplia base del PSPV. I també hi ha una tradició blasquista, fàcil bocada dels partits radicals («azañistas» i altres, a la República) especialment sensible a la demagògia petit-burguesa i provinciana. La relativa audiència assolida actualment per la URV a la ciutat de València demostra que aquesta tradició no està morta i que s'eixampla, no cap a la dreta, sinó mitjançant

l'explotació dels components irracionals del llegat populista. En aquest sentit es pot dir que, entre nosaltres, no hi ha hagut lerrouisme (a pesar de certes relacions que hi va tenir Blasco) en un sentit estricte, però sí l'altra cara d'aquesta moneda. El lerrouisme a Catalunya és un intent de separar els immigrants, i si fos possible a tota la classe obrera, de la lluita per les reivindicacions nacionals, considerades producte de la burgesia. Entre nosaltres es tractaria d'un altre tipus de divisió, és a dir, de bloquejar el valencianisme i limitar-lo a les aspiracions de la petita burgesia i artesanat, tradicional i d'origen valencià. Com que al radicalisme populista no se li pot demanar massa coherència no és estrany que de vegades derivi cap a la dreta (com en el cas ja esmentat de la URV, autèntica diarrea mental que defensa el Regne, la regió i, des de fa només uns dies, fins i tot la nació valenciana) o que adopti formes d'esquerres.

2. La tradició autonomista

Aquests corrents històrics queden compensats pel paper jugat pel proletariat. L'estructura econòmica del País en els anys anteriors al 36 així com la predominança absoluta de la petita o molt petita empresa fins a dates recents, no permet parlar d'un proletariat industrial, com a Catalunya o al País Basc. Però afirmar que en aquest país no hi havia classe obrera és demencial, de la mateixa manera com, recordem la cèlebre polèmica sobre la nostra burgesia, és absurd dir que no hi ha classe dominant. Tal com ha escrit J. V. Marqués, no tenim una burgesia amb Liceu, Renaixença, Cambró..., ni un proletariat que s'amuntegui a centenars a la sortida de les fàbriques, però sí sembla, en canvi, que hi ha hagut unes persones que compraven la força de treball i unes altres que es veien obligades a vendre-la. Fet aquest aclariment, no es pot negligir, tanmateix, el caràcter desagregat de la classe obrera, element material molt important en la lenta configuració de la consciència de classe i en la seva organització.

Per aquesta raó la presència activa i la forta implantació de les centrals sindicals (UGT i CNT), especialment durant el període republicà, té una gran importància en la qüestió nacional. Hom podria dir que el valencianisme arriba als treballadors a través de la mediació sindical. Els partits estrictament valencianistes no són partits de classe. En canvi, l'aliança aconseguida amb els partits obrers en el Front Popular, els seus plantejaments progressistes i l'acord d'arribar a l'Estatut d'Autonomia per al País, arrossega els treballadors, en la mesura que s'hi senten identificats, i a través de la UGT, consideren la seva política revolucionària i obrera. Sense un excessiu rigor «poulantzià» es pot dir que en els densos anys del 31 al 36 hi ha una sobredeterminació política que tipifica la com-

prensió dels treballadors. Per això l'assumpció del País per la classe obrera no té connotacions culturals o històriques (com es pot veure quan és la CNT qui ho defensa ja que arriba a proposar sense sorpresa la inclusió de Múrcia). És una acceptació marcadament política que troba en l'Estatut la seva formulació adequada. L'esclat de la guerra impedeix la seva aprovació i alhora priva a la classe obrera de tenir un punt de referència sobre el qual definir la seva actitud davant el País. La Dictadura no solament destrueix qualsevol forma d'identitat valenciana sinó que irromp brutalment en un moment delicat i precís de la nostra auto-definició. Les possibilitats del valencianisme polític queden sense nuar. El valencianisme residual de les classes subalternes és l'única cosa que resta com a imatge de la memòria col·lectiva.

3. Màxims i mínims

Per acabar amb els condicionants del procés, diguem que la guerra ofereix un exemple interessant. Davant la qüestió valenciana es prenen dues posicions segons sigui la comprensió que es tingui de la guerra. Com ha remarcat Cucó, la CNT i els anarcosindicalistes, en la creença que el més important era fer la revolució, inclouen el problema valencià en un utòpic procés federalista, configurat a partir de les col·lectivitats.

Els comunistes preocupats, amb raó, per guanyar la guerra, difereixen la qüestió de l'Estatut i aconseguixen guanyar per als seus plantejaments els partits de la petita burgesia, alguns d'ells marcadament valencianistes. Aquest realisme comunista, capaç per una banda d'indicar prioritats polítiques no pot impedir, en canvi, que el Partit perdi credibilitat durant el problema nacional del País Valencià. Com veurem, la prioritat posteriorment indicada, el pacte per la llibertat, arriba a considerar qualsevol altra qüestió com a entorpidora i inconvenient. El temps ha donat la raó a l'estratègia del Partit però no al seu caràcter excloent. No li hauria calgut inventar-se aliats per a la llibertat i el pacte; els hauria trobat en els nous valencianistes dels anys 60, d'haver sabut incloure, des del principi, el problema valencià en la lluita per la democràcia.

II. ELS PITJORS ANYS DE LA NOSTRA VIDA

1. La desarticulació del moviment obrer

Els primers anys de franquisme no aporten res excessivament rellevant sobre la relació del moviment obrer amb el moviment valencianista, en gran part perquè ambdós es troben desmobilitzats. La repressió exercida sobre la classe obrera, i especialment sobre

les seves organitzacions i dirigents, és brutal, despietada, tenaç. No ha de quedar pedra sobre pedra. I en efecte, no en queda cap. Empresonats i assassinats els homes i dones més destacats, es persegueix el més petit intent de reorganització. En el llibre de J. Picó sobre el M.O. en el P.V. s'hi descriuen algunes d'aquelles successives temptatives que van acabar sempre amb una agafada immensa. N'hi ha prou a recordar l'esgarriós testimoni d'un treballador de Macosa que explica com sovint algun company deixava d'anar al treball, desapareixia, i en requerir per ell s'assabentaven que era a la presó. O el cas de l'avui senador M. Amutio que sortia de la presó l'any 46 i tornava a ser detingut en intentar crear un nucli ugeteista; Bàrbara Probst diu en el seu llibre —«Els feliços 40»— que entre el 46 i el 47 es va acabar una primera etapa d'esperances. Els obstinats i tenaços militants de l'època republicana donaven la partida per perduda. Certament i sense que això signifiqui desdeny, s'extingeix aleshores la flama, repetidament trepitjada, de les velles centrals. El relleu l'agafen els comunistes, més preparats organitzativament per resistir la repressió. Primer amb la guerrilla (l'agrupació guerrillera de «Levante» té una presència sensible a les zones de l'interior: Cofrentes, Utiel, Requena, Bunyol...) i a partir del 56 amb una audaç política de penetració a les fàbriques. Fins aleshores, el balanç d'aquests primers anys és negre. Desarticulació total del moviment obrer; només hi podem oposar algunes accions aïllades d'escassa importància.

2. La desfiguració del valencianisme

Aquesta època serà encara pitjor per al valencianisme. I ho serà perquè, a més a més de la repressió, coneixerà la desfiguració. Entre nosaltres no passa el mateix que a Catalunya o al País Basc on es prohibeix l'ús de la llengua amb infamants cartells, semblants als que podem veure en els nostres pobles prohibint la blasfèmia, «español, habla la lengua del imperio», i es persegueix la més petita expressió del sentiment nacional. Això, com a mínim, podia crear un estat de consciència resistent, com de fet va passar. Aquí tenim el mateix espanyolisme esclafant però amb la diferència que davant tot allò que és valencià s'utilitza la tàctica de la degradació. Se li permet l'existència com una cosa de segon ordre, entranyable, però folklòrica i provinciana.

Les nostres classes dominants donen exemple de servilisme cec al poder central, del qual no desitgen res més que favors personals en la línia de la cacera d'en Berlanga. Amb la diferència que col·lectivament es fan valer tan poc que ni tan sols poden participar del tiberi i s'han de limitar a fer «Fallera Mayor» de tant en tant a la filla d'algun ministre. Amb el ròssec d'aquesta dimissió política articulen la seva activitat davant tot allò que és valencià. Pertanyem

al gloriós Regne de València, convertit avui en una regió pròspera «para ofrendar glorias a España». Ser valencià és una metafísica manera de ser, alegre, grollera, inventiva i aneu a saber quantes coses més. Però sense entitat cultural, sense història, sense pretensions polítiques. Les classes dominants parlen valencià quan els cal donar una palmellada a l'espatlla del mono pelut, o'neillià, del treballador inculte. Un fet significatiu davant de la llengua és que es permet, i fins i tot es fomenta, el sainet valencià, d'ínfima qualitat i amb uns temes ridículs, on els problemes amb la sogra es repeteixen incansablement. Per cert que el que va tenir més èxit —«la cotorra del mercat»—, incloïa una aspra sàtira municipal, en un to discretament blasquista. Es criticaven fins i tot les «casetes de consumidores», tema preferit del partit de Blasco i Azzati. La intenció denigratòria d'aquesta permissivitat de la llengua és tan clara que quan cal estrenar «La ferida lluminosa», que pel que es veu es considerava una obra de «qualité», es fa al Principal i no a l'Alkàzar i traduïda al castellà.

Aquest és un tema agradable que caldria ampliar. Resumim allò que el lector ja haurà encertat: amb aquest tipus de valencianisme es pretén reduir la qüestió valenciana a la seva tradició populista, centrada en la menestralia o, com ha dit Fuster, els «botiguers» de la ciutat de València. Resulta curiós que es permetin amb facilitat les expressions valencianes dels barris castissos (els miracles en el barri del Mercat, les festes de Sant Bult, etc.) i es prohibeixin als pobles on podrien entroncar amb una tradició més coherent i autonomista. No cal dir que el valencianisme de «xaranga» i «barraqueta», per l'estil de l'espanyolisme de «miarma», es recolza en els triomfs del València CF i en el foment del «fallerisme», el control del qual per la Junta Central és l'exemple més clar del feixisme-populisme. Durant els anys 45-55, anys de forta pressió religiosa, exerceix una influència nefasta l'Arquebisbe Marcellí, i no solament perquè castellanitza draconianament els seus capellans, els quals podien haver estat un interessant vehicle de resistència cultural als pobles, sinó perquè promou un tipus de pastoral en una mena de valencià-populatxo que durant un cert temps assoleix certa influència. Mescla d'apocalíptic Pare Vicent (la Missió), de faller (l'ofrena de les flors), d'almoïner i «quinielista» avant la lettre (la gran Tómbola) i de demagog gironià (pastoral sobre el salari mínim) contribueix al fet que la ideologia, entre les classes populars, es formi a base d'elements populistes, petit-burgesos i emocionals. Això és, en definitiva, el que ens interessa destacar. Amb un proletariat que, per l'estructura econòmica del País, sempre havia patit un perill de desagregació i que, per la repressió, era mancat de qualsevol possibilitat organitzativa, el bloc dominat s'impregna i queda hegemunitzat per la ideologia artesanal. Una de les expressions típiques d'aquesta ideologia és un valencianisme degradat i emotiu. Aquest aspecte no ha de ser considerat com una cosa secundària que em-

fasitza en la mesura que l'article ho ha de tractar. El populisme fantotxe i verbalista, defensiu, acomplexat i covard, individualista i sense horitzó col·lectiu, forma un tot, i n'és una clara manifestació el valencianisme populatxer i radical-municipal. Una altra cara de la mateixa moneda, és a dir, de la contaminació populista, és el nivell de consciència de classe. Per això la tasca històrica consistirà a actuar sobre els dos fronts d'un mateix problema. Per part de les organitzacions obreres es tracta de recuperar la iniciativa, reiniciar la lluita, anar-se dotant d'alguns nuclis organitzatius en fàbriques i tallers, en una paraula, de posar en marxa el moviment obrer. Per part dels valencianistes cal rompre amb un munt de deformacions i retrobar la nostra identitat com a poble. Per ambdues parts es tracta de situar-se en un nou horitzó, més ampli i capaç d'aglutinar les capes populars en un projecte comú.

III. UNA RENAIXENÇA DE NOU TIPUS

La ruptura dels dos anells màgics i deformats es produeix pels voltants dels 60 i tindrà dos protagonistes clars: Comissions Obres i el Partit Socialista Valencianista (primer PSV, després PSPV).

La crisi del 56, amb les famoses detencions dels «fills del franquisme», també té una repercussió entre nosaltres.

A la Universitat alguns joves són detinguts en relació amb l'ASU. Una nova generació, vents nous. Es fa obligatori citar Raimon: al vent, la cara al vent, els ulls al vent... A la facultat de Filosofia, Terradell i Reglà comencen a fer escola i descobrir estudiants inquiets per la vertadera història del País. A nivell polític el PC comença la seva política de «reconciliació nacional» i de lluita per la democràcia, i això es tradueix en una implantació progressiva dels comunistes a les fàbriques més grans. Els líders històrics d'avui (M. Lluch al Port, Linares a Alcoi, Zaragoza a Vall d'Uixò, Linde a Elx) apareixen audaçment en els implacables anys 60 com a capdavaners de les primers lluites. L'any 59, coincidint amb la jornada de reconciliació nacional convocada pel PC, hi ha aturs a les fàbriques més importants (Macosa, Astilleros, Papelera, i a les ja esmentades del Port, Alcoi i la Vall). Hi ha detencions i condemnes, però ja no deixen d'existir els nuclis comunistes d'aquests grans centres i manifesten una major o menor, però sempre constant, actitud de lluita. La gran vaga minera d'Astúries, en el 62, és popularitzada entre els treballadors. És cert que no hi ha grans accions (excepte al Port on s'arriba a arrossegar una vaga intermitent durant quatre mesos) però sí, en canvi, intents petits que, en coincidir i connectar amb les grans lluites d'altres llocs, comencen a situar-nos en el corrent unificador i dinàmic del moviment obrer.

1. En el moviment obrer: impulsar la lluita social

A mitjan dels 60, aprofitant les eleccions sindicals del 65-66, els petits però actius nuclis de comunistes eixamplen el seu radi d'acció cap el que solia anomenar-se «homes i dones honrats i combatius». Amb aquesta base ampliada es van creant les Comissions Obreres, la reunió fundacional de les quals es celebra a lo Rat-Penat, amb la participació de Tàrrega i Ventura (signe de la voluntat dels valencianistes d'unir-se al moviment obrer) i amb un caràcter global del País, ja que hi participen representants de la Vall d'Uixò, el Port i Alcoi. Amb motiu de la vaga de Bandas, es fan collectes a nombroses empreses i una delegació va a Bilbao. Comissions Obres és una realitat implantada al País i connectada amb la lluita conjunta del moviment obrer. Aquesta relació contràriament a allò que podria semblar en un primer cop d'ull, és precisament la condició prèvia perquè pugui existir un moviment obrer del País Valencià. Perquè la primera cosa que calia era refer el moviment, donar-li un sentit de classe i treure'l de les seves aspiracions, limitacions i contradiccions artesanals.

Cenyiré, com és lògic, l'anàlisi de Comissions als tres o quatre punts que tenen relació amb el tema proposat. En primer lloc, Comissions significa que els treballadors comencen a protagonitzar la seva pròpia lluita social i reivindicativa d'una manera àmplia i estesa a nombroses empreses. Les assemblees semi-públiques a les esglésies o al camp, la presència contínua de les persones més conegudes al Sindicat Vertical, amb exemplar afany incordiant, les reclamacions a Magistratura a través dels primers laboralistes; tot això crea un clima nou. Certament continua sense haver-hi accions destacables, a excepció feta de les grans empreses. Tampoc no arriba a quallar una implantació organitzativa seriosa. Hi ha homes i dones de Comissions, un, dos, a moltes empreses, però no Comissions Obreres d'empresa. I és a través d'aquests que hi ha un constant esperonament reivindicatiu. Però res més.

Malgrat que el crític tòpic acostuma a dir que això responia a la malèvola intenció del PC de concentrar la direcció en poques mans, és evident que era l'única cosa que es podia fer si tenim en compte el predomini absolut i esclafant de les empreses de 5 a 10 treballadors. Crec que el retard del moviment obrer al País Valencià en relació a altres zones, i el posterior salt qualitatiu que el fa avançar, obeeix a una raó molt clara. Com ha remarcat E. Lluch la transformació industrial dels anys 60 repercuteix al País amb retard, cap al 68-70. Al voltant d'aquests anys centenars de tallers de 10 a 15 treballadors es transformen en empreses de 40 a 60. El moviment obrer es troba davant una oportunitat històrica, sortir de la típica desagregació i cohesionar la classe obrera, alhora que la desprèn de la seva voluntat artesanal. A això hi contribueix, sens dubte, la modernització de les empreses que tendeix a proletaritzar la

mà d'obra (encara que s'aprofita de la seva qualificació). Però hauria estat impossible sense una presència i una força cohesionadora com Comissions. Durant aquests anys, fins passats el 70, es prepara una àmplia xarxa, amb un nivell de lluita feble però que possibilitarà una etapa posterior molt més intensa. Cal dir que durant aquests anys no hi ha cap tipus de penetració del moviment valencianista, limitat a uns plantejaments culturals i ideològics, al si del moviment obrer. El que es fa és reconstruir aquest moviment desplaçant l'hegemonia de l'artesanat. El valencianisme populista d'aquest artesanat caurà, minat per la base, i forçat per la mediació político-sindical. Aleshores el camp quedarà expedit.

Encapçalar la lluita política

En segon lloc, Comissions Obreres significa, a més del protagonisme dels treballadors en la seva lluita, el seu protagonisme en la lluita política general. No cal estendre's massa en l'encert que representa per al PC orientar l'activitat de Comissions cap a aquest doble front. Unir la lluita reivindicativa amb la lluita per les llibertats, encapçalar el combat antifeixista i la conquesta de la democràcia. Aquesta estratègia de Comissions converteix el moviment obrer en un punt de referència i avanç dels altres sectors socials. La popular manifestació del 67, l'acte de protesta pel judici de Burgos, etc., són convocats per Comissions i aglutinen a l'entorn dels treballadors advocats, artistes, ensenyants... Aquesta pràctica té una importància extraordinària quan, en el moment de la transició, la reivindicació autònoma comença a posar-se sobre la taula. El suport de la Taula i la capacitat de convocatòria de la primera manifestació autònoma, suara esmentada, són producte de la coherència política adquirida pel M. O. a través de les seves organitzacions de classe. En aquest punt seria injust no mencionar la USO. Constituïda al País Valencià a començaments dels 60, amb base militant de JOC, la seva implantació és molt menor que la de Comissions, al si de les quals participen fins a finals dels 60. Per una major atenció a la formació, per la seva procedència cultural en contacte amb cercles valencianistes, per la seva base social, preferentment radicada als pobles (Ontinyent, Alcoi, Xàtiva, Alzira) va tenir des d'un començament una orientació teòrica més valencianista que la de Comissions. En canvi no és injust ometre en aquest procés la UGT. A les eleccions del 75 els seus fundadors encara eren al bufet de CCOO.

Resumint, crec que es pot dir, sobre els plantejaments i sobre la lluita política del M. O., alguna cosa semblant a allò que es va apuntar respecte a la lluita reivindicativa: que corresponen a una etapa preparatòria, insuficient en molts aspectes, especialment en la seva orientació valencianista, però en absolut desconnectada del moment posterior en el qual s'assumeix plenament el problema. És

més, sense un rodatge polític previ en el qual els treballadors van assumir el seu protagonisme en la transformació de la societat i la necessitat de disputar a la burgesia l'hegemonia del futur democràtic, el valencianisme no hauria estat avui assumit políticament. Encara pitjor que la lentitud del procés hauria estat dur-lo a terme com a utopia sentimental, sota noves banderes o nous accents. Perquè el valencianisme no passés de ser folklore a ser erudició i cultura, sinó que es convertís en capacitat d'autogovern, era necessari constituir i reorganitzar les forces capaces d'assimilar-lo i dur-lo a l'escena social i política.

Queda així resposta l'objecció tan freqüent que el retard del PC en comprendre la qüestió valenciana va influir el M. O. perquè també l'entengués tard. El que hauria passat si el PC hagués estat més valencianista, es fa difícil d'imaginar. Personalment penso que la seva política entre els treballadors no hauria canviat, ja que no crec que fos possible plantejar correctament al conjunt de la classe obrera (immigrats i valencians d'origen) la problemàtica de la reconstrucció del País d'altra manera que no fos a través de la mediació de la pràctica social i política. És per aquest mitjà que és possible recuperar en el seu vertader sentit, com passa actualment, la història, la cultura i la llengua, i situar-los com a problemes de classe. El que sí es pot dir és que la comprensió tardana de la qüestió valenciana va perjudicar el Partit en la possibilitat d'implantar-se en altres sectors, on l'hegemonia cultural era a mans dels valencianistes. No fa encara massa anys que els únics comunistes de la Universitat, a part els estudiants, eren Emèrit i el clandestí Pepe Galán, mentre que ja proliferaven els PSPV.

2. En el moviment valencianista: recuperar la consciència nacional

Res del que s'ha dit desmereix la labor político-cultural d'esclament i conscienciació duta a terme pels valencianistes. Sense ells la situació actual no hauria estat possible. Abans hem dit que als anys 60 el valencianisme va ser el PSV. Convé aclarir que, de la mateixa manera que el Barça és molt més que un club, el PSV va ser molt més que un partit. I també una mica menys. Molt més perquè era el punt de referència del desvetllament valencià, el nucli aglutinador, fins i tot d'aquells que no hi van pertànyer mai. Les primeres pintades, de quitrà inesborrable, si hem de fer cas a la seva persistència, amb el «Parlem Valencià», els Aplecs, les marxas al Puig; Raimon, Fuster, Ventura, Eliseu, la càtedra d'Història, la càtedra d'Economia, els petits grups de joves als pobles, les llibreries... Gairebé tot el ressorgir valencià dels anys 60 cal atribuir-lo al grup entusiasta d'homes i dones que sota aquestes sigles, ara dividides (les Germanies), ara esbofrades (el PSPV) van lluitar incansablement pel País.

Però el PSV fou també menys que un partit, no solament pel tipus d'organització, sinó també per la manca d'un programa clar, d'una estratègia i d'una tàctica. Resulta significatiu que fins i tot a la Universitat, on tenia la seva base; no va encapçalar mai la lluita, excepte en els primers moments de descobriment cultural, en l'època daurada de Concret, Bates Blanques...

A corre cuita

Pel que fa a la relació entre el M. O. i el moviment valencianista, la confusió del PSV va repercutir negativament en la mesura que bloquejà la seva influència. I és que el PSV ha tingut dos dimonis familiars molt inquiets que no han permès ni un moment de repòs a la seva tasca, d'altra banda, molt meritòria. El primer és la compulsió obsessiva de tots els grups per estar a l'esquerra del PC. Si el PC plantejava el pacte per la llibertat i la lluita per la democràcia, calia oposar-se a tota mena de pacte i saltar-se les etapes, bo i proposant d'immediat la lluita pel socialisme. La veritat és que no s'entén massa bé perquè l'especificitat valenciana, que es volia remarcar, havia de ser incompatible amb una determinada tàctica política que la pretenia assolir. Ni tan sols perquè hom pogués pensar, com així és, que un plantejament correcte del valencianisme només es pot fer en una perspectiva de lluita pel socialisme.

L'altre dimoni fou, si és possible, més violent, i va dur una disputa al si del PSV. Discutir sobre si hi va haver o no burgesia valenciana no deixa de ser un important passatemps teòric. Però d'un tema tan complicat en van extreure les conseqüències abans esmentades. Com si la lluita per l'hegemonia, que avui es manifesta clarament al País, hagués de dependre del resultat d'un estudi consciencios que decreti la inexistència de la burgesia o la seva incapacitat.

En realitat, encara que aquests plantejaments van separar el PSV d'una col·laboració més estreta amb el PC i CCOO, no van tenir massa importància a part, potser, d'impedir als propis valencianistes d'obrir-se a una base social més àmplia, és a dir, a la clientela moderadament autonomista dels pobles, constituïda per capes mitjanes baixes. Més aviat la separació entre ambdós moviments, obrer i valencianista, cal atribuir-la a un fet objectiu i necessari: l'obligació de recórrer cadascú el seu camí, o com diria Marx, que cap època es planteja problemes que encara no pot resoldre. Si hem alludit aquí aquest tema dels dimonis familiars és simplement per recordar el perill que corre el problema valencià de caure en l'ideologisme o el culturalisme. El PSPV ho ha superat a través de la seva integració amb el PSOE, però torna a aparèixer per altres bandes.

Finalment, el moviment valencianista va haver de superar una

dificultat enorme que no sempre va poder vèncer, amb unes últimes conseqüències que en aquests moments l'ultradreta explota i manipula. El problema valencià no va arribar mai a tenir unes formulacions clares i, cosa que és pitjor encara, no va aconseguir una forma política de referència. La renaixença llorentina, l'autonomisme de Villalonga, Joaquim Roig o la Dreta Regional, el blasquisme, i una inacabable carrera de corrents i interessos diversos, s'han cremat a la nostra història en una confusió terrible. La reducció repressiva efectuada per la Dictadura franquista, que posposava tot el que fos valencià a usos menors, va forçar els qui volien intentar recuperar de nou la nostra història a una recerca original, a un procés inèdit de retrobament amb tot allò que fos autèntic. Segons com es miri va ser una sort, perquè per primera vegada es podien plantejar les coses tal com eren, sense herències ni ròssecs.

En aquesta direcció rigorosa i creativa, el valencianisme dels anys 60 encerta en la majoria de les qüestions. Tanmateix, el preu de la ruptura amb totes les tradicions provincianes i folkloritzants es paga amb un cert tribut a l'ambigüitat. Ens referim, com és obvi, a la discutida qüestió dels Països Catalans. Era absolutament impossible, a part de fals, retrobar la nostra identitat com a poble amb referències a tradicions menors, girs dialectals, costums llogarrencs, sense entroncar amb la riquesa de la nostra cultura i la continuïtat de la nostra història, que no és altra que la catalana.

Podia ser enriquidor el projecte polític que consisteix a estrenyer els nostres lligams amb els altres Països catalans, tot formant-hi algun tipus de federació. Però totes aquestes veritats necessàries no s'han situat sempre correctament ni explicat amb prou claredat, remarcant nivells, realitats, possibilitats, cada cosa com el que és o pot ser, i prou.

L'ambigüitat sobre els Països Catalans (només se n'ha parlat clar davant la pressió de la dreta, bo i deixant assentats, per fi, els aspectes culturals i ja separades definitivament les qüestions polítiques) ha facilitat la bunkerització sentimental d'alguns sectors populars d'origen valencià. Té poca importància el fet que aquesta bunkerització sigui regionalista o nacionalista, amb franja o sense franja. A la llarga podia desvetllar l'animadversió dels immigrants davant tot el que sigui valencià que, per unes raons o altres, es torna agressiu, enutjós, excloent. L'«altre» valencià, l'immigrant, entén el procatalanisme com una amenaça independentista, aventura a la qual no s'hi sent vinculat, perquè són moltes les arrels legítimes que manté amb altres terres. Enfront del bunker-valencianisme se sent amenaçat perquè intueix el seu caràcter feixista autoritari i perquè palpa la «ràbies» ètnica que acumula per diferenciar-se i defensar-se. Sent que un valencianisme l'obligaria a anar massa lluny, i endevina que l'altre l'exclouria. ¿Fa falta alguna cosa més perquè l'immigrant passi també a la defensiva, es desvinculi de la comunitat valenciana i tinguem lerroixisme?

En tot aquest tema hi ha hagut una manipulació constant de l'ultradreta, amb extrems de neurosi obsessiva en el periòdic «Las Provincias». Hi ha jugat també la necessitat que va tenir el moviment valencianista de definir-se en unes circumstàncies difícils i de rompre la crosta endurida de folklorismes barats i provincians, i d'aquesta manera poder arribar a les nostres autèntiques arrels històriques i culturals. Però possiblement es va ideologitzar excessivament aquesta realitat i es va posar menys l'accent en el projecte polític propi.

Actualment els partits obrers valencians, sobretot PSOE i PC estan engatjats en un treball clarificador. En aquest sentit les tesis per al I Congrés del PCPV mereixen ser tingudes en compte seriosament. Per la seva banda i amb motiu del 9 d'octubre, el PSPV-PSOE ha publicat un comunicat on es defineix clarament per l'especificitat del projecte polític valencià (Consell, Estatut, o el que és el mateix, però més difícil, poble que reassumeix la seva identitat en la capacitat política de realitzar-la) i amb igual lucidesa parla de la bandera de les quatre barres (sense franja divisòria) i de l'idioma català. Algú dirà que per fi, que ja era hora, que li ha costat molt al PSOE definir-se en aquest sentit. També es podria dir que el PSPV ha trigat molt a adonar-se i prendre un partit clar sobre l'altre aspecte que abans parlàvem. Ni una cosa ni l'altre. Ens hem de felicitar perquè el valencianisme esforçat dels anys 60, al qual devem el descobriment de la nostra identitat i l'inici de la nostra recuperació, hagi trobat un partit obrer on la ideologia i la cultura puguin ser voluntat política.

IV. LA UNIFICACIÓ DELS DOS FRONTS

Els fenòmens descrits experimenten, a partir dels 70, un procés accelerat de convergència i consolidació. L'any 1970 el moviment obrer passa per una etapa recessiva, després d'haver sofert dues importants desarticulacions en l'aparell organitzatiu de CCOO. L'accentuació de l'esquerranisme, mal cafè del temps, no aclareix excessivament les coses, encara que contribueix a dinamitzar-les. El sector majoritari de CCOO inicia un procés lent de recuperació i utilitza una altra vegada la tàctica dels enllaços i jurats, de la negociació de Convenis, de l'articulació del moviment per damunt de la seva radicalització. Després d'un parell d'anys, Comissions es troba novament amb una implantació forta.

A partir del 75 es produeixen grans lluites obreres al País: Sierra Menera, Cartonajes Suñer (amb àmplia repercussió a tot el poble d'Alzira), Inca i Valls (a Castelló), Astilleros (amb el suport de les associacions de veïns, tres de les quals són tancades pel Governador), la vaga general d'Alcoi, el conflicte de la lluita de la fusta (exemplar si es té en compte que per primera vegada es genera-

litz a tot un ram de mitjana i petita empresa)... Aquests primers conflictes enllacen amb un seguit de fortes vagues a les construccions de la IV Planta, la Ford, on juguen un paper important les COA (Comissions Obreres Anticapitalistes) i que responen a una nova realitat del País. Aquesta capacitat de lluita es capitalitza organitzativament a les eleccions sindicals del 75, on les candidatures unitàries i democràtiques, defensades per Comissions, obtenen un triomf espectacular. Comissions es llança, conscient de la nova etapa que s'acosta (el Dictador ha tingut el seu primer tropell) a una descarada ostensió i sortida a plena llum. Es presenta en públic, manté converses amb els empresaris progressistes del ISO, participa a la Junta, acabada de crear, i més endavant a la Taula. Exerceix una decidida política democràtica i valencianista. A la descripció de les lluites del 1976, feta al començament d'aquest article, caldria afegir, per la seva importància, la vaga del calçat d'Elda —on va caure assassinat per la policia un jove obrer— amb assemblees multitudinàries al camp de futbol i ja al 1977 la primera vaga de la multinacional Ford.

Per la seva banda, el valencianisme també passa per un moment esquerranista que el duu a la divisió del PSV, a la seva desaparició i a una posterior reestructuració com a PSPV. El nou PSPV té un caràcter molt més polític i la sortida del partit d'alguna figura eminent el desbloqueja de personalismes. En unes zigzaguejades molt ràpides, del Consell a la Taula, del Bloc al PSOE, deixa de ser una exclusiva cultural, club d'investigacions, festival de cantants, figura de la consciència, per esdevenir un partit de masses i per fer del valencianisme una possibilitat política. Afegim-hi que l'evolució del PC fins a convertir-se en PCPV contribueix a enfortir el procés polític de convergència democràtica i valenciana. Tal vegada aquest apartat no requereix tants aclariments perquè els fets ja són prou evidents.

V. UN PAÍS QUE POT NO SER NOSTRE

La democràcia ha resituat els problemes però no els ha descol·locat. La soldadura realitzada a les grans lluites del 76, el nexa entre democràcia, autonomia i avanç obrer, és massa fort per rompre's. Més aviat s'ha afermat.

1. Una proposta organitzada a nivell de país

A finals del 76, quan Comissions decideix transformar-se en Sindicat, la seva primera organització és la Unió Comarcal de l'Horta; romp d'aquesta manera l'anell municipal de la ciutat. A partir del gener de 1977 s'inicia un procés d'estructuració que es fa corres-

pondre amb les comarques històriques del País. A l'abril s'havia de celebrar el I Congrés de la Confederació Sindical de CCOO del PV però, prohibit pel Governador, s'ha hagut de fer a Castelló pel maig d'aquest any. La nostra Confederació té, dintre de la Confederació de COO d'Espanya, un estatut semblant al de la CONC. La USO té, per la seva banda, el mateix caràcter autònom i confederal, i la UGT sembla que també va per aquest camí. Aquesta configuració organitzativa té una gran importància per afermar la consciència conjunta de País. Aquesta estructura facilita que els treballadors de la Plana Alta, els de la Canal de Navarres i els del Baix Vinalopó se sentin membres d'una mateixa comunitat històrica i participin en la construcció d'un mateix projecte polític. A més de fomentar la vida descentralitzada i rica de cada una de les parts. A alguna reunió de quadres del Sindicat ens hem trobat amb un refús indignat a algunes exigències provinents de la capital, acompanyat d'un nou, però ja arrelat, sentit del conjunt. Capital no (i no només capital del capital, com diria M. Castells, sinó ni tan sols capital sindical, administrativa, organitzativa o política).

Confederació, perquè la Confederació som tots, se sol dir, doncs Confederació sí.

L'organització de CCOO, a nivell de País, es tradueix en una acció unificada. Procurem que les preses de posició, mobilitzacions importants, negociació de Convenis-marc, alternatives econòmiques i socials, etc., que tinguin un caràcter general (altrament el País no absorbeix les comarques) siguin assumides com a tasques del conjunt. La realitat i el futur del País es palpen, es comprenen i es fan a la pràctica sindical que tractem d'impulsar.

2. Una proposta combativa i de classe; l'estatut i la lluita per l'hegemonia

Com a Sindicat sòcio-polític ens preocupa que els treballadors ocupin el lloc que els correspon en la transformació de la societat. En aquest sentit, la democràcia ha deixat ben clar que la lluita de classes existeix i que cal participar-hi tot lluitant per assolir els instruments del poder polític. La lluita nacional no és aliena, prou que ho sabem, a la lluita de classes. Al contrari, n'és una part. No hi ha una promoció desinteressada de la consolidació nacional sinó una lluita per conquerir-ne l'hegemonia.

Els treballadors som conscients d'aquesta ambivalència inevitable de la qüestió nacional que, per una banda, aplega interessos generals i, de l'altra, encobreix la lluita per capitalitzar-los. D'aquí ve que asimptòticament només el socialisme realitza totalment el nacionalisme en la mesura que fa coincidir els interessos i aspiracions globals d'ambdues tendències.

Avui, tanmateix, encara som en la contradicció i és necessari

tractar-la amb realisme. Comissions defensa decididament el Consell, organisme democràtic que expressa la voluntat nacional de tots els valencians, i impulsa la consecució de l'Estatut d'Autonomia, on es formalitzarà un projecte polític comú d'auto-govern. Alhora, Comissions defensa els partits obrers que, en el marc de les conquestes nacionals, defensen els interessos dels treballadors. L'equilibri o, si es vol dir hegelianament, la «aufhebung» que assenyala un pas endavant en el procés és, sens dubte, l'Estatut d'Autonomia.

Un Estatut que haurà de tenir alguna cosa més que un contingut purament administratiu, haurà de ser un estatut amb àmplies transferències i amb una afirmació política de la nostra personalitat, així podrà tenir la virtualitat, com la va tenir a Catalunya, de convertir-se en un punt de referència de la nostra identitat col·lectiva. Al mateix temps, l'Estatut deixa la realitat interna del País oberta a una confrontació de les forces socials que hi actuen. Ara bé, aquesta realitat interna es desdibuixa, la confrontació de classes es difereix i una cosa tan fonamental com la lluita per l'hegemonia al País Valencià s'encobreix, es dimiteix o s'idealitza, alhora que, en la mateixa mesura, l'auto-afirmació cap enfora tracta d'ocupar tot l'escenari polític, en una hipertròfia emocional desmesurada, i no és capaç de delimitar-se i fixar les seves aspiracions en una forma constituent. Si encara continuem barallant-nos per banderes i no per consolidar un marc on nosaltres puguem decidir i on la classe obrera pugui controlar d'alguna manera les inversions, l'atur agrícola, la reestructuració de la nostra petita i mitjana empresa, etc., el País tornarà a ser cosa de «festaires». «Qui perd els orígens, perd identitat», diu en Raimon amb molt d'encert, i encara ens queda molt per recuperar. Però qui no treu el nas a la porta del carrer o demana la lluna en un cove, també perd la identitat. En això consisteix l'extrapolació de la insatisfacció nacionalista, que la converteix en involució permanent cap als orígens, en lloc de lluitar pel nostre aferment polític en un Estatut d'Autonomia que sigui el més ampli possible. Les altres coses no vindran per torna però, com a mínim, es tindran punts de referència.

3. La dialèctica de la lluita de classes i la lluita nacional i les seves contradiccions

La dialèctica entre lluita de classes i lluita nacional no es pot invalidar amb un justificant ideològic. És la pràctica la que la fa avançar en superacions successives. Els dos moviments, obrer i valencianista, dels anys 60 s'integren en les lluites socials i democràtiques dels 70. Amb la democràcia, aquest moviment obrer-valencianista, ja fos, entra en un procés, en contradicció amb diferents interessos de la burgesia i amb les seves segregacions ideològiques. Hem parlat de l'Estatut com a resolució i pas endavant

d'una d'aquestes, aquella que sorgeix de la necessitat de cohesionar-nos col·lectivament sense confondre'ns. Però el món continua ple de contradiccions i aquí no hi ha cap Pere Vicent que ens salvi. En remarcarem algunes que tenen relació amb la qüestió valenciana i deixarem les que són específicament de classe.

En aquests moments es produeix un fenomen curiós. L'ultradreta que, procedent del franquisme sempre havia estat aferrissadament centralista, havia combatut el terme «nacionalitat» i havia fomentat el Bunker-barraqueta, ara fa un gir sorprenent: polemitza abrivadament a favor de la nació valenciana i s'anomena partit nacionalista. Encara que això només sigui una gimnada crec que seria un desencert no tenir-ho en compte. A qualsevol moment la dreta estarà a punt per ser nacional-valencianista si d'aquesta manera pot tornar a encobrir els seus interessos de classe. El que és pitjor encara, però, és que l'esquerra l'ajudi tot fent prioritari el nacionalisme o bé que el deslligui de la lluita de classes. Això és el que passa quan hom prefereix, només és un exemple, el Sr. Burguera (far potent i vigilant que il·lumina els nostres freqüents esgarriaments, un gentleman d'«entre tarongers», nunci apostòlic de la nostra personalitat a Europa) perquè el Sr. Burguera és més radical en aquesta qüestió, menysprea el PSOE perquè va massa a poc a poc (encara que, sigui dit tot de passada, els amors d'Albiñana amb el Sr. Broseta, caixa d'estalvis d'essències democràtiques amb certa bafor d'alls, ombra del paradís de la premsa valenciana, tampoc resulten edificants). Una relliscada d'aquesta magnitud, on el nacionalista és la bombeta Philips del pensament, «mejores no hay», el nacionalista, només pel sol fet de ser-ho, és més progressista, sovint més ric i a mida que passa el temps més bonic, més alt i més moreno o més ros, segons com s'escaigui a la «verbenà de la Paloma», és francament equivocat. Tanmateix el diputat de centre redimit per l'aigua de l'abertzalisme, és al parlament dels extraparlamentaris. Corrents ideològics d'aquest tipus no només ajudarien a l'ultradreta a guanyar vots populars amb la seva exaltació patriòtico-nacional-verticalista sinó que també facilitarien la proliferació de partits nacionalistes i la consegüent revitalització de les tendències petit-burgeses latents en la confusa tradició del valencianisme. De moment l'alcalde de Font d'Encarrós ja ens anuncia la creació d'un d'aquests partits. ¿Serà un partit obrer? De partits obrers ja n'hi ha i a més amb una àmplia i sòlida implantació; per tant, si aquest cas hipotètic reixís i aconseguís audiència, només serviria per empènyer una bona part del M. O. cap al lerrouxisme i fomentar la divisió de la classe obrera. I si no és així, aleshores només podem pensar que tindrem partits radicals amb una base de classes mitjanes que intenten atraure, amb el reclam nacionalista, els treballadors d'origen valencià. En qualsevol cas, la fariem ben bona. Perquè a l'ultradreta se la pot desemmascarar, però és més difícil, com ens demostra la nostra història, desmarcar els «radicals».

Però la cosa no acaba aquí. El nacionalisme també és pot deslligar de la lluita de classes mitjançant una ideologització i radicalització subtil i artificial de totes dues, pel fet de no partir de la realitat quotidiana d'aquesta lluita. Justificar un nacionalisme independentista unit als Països Catalans amb la creença utòpica que en aquest marc es podria construir ràpidament una república socialista, és, com a mínim, una anàlisi molt superficial de la realitat. Per començar, de la realitat catalana, però també de l'espanyola, valenciana i internacional. Ara que també potser que els teòrics de l'abertzalisme agafin com a model, segons respostes d'un representant basc, Andorra i Mònaco. Aleshores al bingo de l'Ateneu se li presenta un esdevenidor imprevisit, ja que nosaltres no tenim pirinenques muntanyes nevades per industrialitzar-nos.

4. El nacionalisme del moviment obrer

El nacionalisme del moviment obrer, o almenys el de Comissions, descansa en supòsits racionals. «L'autonomia és d'una importància decisiva per a nosaltres» es diu en un manifest de la Confederació amb motiu del 9 d'octubre, «perquè és una forma d'ampliació de la democràcia ja que, en descentralitzar les decisions, possibilita un marc més ampli a la iniciativa i a la intervenció dels treballadors. L'autonomia trenca amb la tendència del capital monopolista a controlar els centres de poder en poques mans i des de fora, i ens permet, en canvi, plantejar i resoldre des d'aquí i per nosaltres mateixos els greus problemes de desenvolupament del País. L'autonomia ens permet recuperar la nostra tradició històrica, conrear i enriquir la nostra llengua i cultura, en una paraula, ser nosaltres mateixos». En resum, es tracta d'una posició dialèctica on s'entrecreuen els elements de la lluita de classes amb la recuperació dels elements culturals i històrics que ens cohesionen com a col·lectivitat. I ambdós extrems es lliguen en la formulació política de l'Estatut d'Autonomia. Aquesta dialèctica que no permet fer prioritaris determinats aspectes parcials, amb forma irracional i emotiva, i convertir-los en interès general que tot ho tapa, és el nostre mètode d'anàlisi. En aquest procés històric, material i dialèctic, no tenim cap mena d'inconvenient, i ho fem oportunament, a dir la veritat sobre la nostra llengua catalana, sobre la bandera (el logotipus de la Confederació del País són les quatre barres) o sobre els lligams que ens uneixen amb els altres Països Catalans, com també en reconeixem d'altres que ens uneixen als diversos pobles d'Espanya.

Per a nosaltres el nacionalisme no és un afegit, marginal, que de tant en tant cal recordar si es vol estar al dia. És una part inseparable de l'actual lluita dels treballadors per la seva emancipació. Però no és un tot que només té una sola peça, ocupa tota l'habitació i exigeix un místic lliurament, sinó que és un conjunt articulat

amb la lluita social, política i ideològica. L'experiència ens diu que si s'explica i practica com una lluita a diferents nivells encarrilada a crear una collectivitat democràtica, solidària, lliure, on els treballadors puguin participar tal com els correspon i alhora solidària amb les altres collectivitats, aleshores ningú no tindrà cap mena d'inconvenient a integrar-s'hi plenament i s'és valencianista amb un entusiasme racional i operatiu. Si les coses es veuen així, ¿qui haurà de témer i oposar-se, si el procés històric ens hi condueix, a l'establiment d'especials relacions d'unitat política amb els altres Països Catalans? Penso que els treballadors, no. Mai no ens sentirem tampoc allunyats d'Andalusia o la Manxa on van néixer tants companys nostres, avui valencians, i que porten al cor la seva pròpia bandera.

Aquest valencianisme obert i profund, racional i concret és viscut i practicat avui pels treballadors gràcies a la mediació de les organitzacions de la classe obrera. No sempre ha estat així i pot deixar de ser-ho. És tot el que hem pretés dir en aquest article.

Sobre el País Valencià

Antonio Palomares

En aquesta col·laboració al número de «Nous Horitzons» sobre el fet nacional a Catalunya i als altres països de parla catalana, en primer lloc voldria destacar el que és el fenomen que ha aparegut aquests darrers anys amb tota la seva força: el fenomen del fet nacional valencià. Possiblement, dita així, aquesta formulació de fet nacional valencià, per tots els conceptes que històricament s'atribueixen al fet nacional, tant en l'aspecte dogmàtic d'encasellament històric, com en l'aparent falta de tradició d'arrels històriques, pot semblar a primera vista una mica superficial. Tanmateix, el que tots els observadors destaquen és que, efectivament, en els últims anys de la dictadura i a l'actualitat ha sorgit una voluntat d'afirmació valenciana que, per damunt dels obstacles i dels problemes complexos que tots coneixem, expressa un sentiment de ser part diferenciada d'un tot i, per suposat, aquesta voluntat diferenciadora passa avui per una etapa de transició complexa i difícil, però sumament interessant.

L'esquerra i la classe obrera *

Una característica original del sorgiment d'aquest fenomen d'afirmació valenciana és el paper de l'esquerra, però més fonamental encara és el paper dirigent de la classe obrera i de les capes populars en el procés d'afirmació valenciana. Això dona a aquesta experiència, tan rica en matisos, característiques ben pròpies, molt valencianes i alhora, crec jo, com a fenomen històric, complexes. És cert que, ja en els darrers anys de la dictadura, la dreta valenciana va intentar combatre aquesta onada, aquesta empena democràtica, valencianista, d'afirmació autonòmica, amb els coneguts tòpics de la suposada amenaça catalana, de l'anticatalanisme, jugant amb tots els possibles defectes, sentiments, sensibilitat del valencià i al mateix temps exacerbant la manca de rigorositat, diríem científica, històrica, que ha sorgit tant per part d'alguns intel·lectuals del País Valencià com de Catalunya. Que el fons de l'operació de la burgesia valenciana és antidemocràtic, és indubtable. Però, aquesta enciclopèdia d'Art o d'Història, per exemple, de Cirici Pellicer i altres que donen com a art català la dama d'Elx, la ceràmica de

* Títol i subtítols de la redacció de «Nous Horitzons».

Manises, també han estat plantejaments, em sembla, maldestres que han facilitat el joc a aquesta dreta valenciana.

No es pot ignorar que en la situació actual encara continuen vius, podríem dir actius, els homes i les dones de la generació d'abans de la guerra, del 36, els quals varen sofrir i viure aquella ofensiva, o suposada ofensiva, catalanista sobre València, que també aleshores fou manipulada; però no tan sols en els 30, sinó també el 1890, el 1900, el 1903, el 1906, quan segurament existí, en relació amb la Renaixença, una voluntat unificadora en el camp cultural, que ja llavors va ensopegar amb unes barreres defensives molt pobres, anquilosades; però els sobrevivents d'aquella època, d'aquell clima, fins i tot homes d'esquerra, els vells republicans, no cal dir que anticlericals, tornen a repetir com a defensa de la seva **valenciania** els vells tòpics de l'amenaça catalanista. Indubtablement tot això crea un clima, un ambient de cultura, sumament fàcil de manipular per part d'aquesta dreta valenciana, però també segurament per part d'altres forces centralistes de Madrid interessades a dificultar no tan sols l'afirmació valenciana, sinó fonamentalment el procés potent de la lluita per l'autonomia que, dirigida per la classe obrera i les capes populars, s'esmunyiria del control d'aquesta dreta. És un terreny molt complex, crec jo, en el qual aquesta massa de capes mitjanes rural i ciutadanes, del País Valencià, més a prop del concepte de poble que del concepte de burgesia, també es belluga en un terreny popular que en altres moments va ser presa de conceptes que, en el fons, són políticament conservadors, folkloritzants, assèptics, piadosos del folklorisme —la tartaneta i els mil duros— massa que avui ja ni pesa políticament, ni se sent identificada amb aquesta dreta valenciana de finança i que ja no juga, i difícilment ho pot fer, perquè no troba el seu entroncament ideològic, per intervenir en una lluita en què en altres temps va poder jugar el seu paper.

Avui indubtablement la defensa de les reivindicacions autonòmiques correspon a les forces d'esquerra; però a més, en el País Valencià —i és un fenomen digne de destacar— la primera força amb coherència, articulació, organització, influència perquè els seus dirigents són coneguts, per la seva cohesió al País Valencià, és CCOO. I això no és pas casual; podem dir amb cert orgull que la dedicació que hem prestat els comunistes per configurar aquest nou moviment sindical, l'ha situat a l'avantguarda de la funció de la problemàtica de poble autonòmic, i s'han reafirmat, descobert i perfilat les formes del seu futur.

Això indubtablement crea a nivell sociològic, diria jo, una situació nova. Aquí no es tracta de saber si la burgesia va ser o no capaç; indubtablement no ho va ser, o no ho va voler ser, o no li corresponia històricament, pel seu poc pes a la ciutat, el fet de configurar als segles XVIII i XIX aquesta nacionalitat valenciana sota la seva direcció. La prolongació de la dictadura que ja amb el seu

triomf el 39 va fer impossible la plasmació del projectat Estatut d'Autonomia, aleshores ja en vies d'elaboració, ha endarrerit, ajornat i desvirtuat en cert sentit el contingut d'aquest sentiment diferenciador d'allò valencià. Això que va ser paralitzat, frenat, martiritzat per la dictadura, com dèiem abans, ha tornat a sorgir amb una potencialitat que pot estranyar alguns. I precisament sota la direcció de la classe obrera, la classe més conseqüentment revolucionària, però alhora menys «nacionalista» en el sentit petit-burgès. I en aquesta lluita per l'assumpció del fet diferenciatiu valencià, en aquesta lluita per la democràcia, per l'autonomia, el paper que la classe obrera està jugant, indubtablement, crea una sèrie de problemes molt complexos, perquè la classe obrera no disposa ni dels òrgans de poder, ni dels òrgans d'expressió, ni dels mitjans de comunicació. La seva lluita és una lluita per l'afirmació de la nacionalitat valenciana que, al mateix temps, està íntimament lligada a les lluites que la classe obrera, la seva classe, porta a la resta dels pobles d'Espanya i per suposat, a nivell d'Estat espanyol globalment. Això fa que aquesta lluita contra l'estat franquista i les seves adherències, encara actuals, tingui un teló de fons revolucionari indubtable perquè la lluita per l'afirmació valenciana, per l'autonomia valenciana, té un contingut sumament progressista, anticentralista, antioligàrquic, di-riem anti-aparell capitalista que fonamentalment, en el cas del País Valencià, és absolut a través de la via de la implantació bancària. Per tant suposa una càrrega revolucionària en la qual l'afirmació del fet nacional va associada a un profund moviment renovador de la societat valenciana, vivificador d'aquesta mateixa societat; és com sumar a les grans lluites per la instal·lació de la democràcia de nou tipus, que els comunistes propugnem, defensem i a les quals donem suport, l'acumulació d'una potencialitat segurament desconeguda avui, i jo gosaria dir que molts cops menyspreada, vis a vis del poble valencià.

Més que sentiments anticatalans jo crec, com ja deia al començament, que l'actual procés històric passa per la voluntat d'afirmació, una voluntat de ser poble valencià. Si aquesta lluita sorgís en un camp assèptic, estèril, no hi hauria cap interferència d'anticatalanisme; però lamentablement som hereus d'una història en la qual, indubtablement, en el seu moment històric fou la dreta la qui va jugar al regionalisme i en la qual es va manipular amb poca traça, o per posar els fenòmens culturalistes al davant dels socio-revolucionaris, uns sentiments que llavors ja estaven ferits i les ferides dels quals encara duren.

El paper de la Universitat

Hem d'admetre com a cosa lògica que sota la dictadura la lluita política, sobretot en el marc del País Valencià on la repressió, jo di-

ria, que va ser continuadament antiobrera —per condicionants que ara no és el cas d'explicar—, va deixar a la Universitat, als universitaris, certa llibertat de moviment i allà els intel·lectuals valencians, desitjosos de saber, de trencar amb l'obscurantisme, d'afirmar la seva personalitat, varen ser atrets per aquesta societat més culta, més combativa que representava en la nit franquista, la societat i el poble català. Un cert mimetisme, i per suposat una confusió bàsica, jo crec errònia, del fet que en el fons existeixen unes arrels parcialment històriques i que hi ha una proporció del poble que parla valencià —i l'idioma en aquest cas és idèntic al català malgrat les seves diferències bàsiques, però encara no està normalitzat—, van dur aquesta avantguarda intel·lectual a defensar posicions que varen ser hàbilment utilitzades, manipulades i en són encara més en l'actualitat per part de la dreta que intenta, sobre una base objectiva d'afirmació valenciana, d'enfrontar el poble contra aquest sector intel·lectual d'avantguarda que, des de punts de vista culturalistes, i encara que calgui lamentar-ho, no acaba, crec jo, d'assimilar la potencialitat que s'illumina avui en les masses populars.

Aquí no hi ha motiu per entrar en les arrels històriques del lliurecambisme valencià i de les fronteres tancades catalanes, de si les velles batalles, de si va ser abans Joanot Martorell o Ausiàs March el qui va parlar la dolça llengua llevantina; aquí ja no és qüestió de si la cultura valenciana és la que va influir la catalana, com pretenen alguns, ni de si el futur del País Valencià rau a diluir-se, com pretenen uns altres, en una societat superior que serien els suposats Països Catalans. Aquí el fet és que, per manipulacions sèries, profundes, existeix en una gran proporció del poble el sentiment fàcilment manipulable d'una voluntat d'integració d'això que podríem anomenar la gran Catalunya.

Llengua i cultura

Causes generals? Objectivament no n'hi ha cap. Si parléssim com a marxistes, sí que n'hi ha algunes. Però fonamentalment jo vull destacar la que crec més humanament justificable, que és la lingüística, la cultural. Indubtablement una proporció important del poble valencià parla, com he dit abans, la mateixa llengua que al Principat i a les Illes i a les altres zones catalanoparlants. Que aquesta llengua i aquesta cultura, que mai no va ser ensenyada a les escoles, que mai no va ser promociionada a nivell cultural, s'ha mantingut, fonamentalment, per la transmissió oral de pares a fills en el si del poble. Que sabent les influències que durant aquests darrers anys, però també en l'actualitat, exerceixen els mitjans moderns de comunicació —televisió, revistes, ràdio, premsa— hi ha indubtablement el que jo anomenaria un ofegament, lent per suposat però de molta potència, per part d'allò castellà sobre el valencià.

I que és normal, és lícit de comprendre el desig, la voluntat no tan sols de conservar, sinó de revifar, de desenvolupar la cultura valenciana, i que algun sector valencianista, en el fons, el que pretén, el que desitja en una lluita desesperada és portar la societat valenciana al si d'una comunitat superior en la qual s'integraria formant una zona, un país o com n'hi volgüem dir, lingüísticament, culturalment diferenciat, on per la quantitat, per la massa, per la qualitat, no tan sols es defensaria del vassallatge castellanoparlant, de la cultura castellana, sinó que es revifaria allò que durant tant de segles s'ha anat perdent. Jo comprenc perfectament, em sembla, les actituds de crispació, d'exasperació, de desesperació d'aquells que veuen que la màquina dels mitjans de comunicació va triturant poc a poc aquesta llengua i cultura valencianes.

Com a comunistes venim lluitant des de fa molts anys en un intent d'associar —i crec que ho estem aconseguint— el concepte que la defensa d'aquesta llengua, d'aquesta cultura, només és possible en el marc de la democràcia i que aquesta democràcia només és possible sobre la base d'una lluita coordinada, conseqüent, de tots els pobles d'Espanya. I si bé és cert que ha existit aquesta explotació cultural, lingüística per part del centralisme de Madrid, no és pas menys cert que hi ha un sector important del poble valencià que, per tot el que ja sabem, sempre ha estat castellano-parlant i que a més a ell es suma l'enorme massa d'emigrats que en aquest llarg període han trobat al País Valencià el seu lloc de vida, de lluita i també de mort. Per tot això, aquesta situació en què s'ha trobat aquest sector, preocupat i motivat principalment per l'aspecte cultural, lingüístic, i a vegades deslligat de la problemàtica socio-política —cosa que li ha donat un caràcter que podia semblar elitista, petit-burgès, deslligat de la problemàtica real de les masses populars— ha estat, ha pogut ser fàcilment manipulada per la dreta. Pel que fa a la unitat, a la possible unitat convergent d'un esforç d'aproximació en base als elements històrics i lingüístics que ens uneixen, la veritat és que avui és una qüestió, jo en diria, difícil i delicada. Si la meua opinió és correcta —i és clar, així ho crec— em sembla que en l'etapa històrica actual el País Valencià està passant per una fase d'afirmació nacional com a poble que es troba o es retroba amb ell mateix, per una fase de voluntat de diferenciació. Això provoca dos fenòmens coneguts, complexos i que els que no són aquí, els que no viuen al País Valencià, a vegades no comprenen. Problemes tan elementals com quina ha de ser la bandera del País Valencià, discussió en la qual es contraposen, com tots sabem, la tradicional de les quatre barres i, en aquest cas, la senyera amb franja blava, que ha esgrimit intelligentment la dreta feixista i que avui està essent utilitzada per sectors conservadors i d'altres no tan conservadors. O el conegut dilema de ¿què parlem: català o valencià? Indubtablement són qüestions aparentment complexes, però en el fons realment senzilles. Al País Valencià cal una

senyera que porti un distintiu que la identifiqui com a bandera valenciana. I fins i tot sabent que la llengua és la mateixa, que l'idioma és el mateix o que serà el mateix quan, per fi, aconseguim de normalitzar-ne l'ensenyament a les escoles i a tots els nivells de l'educació, fins i tot sabent que és la mateixa llengua que la de Catalunya, avui s'està imposant un fet real i és el fet que el poble vol que aquesta llengua sigui anomenada valencià.

I aquí voldria recordar allò que jo anomenaria la negativa experiència del Congrés de Cultura Catalana. Per pretendre associar-lo íntimament al concepte de cultura catalana, els seus organitzadors al País Valencià van haver de celebrar-lo clandestinament. I no per la supervivència de la dictadura, sinó perquè hi ha un cert nivell de llenguatge, d'acceptació o de rebuig de conceptes, segons les paraules que s'utilitzin. Personalment crec que ara com ara és difícil la cooperació cultural, encara que la desitgem de tot cor. Però aquí no ens hem pas d'equivocar; si avui es projectessin al País Valencià les emissions de televisió en català, molt poca gent les sentiria com a seves. Falta de cultura? Segurament. ¿Rebuig epidèrmic? També. El que sí és cert és que la manca d'ensenyament de la llengua ha portat, indubtablement, a unes diferències substancials. La premsa possiblement hi ha jugat un paper, però un diari com «l'Avui» pràcticament ja no es ven al País Valencià. ¿L'activitat editorial? Sí, segurament. L'activitat editorial de novel·les, de llibres de text té un futur seriós, juntament amb la formació de professorat; aquí no ens hem pas d'equivocar: la normalització de la llengua al País Valencià, l'ensenyament del valencià portarà al fet que, d'aquí a un procés més o menys llarg, els valencians sàpiguin que la seva llengua és la mateixa que la d'altres pobles catalanoparlants. Ara com ara crec que això és sumament difícil per un front de rebuig, no cal dir irracional, però que hi és i que dificulta molt seriosament els avenços en aquest període concret.

Els Països Catalans

El concepte de Països Catalans, la catalanitat dels valencians, jo crec que objectivament no existeix, no s'accepta. Ja el professor Fontana, en el debat sobre els Països Catalans, donava una explicació raonada, després corregida i ampliada, d'aquest concepte, de la catalanitat associada a la hispanitat que va tenir resultats tan nefastos. Independentment, a més, de les hipòtesis i càlculs interessats per suposat de quina és o va ser la proporció de catalans a les tropes del rei Jaume, del repoblament, el que és cert és que avui, i ho repeteixo: avui és un problema en plena evolució i no és gens fàcil preveure el que pot passar d'aquí cinc, deu o vint anys; hi ha una no acceptació del concepte Països Catalans; però jo encara diria més; que el mateix concepte de País Valencià, la

teoria del qual està pràcticament assumida per tots els valencians des de Vinarós fins a Oriola, després a la pràctica es troba amb dificultats serioses per concretar-se en fets reals. Són de veritat segles d'història concreta; són cent i tants anys de divisió provincial, són els localismes, els provincialismes, són, per suposat, les diferències sociològiques, econòmiques, lingüístiques, culturals entre les tres províncies de Castelló, València i Alacant, les que ajuden objectivament aquesta realitat de País Valencià. Però per suposat al costat d'això, altres formulacions com les que hem sentit i hem vist escrites de «País Valencià, província sud dels Països Catalans» produeixen també un rebuig global en la majoria dels valencians.

L'autonomia

Personalment crec que aquesta opció que com a comunistes hem defensat en l'aspecte cultural, lingüístic —ens hem pronunciat no tan sols per la conveniència, sinó per la utilitat de congressos de cultura, de llengua on es contrastin, se superin, es millorin la llengua i la cultura— no passa avui per això que alguns en el seu afany voluntarista han pretès de fer d'aquesta gran unitat sòcio-econòmica, lingüístico-cultural que serien en el fons els Països Catalans. En aquesta direcció la qüestió de l'autonomia del País Valencià i la constitució ha estat, al meu entendre, una base també de confusió intencionada. El Partit Comunista del País Valencià en el seu moment ja va saludar la concepció en el Parlament del projecte que avui mateix ha estat votat tant al Congrés com al Senat. Vam saludar les dues fórmules, però fonamentalment la primera que, amb la proporció adequada de municipi, ens permeti accedir a l'autonomia plena. Com ja se sap, en aquells primers moments va sorgir, i encara continua per part d'alguns polítics valencians, el refús de la Constitució amb l'argument peregrí de dir que l'articulació constitucional feia del poble valencià en la seva autonomia, un estament de segona categoria. Rebutgem aquest concepte. Perquè en primer lloc es negar el pas positiu que significa el reconeixement històric del fet que els pobles de Catalunya, Euskadi i Galícia ja van aprovar per voluntat popular, en els anys que van precedir la guerra. Però també, per una altra banda, perquè era pretendre situar el País Valencià en un concepte d'equiparació històrica a una cosa que no és d'aquesta forma, a una cosa que no va ser i que serà si els partits polítics valencians som capaços de fer, i de desvetllar l'esperança, la confiança que l'autonomia pot servir per resoldre els greus, profunds i complexos problemes de la societat valenciana. En aquesta direcció el Partit Comunista del País Valencià no tan sols ha saludat, sinó que, com ja se sap, vam proposar, en el seu moment, el projecte d'acord autònom que ha estat acceptat fins ara per nou

partits —PSOE, Unión Democrática, Unión de Centro Democrático, Partido Carlista, Alianza Popular, ORT, PT, Unión Regionalista Valenciana— que prefiguren ja que després de les eleccions municipals serem capaços de trobar aquestes tres quartes parts de municipis que cal que es pronunciïn, juntament amb el consell, per la plena autonomia immediata. Per això hem saludat la Constitució, a banda de fer-ho per tots els altres conceptes positius que té. I fonamentalment perquè creiem que l'actual articulació farà possible aquesta gran batalla democràtica i progressista que és la consecució de l'autonomia per al País Valencià.

Com ja he explicat abans el paper de la classe obrera en aquesta etapa històrica del País Valencià, és fonamental. Hem de recordar que CCOO va ser la primera organització que va instaurar una estructuració a nivell de País Valencià, la Confederació de Comissions Obreres del País Valencià, i la que més ha fet per l'assumpció d'aquest problema per part de la classe obrera. La Unió de Llauradors, malgrat la seva complexa situació, és avui una agrupació en què els llauradors de València, Castelló i Alacant es reconeixen i té un pes indubtablement ben articulat al País Valencià. Les associacions de veïns, la sanitat, l'ensenyament —aquestes dues últimes més com a opcions voluntaristes, i per suposat el nostre partit— fa molts anys van existir com el regional, allò que llavors era **Levante**; i cal recordar també la històrica lluita de les guerrilles del **Levante**, estructura regional que va ser desmuntada el 1964, davant dels cops repressius i per dificultar la repressió i que ja en els anys 70 va ser reestructurada a nivell de País Valencià; això ha fet que efectivament, tot i les dificultats, tot i els problemes i les prohibicions, sigui en les capes populars on aquests conceptes han calat més profundament. El Moviment democràtic de dones, també a escala del País Valencià, la Unió de Joventuts Comunistes són demostracions, no tan sols de la voluntat de ser, sinó també d'una feina diària per aquesta afirmació.

En el nostre cas concret de comunistes, anem a celebrar el I Congrés del Partit Comunista del País Valencià. Ha estat un procés llarg, difícil —encara n'és— i ara s'esdevé la primera etapa en la qual l'estructuració de país a nivell de partit va adquirint un aspecte de maduresa, de seny, que donarà als comunistes valencians una cohesió més profunda, més harmonitzada amb l'esforç comú per construir un País Valencià democràtic i en lluita per al socialisme i comunisme.

Al Rosselló, una conjuntura cultural i política que s'encamina cap a una maduresa catalana

Pere Verdaguer

El procés de presa de consciència de la seva catalanitat per la població rossellonesa ha assolit aquests darrers anys un nou nivell que permet l'optimisme. No cal, però, fer comparacions amb d'altres Països Catalans, perquè la forma d'aquest procés continua essent ben específica. La novetat que confirma l'avenç és el caràcter popular que comença a prendre, d'una banda, a través les posicions dels partits majoritaris i, de l'altra, amb la reinvençió d'una literatura oral i popular basada sobre la problemàtica més candent. Dit d'una altra manera ens trobem davant d'una fase de superació ferma del catalanisme estrictament cultural que era l'únic vigent dins la pràctica fa cinc o sis anys encara.

Ha estat superada la febrilitat induïda per certes iniciatives vingudes del sud del Pirineu i que enfocaven, al nostre entendre, els problemes d'ací en una perspectiva falsa. El Congrés de Cultura Catalana, per exemple, que ha constituït segurament un moment positiu per al conjunt de la catalanitat, va servir ací més aviat d'element divisor de les forces d'índole i de característiques diverses que havien representat el catalanisme rossellonès, sense aconseguir de crear una nova dinàmica i sense ampliar les bases populars (propòsit explícit del Congrés). Va ser una temptativa d'isolar l'esquerra més o menys afí a les idees comunistes i el GREC (Grup Rossellonès d'Estudis Catalans) que és d'ençà de molts anys l'organisme amb més base demogràfica i amb més empena, l'introduïdor de la nova cançó al país, el pare del Grup Cultural de la Jo-

ventut Catalana que va engendrar el grup Guillem de Cabestany i els continuadors del qual es troben ara repartits entre tots els partits dits *gauchistes*, el PS i el PC, i fins en partits de centre, però nuclis principals del qual van formar l'Esquerra Catalana dels Treballadors i posteriorment l'OSAN. El GREC és també, recordem-ho, qui ha creat i mantingut la Universitat Catalana d'Estiu de Prada la funció política de la qual aquests darrers deu anys ha estat fonamental per al conjunt dels Països Catalans. Havent objectivament descartat, doncs, aquests elements dinamitzadors, el CCC no va poder realitzar cap cosa sinó a nivell del folklore. Ara, amb la pre-autonomia, el Principat té prou feina a donar un contingut a la Generalitat i a resoldre els mil problemes pràctics d'una incipient democràcia, i els grups que estimulava al Rosselló es retroben amb la seva força pròpia i amb la necessitat, si volen quelcom que valgui la pena, de reunir els seus esforços als dels altres.

Aquest és el sentit de la campanya per a la moció a favor de l'ensenyament del català que ha caracteritzat aquest any. D'uns primers contactes haguts a París al moment de la inauguració del Centre d'Estudis Catalans de la Sorbona (novembre 1977) entre elements del GREC i elements del Centre Pluridisciplinari d'Estudis Catalans, va sorgir la idea d'una possible campanya comuna. Totes les entitats i personalitats van ser convocades a una reunió al Palau dels Congressos de Perpinyà el desembre i una moció reclamant l'ensenyament del català a les nostres escoles va ser aprovada per unanimitat. Amb l'ajuda del municipi de Perpinyà se'n van fer molts milers d'exemplars, es van enganxar molts cartells, es va fer una campanya de premsa. La campanya va ser interrompuda per les eleccions del març, i no es va reprendre pràcticament després, en part a causa del trauma provocat pels episodis de la campanya electoral i pels resultats eixits de les urnes. Unes onze mil signatures han estat recollides i uns cinquanta ajuntaments (sobre més de dos-cents) s'hi han adherit. Hom havia pres la precaució de fer la campanya a través de la Casa Pairal, museu etnogràfic i lloc neutre, però a despit d'això un cert nombre d'entitats d'ideologia més aviat dretana es van marginar soles i no van fer res per a l'èxit de la moció. Entre elles, l'Institut Rossellonès d'Estudis Catalans i la Societat de Professors de Català. En canvi d'altres entitats s'ho van agafar fort, com la mateixa Casa Pairal, el GREC, l'ECT, el Centre Cultural Català, l'AIDLCM amb el seu secretari Jordi Costa... Diverses paraides van ser instal·lades a la plaça Aragó, al Castillet, al mercat

i en d'altres llocs estratègics, amb cantants de la nova cançó rossellonesa, per tal de recollir signatures.

La campanya per a la moció ha estat molt positiva en conjunt per diverses raons, la primera de les quals és que constituïa la primera acció comuna (amb les reserves que hem fet) d'ençà de temps. Els partits polítics (PS, PC, Radicals, ECT, OSAN, Partit Federalista Europeu, etc.) van participar a les reunions. El Consell General (diputació provincial) es va haver de pronunciar sobre el problema de la Bressola (escola materna en català) i sobre el problema de l'ensenyament del català, cosa que no havia fet mai. La majoria socialista i comunista del Consell General va negar l'ajuda financera a la Bressola a causa del seu caràcter d'escola privada (en el sentit que no és de l'Estat), però es va pronunciar a favor de l'ensenyament del català a les escoles d'ací i va reclamar els mitjans d'aquest ensenyament. El municipi de Perpinyà (socialista independent i pro-governamental), que delegava un conseller de cultura catalana a les reunions, i aportava com hem dit una ajuda material, va ser més sensibilitzat als problemes catalans i va crear, es pot dir a conseqüència d'aquestes reunions, un Centre de Documentació i d'Animació inaugurat a començaments de juliol però que ja funcionava abans i que es proposa dos tipus d'activitats: una de recaptació i de classificació de documents relatius al Rosselló i als Països Catalans (de cara a la recerca), una altra d'animació a través de les cases de joves i de les escoles de la vila.

Un Col·lectiu de la Moció, creat amb caràcter transitori, va patrocinar una projecció de films catalans dels Amics del Cinema de Perpinyà i va enviar una delegació a l'Inspector d'Acadèmia per tal de veure el que es podia fer a nivell administratiu i si, en particular, era possible de fer al Rosselló tres hores setmanals de català a l'escola primària de la mateixa manera que hom pot fer tres hores de basc a les escoles del País Basc. Sobre aquest punt l'Inspector va respondre que no era de la seva incumbència decidir-ho, però en canvi va acceptar el principi d'organitzar un seminari per mes, els dimecres (dia de repòs), destinat als mestres voluntaris. Això mateix, és interessant de remarcar-ho, ho havia refusat l'any anterior. Tres seminaris han estat fets, amb èxit, i hi ha la intenció de continuar.

La moció ha estat reveladora en d'altres aspectes encara. Hom havia partit inicialment de la idea d'obtenir cinquanta mil signatures. Se n'han obtingut, ja ho hem dit, una cinquena part

(cosa que no és negligible per altra part si hom considera que el país té tres-cents mil habitants i que ha estat el més alienat de tots els Països Catalans). La diferència és deguda principalment al primer punt del text, que reivindica la reconeixença, l'ajuda i l'extensió de les Bressoles. En un departament on el laïcisme i l'escola pública són aspectes fonamentals del republicanisme, la idea de l'ajuda a una escola no estatal ha estat rebutjada pel PC, que ha fet conèixer la seva opinió per via de premsa —sense oposar-se, però, al conjunt de la moció—; ha estat rebutjada també pels principals sindicats d'ensenyaments: SNI i SNES. Els socialistes del PS han tingut posicions més ambigües, generalment de refús a la pràctica però sense una presa de posició global i pública. Els socialistes independents alduyistes de l'ajuntament de Perpinyà no han volgut signar la moció com a tal per la mateixa causa, però han fet pública una moció seva adoptada per unanimitat que reclama un ensenyament ampli i obert del català a les escoles.

La moció ha estat, doncs, una de les principals referències del catalanisme aquest any al Rosselló.

Seria injust, tanmateix, de reduir a aquesta circumstància el pas endavant fet pel PS i el PC en relació amb la problemàtica catalana. Com també seria injust de menysvalorar els primers partits catalanistes del país, i en particular l'ECT, per minoritaris que siguin. Han contribuït d'uns anys ençà a fer plantejar ací el catalanisme en termes polítics. I encara que continuem a considerar les possibilitats d'ampliació entre les masses d'aquests partits no creiem que els resultats de les eleccions del març passat siguin significatives per a ells d'una davallada. Si l'ECT ha obtingut menys vots que el 1973 hem de considerar que els candidats del Front autogestionari (del PSU) es presentaven amb programes bastant semblants (i presentats en català i en francès!); que els seus candidats eren menys coneguts que els de les eleccions anteriors; que el partit havia sofert una greu escissió (la qual ha engendrat l'OSAN); i que certs electors d'esquerra que havien votat per l'ECT el 1973 han pogut retornar enguany al PS o al PC que s'havien definit com a fermament catalanistes, encara que situant-se en el marc de l'Hexàgon francès.

L'Esquerra Catalana dels Treballadors, val la pena d'assenyalar-ho, proposava durant les últimes eleccions legislatives un programa d'autonomia ambiciós. Deia: «El català és llengua oficial a Catalunya Nord. L'Estat francès conservarà les seves atribucions en matèria de representació internacional

(menys pel que fa als afers catalans), en matèria de defensa i en matèria de moneda. La competència actual francesa sobre tots els altres sectors serà atribuïda a l'Autogovern de Catalunya Nord». L'OSAN replicava que en aquest programa només hi havia algunes referències de forma al socialisme i que hom hi acceptava «tots els efectes i totes les conseqüències del capitalisme, però a la catalana!».

El Partit Socialista, que fa un parell d'anys a penes es mostrava en les seves esferes dirigents nacionals, molt suspicax quant als moviments de les minories ètniques hexagonals, es belluga. Sota la pressió de gent com el pradenc Joan Rous, que té influència a nivell nacional i és conegut per la seva acció a favor de l'emancipació dels països del Tercer Món (va ser conseller durant anys de Leopold Sedar Sengor), que ell aplica ara a les minories, gràcies també al seu paper en organismes com la Federació Mundial de les Viles Agermanades (està preparant una Unió Catalana de les Viles Mediterrànies amb seu a Sant Cebrià). Sota la pressió també de gent com Lluís Le Pensec, diputat bretó el nom del qual va lligat des de fa temps a la reivindicació ètnica a França i que és ara delegat nacional del PS per les regions i els problemes de descentralització administrativa, política i cultural. Va venir a Perpinyà el gener passat i després va fer una visita als responsables del PSC a Barcelona. Un grup «Pobles minoritaris» treballa a nivell nacional francès. Una comissió departamental del PS es dedica a les qüestions catalanes, el primer responsable de la qual, lu Pérotin (que no és català), va publicar un treball sobre la terminologia al Rosselló i Catalunya Nord en el qual no prenia posició. A Toluges, el 1977 el nou municipi (socialista) va voler treure el caràcter folklòric de la festa de Pau i Treva i va invitar-hi els partits polítics, els quals van exposar llurs posicions sobre el problema català. Enguany hom hi ha organitzat tota una setmana d'activitats catalanes i el dia mateix en què escric aquests articles s'ha de desenvolupar una gran taula rodona a la qual han estat invitats els partits, les entitats i les personalitats. La finalitat és, en el marc de la Pau i Treva, de permetre un intercanvi d'opinions franc i lleial, fora d'un marc que inciti a la polèmica estèril i al proselitisme, per tal de fer avançar si és possible la coneixença teòrica dels nostres problemes i d'arribar a una plataforma d'acord en vista d'una acció més eficaç. Això, no cal dir-ho, procedeix de la mateixa voluntat que va presidir a la constitució, mesos enrera, del Collectiu per a la Moció.

D'altres fets encara mostren l'obertura del PS a la qüestió catalana. Per exemple Pere Esteve, un dels principals responsables, candidat a les eleccions legislatives, va fer al seu temps declaracions a la premsa que són significatives. Michel Jomain, secretari departamental, i ell, publicaven per exemple a la premsa el 25-2-78 un article que deia entre altres coses: «La nostra federació dels Pirineus Orientals, el juliol passat, va prendre acte de la personalitat del nostre departament i es va anomenar federació catalana del PS... Cal posar en causa la regió Llenguadoc-Rosselló, i hom pot substituir-li d'altres institucions en el marc de les quals les qüestions lingüístiques i culturals, els afers econòmics, seran objecte d'una política decidida ací mateix... Una altra proposició es refereix a les llengües i cultures minoritàries. Preveu reformes immediates a aportar al règim de l'ensenyament, des del pre-elemental fins al superior, per tal de defensar i de promoure les cultures minoritàries... De la mateixa manera la proposició de descentralització de l'Estat defineix un cert nombre de mesures immediates i irreversibles (supressió dels prefectes i tuteles, establiment al nivell regional de consells i d'agències encarregades de les inversions, del treball, dels sòls i edificis...)»

Per altra banda els contactes entre la federació departamental rossellonesa del PS i del PSC del Principat sovintegen, tan aviat al nord com al sud de l'Albera. Fa un parell d'anys eren inexistents, i l'únic interlocutor que tenien els socialistes rossellonesos (per exemple a la UCE de Prada el 1976) era el PSOE. Nogensmenys la federació del PS no ha fet públic cap document, al contrari del que ha fet el PC a començaments d'any, i hom li pot reprotxar de no haver posat prou endavant, durant la campanya electoral, la cosa catalana (és un reprotxe que fan els mateixos socialistes, com Joan Rous, per exemple). Això el deixa penjat en una certa ambigüitat.

El Partit Comunista, en canvi, ha aclarit les seves posicions sobre la qüestió. El 1973 encara mostrava una gran reticència contra alguns aspectes del catalanisme local, identificat per ell en part amb grups reaccionaris. La seva actitud s'ha modificat progressivament. L'un dels factors de la modificació ha estat l'acció d'alguns intellectuals, el moviment de les masses i l'ingrés d'alguns joves entre els quals els del grup de cantants «L'Agram», animats per Jaume Figuerola. (En parlem més dins d'un moment.) La reflexió s'ha anat desenvolupant al curs de diverses festes i manifestacions del Partit: hom hi preveu sempre, des de fa un parell d'anys, un debat

sobre la problemàtica catalana. Enguany n'hi ha hagut diversos, i el diumenge 23 de juliol n'hi ha hagut un al Local del Tec a escala departamental. A les passades eleccions municipals de Perpinyà el bloc comunista-socialista (a instàncies dels primers) havia posat al programa la creació d'una Facultat de llengua i civilització catalanes al Centre Universitari de Perpinyà. A les festes de «L'Humanité» a París les regions són cada vegada més i més ben representades, amb llurs problemes. «L'Agram» hi va participar l'any passat, amb molt d'èxit. Com també va participar a les festes de Malakoff. Achères, una altra vila de la regió de París amb municipi també comunista, acaba d'organitzar nou dies d'animació catalana.

El resultat teòric d'aquest moviment és un document bilingüe de prop de cinquanta pàgines publicat a començaments d'any com a «Manifest de la Federació dels Pirineus Orientals del Partit Comunista francès». Recorda que el grup comunista de l'Assemblea nacional, al qual pertanyia ja Andreu Tourné, diputat dels Pirineus Orientals, va remetre el 1948 un projecte de llei per a l'ensenyament del català a les escoles d'ací (i del bretó, del basc i de l'occità a les escoles de les àrees respectives); i la creació d'una llicenciatura de llengua catalana a la universitat francesa! Aquest projecte va ser reprès més tard pels socialistes i, afeblit, va ser votat sota la forma de la llei dita Deixonne el 1951.

El manifest no es pot resumir, perquè es tracta d'un treball molt sistemàtic i molt pensat. El seu primer subtítol es «Un Rosselló desfigurat, reduït al marasme i a la manca de treball». Hom hi diu que el nombre de defuncions, el 1977, hi excedeix el de les naixences. Proposa solucions econòmiques i polítiques. Constata que la recuperació ètnica hi pren un caràcter popular: «Aquest remarcable moviment en tots els dominis (teatre, assaig, lingüística, història, poesia, música, cançó) que es beneficia del recolzament de la població, tradueix un amor profund a la llengua i als valors culturals catalans». Entre els projectes concrets hi ha la supressió dels prefectes, l'elecció d'una assemblea regional al sufragi proporcional i directe amb atribucions importants, la creació d'un poder regional, la creació d'una societat de radiodifusió i de televisió regional que tindria per objecte d'afavorir la volada de la cultura i de la llengua regionals».

El PC, tanmateix, refusa de considerar encara el problema català al Rosselló com un problema nacional. No admet la noció de nacions altres que la francesa en el marc hexagonal. Es

malfia de la idea de reconstrucció d'una unitat política Països Catalans com a utòpica i no desitjada per la gran majoria de la població rossellonesa d'avui. Sobre la creació d'una euro-regió catalana en concret, diu que es tracta d'unes idees que fa córrer la burgesia per tal de donar una forma política al desenvolupament de les multinacionals i a la necessitat que té el capitalisme d'una mà d'obra mòbil. Si es realitzés no se n'aprofitaria ni el poble català ni cap altre poble.

En resum, el PC proposa una regionalització que és de fet una àmplia autonomia (àmplia en relació amb l'esperit francès), d'una ambició al límit del que pot assumir una població feta al motlle secular del centralisme.

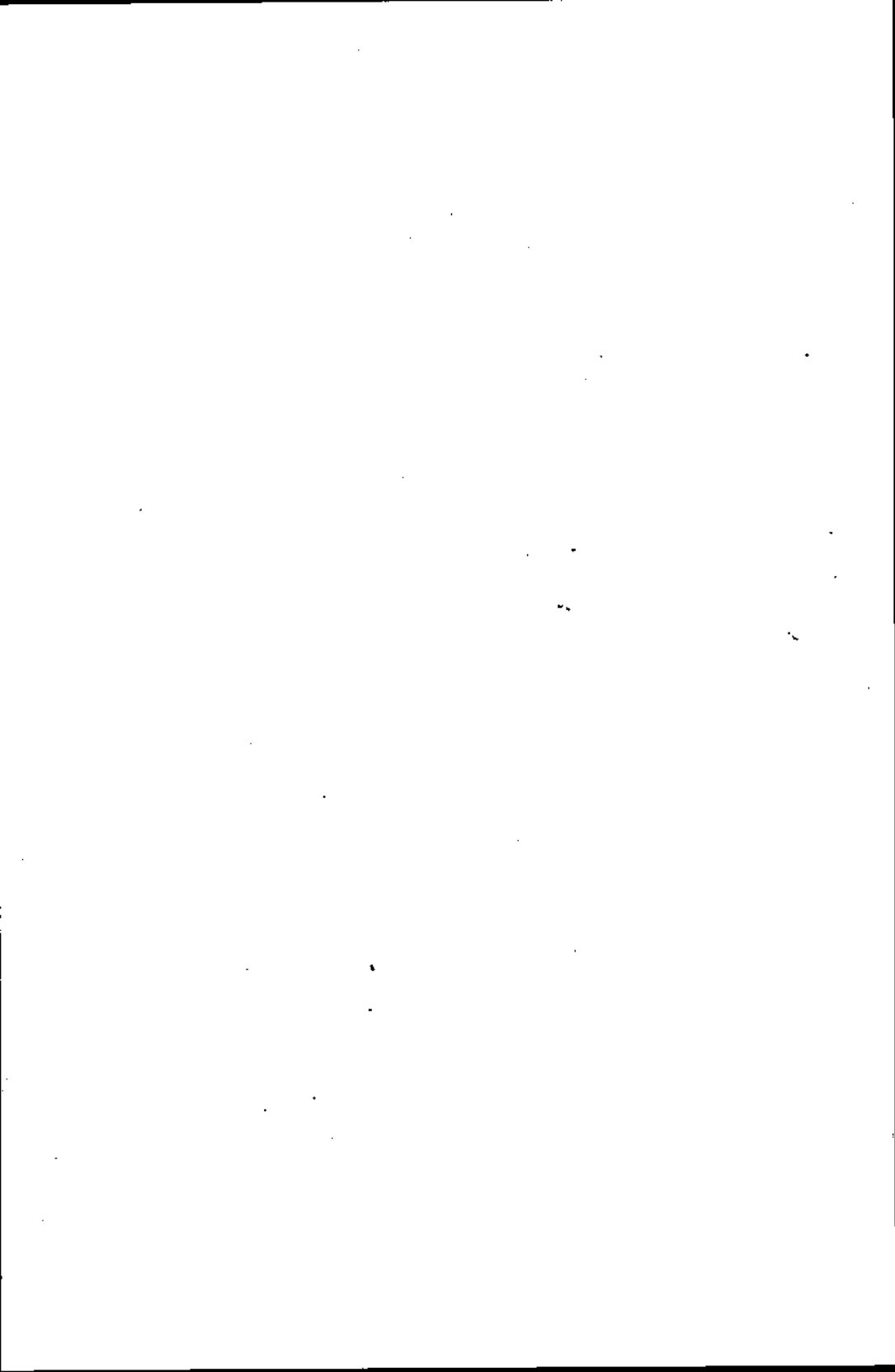
Aquesta població, tanmateix, ha fet camí. La proliferació de les organitzacions, dels grups i fins dels partits polítics n'és un reflex o un símptoma. El catalanisme ocupa pràcticament tot l'espai cultural i polític possible, ofereix tota la gamma de colors i n'hi ha per a tots els gustos. Comença amb l'ecologia i el folklore i va fins al nacionalisme més extrem. Un altre símptoma és l'augmentació considerable, en poc temps, de la venda de llibres i publicacions catalanes, en particular de cursos de llengua i de diccionaris. No és potser degut a l'atzar que la llibreria Franco-Espanyola, és a dir la del PC, sigui a la vegada la més ben proveïda i la que més ven. El diari «L'Indépendant», que es fa a Perpinyà, va admetre per primera vegada a la seva història tres cròniques setmanals en català el 1973. Aviat van ser quatre i actualment, si no hi ha problemes d'espai, és diària. Els adhesius catalans als cotxes s'han posat a proliferar.

Dos fets encara són particularment significatius: el desenvolupament de la nova cançó rossellonesa i d'un teatre popular i compromès en la problemàtica del país. La nova cançó va començar tímidament amb Antoni Cayrol i Jordi Barre, com a eco de la nova cançó al Principat. A finals de la darrera dècada va aparèixer el grup Guillem de Cabestany, que corria de poble en poble i desplaçava difícilment una vintena de persones cada vegada. Hom es va tanmateix atrevir aviat a fer un petit disc amb Reinald Dedies. Després va aparèixer Pere Figueres i es van adherir els joves que havien constituït la companyia «Els Babaus», de Ribesaltes. A finals de l'any 1975 aquests darrers, que integraven catalanisme i socialisme, van constituir «L'Agram», i fan uns muntatges remarcables com *La història d'en Pep i Moliners i lladres*. Les seves actuacions passen d'una per setmana. L'escissió de «L'Agram» donava el

senyal d'una proliferació de cantants d'estil divers que omplien també tots els camps possibles: Joan Pau Giné (popular en el seu llenguatge), Toni Muntané (més estil trobador), el grup «Roc i Foc» (de nom prou explícit), Gisela Bellsolà, Maria Andreua... Jordi Barre, amb el nou clima, es revitalitzava, com la coral Sant Vicenç que ell dirigeix. Tothom fa discos, tothom canta a Perpinyà i pels pobles, i la gent hi va!

A nivell de teatre cal dir que sempre hi ha hagut al Rosselló alguna companyia d'aficionats en activitat, que donava tres o quatre representacions l'any. La cosa nova és, per una banda, que l'any passat en vam tenir de cop i volta quatre, que els arguments denunciaven la situació d'alienació del país i de la gent, i que alguna d'aquestes companyies donava en sis mesos quaranta representacions! El públic acut, s'identifica, aplau-deix. Ens trobem amb un canvi radical en relació amb la literatura d'ara fa cinc o sis anys: ara domina la literatura oral de la cançó i del teatre, en un llenguatge dialectal, i compromesa. I per accentuar el canvi apareix el còmic i el dibuix satíric en català: en un any, a més del que surt a la premsa i a l'Almanac, tenim dos quaderns d'estil ben diferents: *La història d'en Pep* (sobre l'espectacle de «L'Agram») i *Els Segadors* (sobre la guerra del mateix nom).

En conclusió direm que si els partits majoritaris d'esquerra assumeixen ara la qüestió catalana és també que el poble es desvetlla i ho provoca. Tot plegat és esperançador.

Dues versions sobre la cultura catalana: l'«oficial» i la dels immigrants

Carlota Solé

Les opinions dels immigrants que en el text figuren entre cometes i en castellà, són extretes de 46 entrevistes realitzades a San Ildefonso (Cornellà), Bellvitge (Hospitalet de Llobregat), Torre Romeu (Sabadell), Prosperitat-Verdum (Barcelona), a la primavera de 1978. Aquestes entrevistes són part del treball d'investigació de A. Izquierdo, R. Junyent, F. Miguélez y C. Solé sobre «La integración sociocultural de los inmigrantes en Catalunya» que financia la Fundació Juan March de Madrid, per al període 1977-1979.

La concepció més generalitzada i dominant sobre els Països Catalans es pot resumir, al meu parer, en les paraules que Jordi Pujol va adreçar a l'opinió pública, a través del Congrés de Diputats el dia 19 de juliol de 1978. Pujol es referí a un dels quatre grans blocs que formen Espanya (el castellà, el basc, el gallec, el català), una de «les quatre grans collectivitats històrico-lingüístico-culturals d'Espanya». El bloc català, els Països Catalans, està constituït pel País Valencià, les Illes Balears i el Principat de Catalunya... «tres regions, per dir-ho així, d'una única entitat lingüística i cultural»... que posseeixen «un dret d'arrel històrica, un dret d'identitat»¹ a mancomunar-se, tot i que «la identitat de llengua i cultura no correspon sempre necessàriament a una voluntat d'unitat o de federació política».²

Segons aquesta concepció, els dos elements essencials en la definició de PPCC com a collectivitat, com a «única entitat», són la llengua i la cultura, ultra un passat històric comú i la contigüitat

1. Pujol defineix la «nostra identitat» com un conjunt d'idees i de sentiments profunds... personalitat colectiva dotada de coherència i capacitat formativa capaç per tant de donar una definida i operativa manera de ser als seus homes» (Jordi Pujol: *La immigració, problema i esperança de Catalunya*, Nova Terra, Barcelona 1976, pp. 51-52).

2. Pujol, J.: «La identitat històrico-cultural dels Països Catalans», *Avui*, 21 de juliol de 1978, pàg. 10.

territorial. D'ací se'n deriven: o bé, l'extrapolació de l'entitat de llengua i cultura a la d'unitat político-nacional, com tendeixen a fer alguns homes i partits polítics nacionalistes radicals; o bé, la sinèctique i hipòstasi per la qual la llengua i/o la cultura, es fan correlatives a nació (per no trasbalsar les convencions terminològiques vigents: la nacionalitat). La segona derivació és implícitament causal de la primera. Constitueix la base sobre la qual s'ha edificat la idea «oficial» de cultura catalana i s'ha intentat universalitzar l'ideal i objectiu —que es considera comú a tots els habitants dels PPCC— de preservació d'una entitat nacional. D'aquesta forma, el concepte de nació es vincula al de poble, no en el seu sentit polític i social, sinó com a comunitat lingüística (i per extensió, cultural), com a conjunt de persones que parlen el català i viuen en territoris que a l'Edat mitjana es trobaven sota la mateixa potència marítima, comercial i política.

Una primera qüestió metodològica és treure l'entrellat i fer explícites les diverses definicions de «nació» que s'empren en tantes aportacions al debat sobre els Països Catalans i/o la cultura catalana. Sense endinsar-nos en un tema, estudiosos especialitzats del qual en poden donar millor raó, molts dels tractaments sobre el problema nacional a Catalunya reflecteixen la influència de la doctrina nacionalista en la versió dels pensadors romàntics alemanys del segle XIX. Fichte, Schlegel i altres varen vincular la idea kantiana d'autonomia individual i autodeterminació amb la idea de Herder sobre diversitat lingüística i cultural, és a dir, la idea que el món es troba dividit en grups lingüístics perfectament diferenciables per la llengua, que són les nacions. La influència en les ciències socials de l'analogia biològica i l'aplicació de paral·lelismes amb les ciències naturals dugué els romàntics a considerar les nacions com a organismes més que no pas associacions d'individus al voltant d'interessos de caire divers. I els organismes vivents tenen una personalitat, una entitat més enllà de la suma de les parts components i senten la necessitat d'autoregenerar-se i sobreviure.

És ben cert que aquesta necessitat respon al desig dels homes d'ésser lliures i realitzar-se, desig que per la naturalesa social dels homes es materialitza en la identificació —entre d'altres— amb la seva nació. Cada nació, a l'ensem, s'afanya per individualitzar-se de la resta, reforçant els seus caràcters originàriament més genuïns i diferenciables, entre els quals el de **manifestació més palesa** és la llengua nadiua. La importància de la difusió i ensenyament de la llengua és doncs la conseqüència lògica de les dues vessants d'un mateix fet: la tendència real dels homes a identificar-se amb un grup de les seves mateixes característiques (nació o grup nacionalitari) que s'ha anat forjant al llarg de la història, i la conseqüent diferenciació d'un grup nacionalitari respecte a d'altres.

Però, segons la versió alemanya de la doctrina del nacionalisme (que tanta influència ha tingut en els moviments nacionalistes d'Eu-

ropa i Orient Mitjà), aquesta necessitat comporta en última instància la consecució del poder polític per part del grup nacionalitari. La nació és font de poder polític i per respondre als afanys dels seus membres haurà d'aconseguir el seu propi estat, car només els pobles que viuen en els seus propis estats nacionals són pobles lliures. Però les fronteres geogràfiques i polítiques d'un estat modern han de coincidir amb els límits d'un grup lingüístic, és a dir, de la nació; i així la llengua esdevé el **criteri definidor** de nació.

En virtut de la versió romàntica, «orgànica», alemanya, aplicada al cas dels Països Catalans, del fet de posseir una llengua i història comunes se'n desprèn mecànicament la realitat d'una comunitat de cultura i consciència col·lectiva, fenòmens que només poden ésser formulats en termes dinàmics, si hom té en compte que són fruit del quefer i actuar dels homes quan es relacionen els uns amb els altres. La llengua és un dels fruits d'aquesta interacció. Ara bé, a part de la versió romàntica alemanya hi han altres versions europees. La tradició doctrinal que ve de Locke posa l'accent en els drets i voluntat de l'individu, fonament de la doctrina d'autogovern com a garantia del bon govern dels pobles. D'altra banda, després de la Revolució francesa, el «poble», incloent tots els estaments, és el protagonista de la «nació». La nació es fonamenta en el poble, entès en el seu sentit polític i social. D'ací l'interès de pensadors com Montesquieu i Rousseau en les lleis, costums i institucions que garantissin la participació política dels ciutadans i el respecte als drets de l'home. La idea d'igualtat de tots els homes davant la llei i el concepte de ciutadania arrela en la concepció de nació i nacionalisme que prové directament de la tradició revolucionària francesa.

Dels elements de definició que es poden extreure dels corrents doctrinals que han influït en la concepció del problema nacional als PPCC sobresurten el fet d'uns límits territorials (que són **de facto** definits administrativament o políticament i que els nacionalistes volen establir lingüísticament), un sistema econòmic comú (amb variacions de nivell de desenvolupament econòmic-social i polític segons l'estat del qual es depèn), els drets de ciutadania (igualtat de drets com a principi bàsic de la democràcia formal que històricament també ha presentat variacions segons els diferents estats) i una cultura comuna (pel seu origen històric comú i la pervivència, també en graus diversos, d'una llengua). Correntment, en parlar de «cultura catalana» es fa esment al darrer dels elements que ara hem mencionat. Però la realitat d'uns homes i dones, en un marc polític concret —que en el cas del Principat coincideix amb els límits territorials i àmbit històric-cultural d'una nació— organitzats al voltant d'una forma de produir béns materials i serveis per a la seva supervivència, i per transformar el medi a fi i efecte d'adequar-lo a les necessitats del progrés social, queda obviat. La realitat que aquests homes i dones es relacionen entre ells segons els condicionaments

a què els sotmet aquesta forma de produir, i que d'aquestes relacions en sorgeixen pràctiques col·lectives d'acció, pautes de conducta individual i col·lectiva, valors i símbols, queda desdibuixada.

Així, a nivell analític, la idea de nació desbanca la idea de societat, de formació econòmico-social en la qual predomina un mode de produir determinat; i se situa per damunt de qualsevol projecte polític de societat —reformada o transformada, tradicional o nova—. Com a corollari justificatiu, la idea de cultura substitueix la d'estructura social i s'erigeix amb caràcter interclassista, situant-se en la sobreestructura de forma autònoma de l'estructura econòmica i social d'una (Principat, País Valencià, Illes; Catalunya Nord, Alguer, per separat?) de les societats industrials, capitalistes del món occidental i del moment històric d'avui. La idea de poble o de comunitat, que duu connotacions d'harmonia i cohesió, substitueix la realitat d'unes classes socials permanentment en lluita dins un marc polític-nacional concret. D'aquesta forma, quan es parla de «cultura catalana» definint-la bàsicament en relació al marc ampli de la nació —que embolcalla el més concret de societat— s'assoleix un grau elevat d'abstracció que facilita el consens sobre una qüestió de principi: el reconeixement d'un país, Catalunya, per exemple, com a nació davant l'opressió d'un poder aliè. Però es deixa de banda la qüestió crucial de quin tipus de societat es vol construir dins el marc polític-nacional de Catalunya.

Aquest caràcter purament sobreestructural de la idea més corrent de cultura catalana contrasta amb les respostes a les preguntes: «¿Qué entiende Vd. por "cultura catalana"?» i «¿Cree Vd. que la cultura catalana es superior?», que vàrem fer a 46 immigrants. Tots ells posen l'accent en els trets diferenciadors entre la cultura del lloc d'origen i de Catalunya però neguen la superioritat d'una sobre l'altra. Alguns consideren Catalunya més europea perquè «es más rica y la burguesía catalana más europea y le interesa que haya escuelas, cultura». D'altres creuen que la cultura catalana «es más avanzada, porque es zona industrial».

A part la relació —o confusió— entre cultura i educació, la qüestió essencial és però que «aquí se trabaja y se vive de otra forma». És a dir, existeixen més possibilitats de trobar llocs de treball que una burgesia amb ànim innovador ha anat creant tot al llarg del procés d'industrialització,³ el que possibilita un nivell de vida més elevat i l'oportunitat de donar educació als fills; a l'ensens d'una pràctica obrera per al millorament de les condicions de treball i de vida que ha forjat històricament canvis qualitius importants en les relacions entre explotadors i explotats.

En aquest sentit, molts creuen que el nivell cultural mitjà a

3. Segons un dels immigrants: «La burguesía catalana emplea los millones en dar trabajo y en trabajar con los obreros, es más humana que la andaluza».

Catalunya és més elevat que a la regió d'origen perquè aquí, «la cultura está más igualada entre las clases». A Catalunya, «todo el mundo ha trabajado y ha procurado que sus hijos vayan al colegio».⁴ Tots aquests fets es relacionen amb la industrialització i el desenvolupament del capitalisme que els treballadors immigrants intueixen com una fase més avançada en l'evolució històrica de les societats, en comparació amb el règim caciquista quasi-feudal persistent en el camp andalús o extremeny.

La forma diferent de treballar es reflecteix en «otra manera de hacer las cosas», una «forma distinta de ver las cosas, de creencias... de ética... de costumbres... de carácter... de manera de divertirse... de comidas diferentes». Però sobretot, es manifesta en les relacions socials diferents en què es troben els immigrants en passar del treball agrícola a l'industrial i d'un règim d'explotació semi-feudal al capitalista. Com ells diuen: «aquí hay más respeto entre patronos y obreros»... «hay otra manera de tratar a las personas, con más educación»... «no se educa a los ricos en el desprecio y separación total respecto a los pobres». Hi ha, sense dubte, explotació, però no de la mateixa mena, ja que «allí, incluso los que tenían [diners] no tenían mucha cultura, por la forma de tratar a la gente». Les dones són especialment sensibles a aquests canvis en el tracte, en les relacions interpersonals, quan afirmen que a Catalunya la dona té més llibertat, «no tiene que estar metida en un puño» i «supeditada al hombre». En aquestes respostes és present la vinculació real entre el desenvolupament de les forces productives, de l'organització i les relacions social de producció, i la seva plasmació en els valors, normes, pautes de conducta individual i acció col·lectiva que es desprenen d'una forma de produir. Cultura s'entén doncs com arrelada en un mode de producció, del qual emergeix i al qual influeix.

Ara bé, la visió de cultura que recentment ha «oficialitzat» el Congrés de Cultura Catalana (novembre 1976 a desembre 1977), amb la bona pretensió d'apropar la cultura al poble,⁵ s'ha construït sobre els únics fonaments d'un passat històric i una llengua (i per extensió, cultura) comuns als Països Catalans. L'opció del CCC és la de configurar un nou sentit de poble, catalanitat i cultura, davant

4. Les possibilitats més elevades que tenen els nens a Catalunya d'anar a l'escola faciliten, segons els immigrants, un tret que és indicador inconfundible de cultura: la lectura. «Aquí se lee más... les gusta más la lectura... allí, la cultura es más oral.» Tot plegat repercuteix en el nivell de vida més elevat «allí no había lavabos, se guisaba en un infiernillo, no había agua corriente, había que ir al río a lavar la ropa».

5. El CCC s'autodenomina «popular» pel fet d'ésser el «Congrés de tots els ciutadans (actuals) dels Països Catalans»... els quals han de participar en el desenvolupament i elaboració de les conclusions de cara al futur del Congrés (Congrés de Cultura Catalana, vol. 4: Manifest i Documents, pàgs. 10, 11, 17 i 19).

l'anormalitat i amenaça que ha patit la cultura catalana. El sentit de poble «no es defineix només per una base ètnica o de tarannà, sinó també per una voluntat d'ésser català».⁶ Dels «continguts culturals» del Congrés se'n dedueix que d'aquesta «voluntat d'ésser català» se'n desprèn la proposta d'identificació col·lectiva, el sentit d'una nova catalanitat, resultat de tot un procés històric i de tot un afany col·lectiu —per damunt de la divisió de classes— que es materialitzi en una «síntesi vàlida entre llengua, cultura i realitat catalana».⁷

El sentit de cultura serà expressió de la «voluntat de retrobament de la nostra identitat nacional». La **nova** cultura fa referència a un esdevenidor en el qual «els Països Catalans, amb plena personalitat reconeguda, tindran els organismes socials i polítics propis d'una societat lliure. Aleshores, la **nova** cultura, en el sentit que li dóna el Congrés, haurà de conjugar la llibertat, sense la qual no hi ha creativitat, amb la capacitat de mobilització social, sense la qual no hi ha justícia. La lluita per aquesta configuració d'una **nova** cultura ha d'ésser un objectiu fonamental del Congrés».⁸

El lligam entre cultura i poble es justifica en pro d'una **catalanitat** nostàlgica d'una hipotètica puresa ètnica i idiomàtica, i de prevenir qualsevol contaminació que portés a la hibridesa ètnica i a la pèrdua d'unitat lingüística i cultural.⁹ La pervivència de la catalanitat quedarà garantida per la catalanització a través de l'escola i els mitjans de comunicació. Això comporta la normalització plena i sense limitacions culturals o socio-lingüístiques del català com a llengua quotidiana, culta i oficial, a més de donar continguts culturals referits als Països Catalans —o, més estrictament, al

6. CCC, vol. 4, p. 21.

Per a Jordi Pujol, la llengua i la cultura són els aspectes «més genuïnament catalans» (p. 32) d'una «personalitat (col·lectiva) nacional ben definida» (p. 30) —a més dels fets lingüístics, culturals, històrics, de consciència col·lectiva i de sentit d'identitat d'una «Catalunya progressiva com a poble que pren consciència del seu ésser» i actua amb «voluntat d'ésser», «en coexistència amb una Espanya estancada» (p. 27) (*La immigració...*).

7. CCC, vol. 4, p. 20.

8. CCC, vol. 4, p. 18.

9. CCC, vol. 4, p. 115.

Segons Jordi Pujol, la «realitat de poble», «realitat nacional ben estructurada» de Catalunya com a «col·lectivitat capaç de servir eficaçment a tots els homes que hi viuen i treballen» (p. 37, p. 14), s'explica per la persistència —a través de les onades d'immigració tot al llarg de la industrialització del país— del «fet permanent», «la roca ferma», el «nucli de perla» que «és sempre català» (p. 36, p. 40). Si aquest «nucli integrador, culturalment i naturalment», «nucli central de país que tots anem fent», s'esberlés, es perdrien les «qualitats essencials en tot poble: cohesió interior i capacitat d'exercir una funció de formació profunda dels seus homes» (pp. 36-37) (*La immigració...*)

Principat— en l'ensenyament. D'ací, l'èmfasi en el coneixement de la llengua, que acaba essent identificada amb cultura, com a mitjà de catalanització portador de catalanitat.¹⁰ Catalanització vol dir acculturació, la qual, malgrat la confusió entre els propis antropòlegs culturals, es defineix com assimilació cultural o substitució d'un conjunt de trets culturals per uns altres, en el procés de transformar la cultura d'un grup en la de l'altre, com a resultat del contacte entre ambdós grups.¹¹

Adquirir la catalanitat es pressuposa, a més a més, com a necessitat i anhel universal de tota la població que viu i treballa als Països Catalans. Els immigrants, per tant, «volen sofrir» la catalanització, volen aprendre el català en la «voluntat d'ésser català», a part que parlar aquesta llengua els pugui servir per promocionar-se en el lloc de treball i socialment.¹²

I això és, amb algunes matisacions, cert. Quan els preguntàvem: «¿Piensa Vd. que todos los niños [a Catalunya, s'entén] deberían aprender el catalán en la escuela?», totes les respostes foren afirmatives, raonant que «todo lo que es cultura, todo lo que es saber, es útil». Saber català —com saber altres idiomes— defineix «un grado de cultura», que a Catalunya facilita trobar una bona feina. La llengua és doncs per a ells un component més de cultura.

Però són molts immigrants els que pensen que hom s'ha d'esforçar en aprendre el català perquè viuen a Catalunya i ells volen contribuir a una «convivencia mejor», tot i que la utilitat pràctica, la consciència del dret dels catalans a l'ús de la seva llengua i

10. La llengua té un paper crucial a transmetre el cos de tradicions (pràctiques socials i polítiques, individuals i collectives) i experiències (habilitats, conceptes) acumulades i mantingudes en una societat. Però les tradicions i experiències s'aprenen igual com s'aprèn la llengua. Són en realitat, fenòmens paral·lels. (Goodenough, W. H.: «Cultura, lenguaje y sociedad» a Kahn, J. S. [ed.]: *El concepto de cultura: textos fundamentales*, Ed. Anagrama, Barcelona 1975, pp. 190-191.)

11. *International Encyclopedia of Social Sciences*, Crowell Collier MacMillan, Inc. 1968: «Acculturation».

12. Aquesta és la posició de Badia i Margarit, Nualart, Pujol i d'altres intel·lectuals que en els anys 1960 tractaren el tema. El CCC sembla seguir aquesta tradició de pensament en suposar que «els nous catalans atorguen un cert prestigi social a la llengua catalana» pel fet d'ésser parlada per capes socials superiors a les que ocupen els immigrants. (Badia, A.: *Llengua i cultura als Països Catalans*, Ed. 62, Barcelona 1964, p. 98. Ens diu Badia, A.: «el català, llengua de promoció, és la primera aspiració dels qui volen ascendir» a l'article «La integració idiomàtica i cultural dels immigrants. Reflexions, fets, plans». *Qüestions de Vida Cristiana*, núm. 31, Abadia de Montserrat 1966, p. 97; Pujol, J.: *La immigració...*, p. 29. Nualart, J.: «Entorn de la immigració», *Qüestions de Vida Cristiana*, núm. 27, Abadia de Montserrat, 1966, p. 77; CCC, vol. 1, Àmbit de la Llengua, p. 33.) Alguns autors semblen establir una correlació entre criteris lingüístics i estratificacionals quan ni classe ni estrat social es defineixen per la parla o idioma.

significació política de parlar català sigui ara molt dèbil entre els treballadors immigrants després de tants anys de repressió franquista. Ara bé, tot i que estan d'acord amb coneixer-lo, no creuen que adoptar el català com a llengua de relació comporti renunciar a l'ús, en qualsevol situació, de la pròpia llengua, sense sentir però la necessitat de reafirmar-s'hi, com succeeix amb els catalanoparlants. El dret a parlar en la pròpia llengua els pertany igual que als catalans. Tan il·lògic els sembla que s'imposi la «llengua del imperio» en un país on la gent parla en un idioma diferent, com que ells hagin de deixar de parlar en castellà o gallec o basc a Catalunya, una regió d'Espanya. Creuen que l'han d'entendre i que s'hauria d'ensenyar com assignatura obligatòria a les escoles.

La cooficialitat és doncs plenament acceptada, tot i que «hay que crear antes las condiciones» (és a dir, català a l'escola), camí d'un bilingüisme sense diglòssia. El fet de la immigració de gent de parla no-catalana a Catalunya i de la penetració del castellà¹³ és irreversible. Ha creat la demanda de dues llengües coexistent en igualtat: «las dos lenguas tienen que existir, sino no nos entenderíamos». El català ha de normalitzar-se en el seu ús quotidià i oficial, però no s'ha d'imposar sobre el castellà. Els immigrants no entenen que reivindicar la normalització del català al lloc de treball, esbariment o llocs públics, en reunions, mitings, conferències, etc. derivi de fet en la seva marginació, en «no enterarse» de qüestions que afecten a tots els habitants de Catalunya. Donat el seu pes demogràfic, els sembla il·lògic que la barrera idiomàtica els margini dels processos de transformació de Catalunya com a societat i cultura, quan ells formen part d'aquesta societat, han deixat aquí el seu treball i els anys més productius de la seva vida, han «hecho», han «construido» Catalunya. Aquí, «trabajan, pero comen» i és per tant la seva terra. Per la mateixa raó, les seves reivindicacions i aspiracions d'homes lliures, com a treballadors i ciutadans de Catalunya han d'ésser reconegudes i s'han de poder materialitzar, en un futur, en el projecte polític cap a una nova societat emancipada. En aquest procés, «no puede dejarse atrás a tanto inmigrante».

Aquest projecte polític requereix com a primera condició la possibilitat d'autogovernar-se. Els immigrants posen l'autonomia com a condició prèvia a la reivindicació de «català a l'escola» i prerequisit de normalització del català.¹⁴ Autonomia és per a ells «el

13. A la província de Barcelona, exclosa la capital, on es concentren els immigrants, el 60 % parlen en castellà i un 31,3 % no entén el català, és a dir, la meitat dels immigrants que parlen normalment en castellà (*Cens lingüístic de la província i ciutat de Barcelona*, Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, citat de «La Vanguardia», 2 agost 1978, p. 15).

14. La reivindicació de «català a l'escola» que ha estat promocionada per la petita i mitjana burgesia liberal, es presenta —davant del genocidi de la llengua i cultura catalanes pel règim franquista— com una aspiració de signe polític progressista. Aquesta aspiració s'ha dut a terme amb la

derecho de los pueblos a gobernarse», ja que «igual que la independencia en la administración de un hogar, la administración de Cataluña la tiene que llevar Cataluña»; i també, «que cada región se rija por sí sola» i, com diu una altra persona, «no nos tengamos que regir todos por Madrid». Però, només un «gobierno democrático», «una auténtica autonomía», «beneficiaria a todos por igual». L'actual Generalitat presidida per J. Tarradellas «no beneficia a las clases populares» i provoca profundes reticències.¹⁵

Ara bé, el vot massiu a l'Entesa dels Catalans pel Senat, la popularitat de J. Benet, seguit per Ll. Xirinacs, i sobretot l'assistència massiva d'immigrants a la Diada de l'11 de setembre de 1977 són indicadors de la «voluntat de participar» (parafrasejant l'expressió pujoliana: «voluntat d'ésser») en un autogovern capaç de millorar les condicions de vida de tots els homes i dones, en el marc de la unitat política de la nació que és Catalunya.¹⁶

creació d'escoles privades, on s'ensenyava en català programes d'estudis de continguts culturals vinculats a la història i societat catalanes. A part del valor testimonial davant l'oligarquia franquista arreu d'Espanya d'aquestes iniciatives —que sorgiren arrel de la Nueva Ley General de Educación de 1970—, aquestes escoles fan palesa la involuntària i subtil discriminació del sector més liberal de la burgesia catalana envers els treballadors immigrants: fonamentalment per ésser privades i per la barrera idiomàtica, però també perquè es pressuposen assumits per l'alumne i la seva família una sèrie de valors, normes, coneixements i pràctiques —fruit d'una societat industrial urbana— que els nens immigrants per força trigaran a assimilar.

15. A la pregunta del guió: «¿Qué cree Vd. que significa la autonomía para Cataluña y para Andalucía (Extremadura, Murcia, etc.)?», algun immigrant distingeix entre autonomia per a Catalunya com un «factor para su desarrollo económico y social, que será muy superior a cualquier región», i a Andalusia on l'autonomia significarà «que la riqueza se quede allí». A la pregunta: «¿Piensa Vd. que la autonomía para Cataluña beneficiará más a los catalanes que a los inmigrantes?», les respostes són totes negatives.

Alguns immigrants expliquen la lentitud de la Generalitat a donar resultats positius, pel fet que el president d'un govern autonòmic ha de ser «elegido por el pueblo» i Tarradellas «ha sido puesto por la UCD». Tres dels entrevistats pensen que l'actual president encara no ha tingut temps de demostrar com podia governar la Generalitat (les entrevistes daten del març i abril del 1978). Només tres dels entrevistats anaren a rebre J. Tarradellas, dos no hi anaren, però varen seguir el programa de televisió, i dos no contesten la pregunta.

D'aquestes xifres no se'n poden treure percentatges fidedignes perquè les 46 entrevistes en profunditat foren buidades per l'anàlisi de contingut de les respostes recollides en magnetòfon. Aquesta consideració afecta especialment el «no contesta».

16. Tres persones entrevistades no votaren a les eleccions (dues per raons personals i una per raons polítiques) i tres no contesten. Set entrevistats no anaren a la Diada de 1977 per raons personals i dues per raons polítiques, dues no contesten. Al «Dia de Andalucía» hi assistiren molts menys immigrants que a la Diada.

Les reivindicacions nacionals són assumides pels immigrants com «la lucha por Cataluña, por la libertad de Cataluña», «por defender unos derechos, un estatuto y la autonomía que nos atañe a todos los que vivimos aquí». Potser no tots compliran el requisit de «sentir-se català» perquè com ells diuen «es difícil olvidar donde se ha nacido», però **objectivament** són nacionalistes catalans pel seu comportament electoral el 15 de juny de 1977 i pel fet de manifestar-se l'11 de setembre de tants anys, àdhuc quan la repressió franquista era més brutal.¹⁷ L'assumpció de la qüestió nacional catalana s'articula, a l'ensem, amb la lluita per transformar les relacions socials que defineixen la societat on viuen. A nivell cultural, aquesta transformació es reflectirà en fer hegemònics els valors, pautes de conducta individual i d'acció col·lectiva que conformen una moral i ordre social nous; en utilitzar i aplicar el conjunt de coneixements de tota mena (tècnics, professionals, humanístics, etcètera) que sorgeixen de l'activitat productiva, amb d'altres fins que no pas el benefici immediat i per a una minoria; és a dir, que aquests coneixements es tradueixin en un veritable progrés social per a tots els homes i dones de Catalunya.

Sota les concepcions, tan essencialment diferents, de «cultura catalana» que hem intentat analitzar aquí, hi han, sense dubte, concepcions diferents del món, de la societat i dels canvis que l'han de transformar o innovacions que l'han de reformar. Per a la posició «oficial», l'objectiu principal de la lluita nacional és el de la «plena conservació de la personalitat col·lectiva de Catalunya, és a dir, d'aquesta realitat de poble que tots els homes que vivim i treballem a Catalunya necessitem» perquè «el que dona forma als homes és sobretot la comunitat nacional, no la classe social».¹⁸ Des del punt de vista dels treballadors immigrants, la lluita per les reivindicacions nacionals es duu **des de** la classe social i s'articula amb la lluita contra d'altres classes per aconseguir les institucions democràtiques i òrgans de poder que garanteixin el construir una societat on tothom visqui millor i que les coses canviïn profundament. Construir una societat radicalment nova serà l'eix conductor de la lluita dins el marc constituït per la xarxa de relacions de solidaritat entre els homes com a grup nacionalitari, que els unirà en contra d'una hipotètica dominació imposada per un altre grup.

Des de la posició «oficial», la «cultura catalana» es defineix implícitament de forma conjunta i sobreestructuralment aplicable a tots els Països Catalans, independentment de les diferències en el grau de desenvolupament industrial-capitalista i organització política de les societats o regions que els componen. Aquesta postura

17. Per a la distinció entre nacionalisme y sentiment nacional és interessant de consultar el llibre d'Anthony D. Smith: *Las teorías del nacionalismo*, Ed. Península, Barcelona 1976, especialment pp. 235-238.

18. Pujol, Jordi: *La immigració...*, pp. 49-50 i p. 41.

és comuna a nacionalistes de diverses ideologies polítiques, quan sembla que posin l'èmfasi en el mot «catalana» més que en el de «cultura» i es prenguin la llengua com a tret essencial, definidor de nació. Per als immigrants, la cultura sense adjectius geogràfics o ètnics es vincula amb educació i forma de produir. És un element decisiu per possibilitar canvis pregonos en la vida dels homes i dones d'una societat en concret. La llengua és un component més de cultura. D'ací que l'expressió «cultura nacional catalana» no sigui, en rigor, intercanviable amb la de «cultura de la societat catalana» (quan hom es refereix concretament al Principat, per exemple), per l'amplitud diferent de l'àmbit d'aplicació d'ambdues expressions i pel contingut divers d'aquestes accepcions.

La utilització de construccions abstractes —i entelèquies— (com ara, entitat, personalitat col·lectiva, catalanitat), formulacions subjektives personalitzadores (identificació, voluntat d'ésser, catalanització), i d'ideals que criden el sentimentalisme nacionalista —molts cops, de bona fe— més que a l'acció política, eximeixen palesament d'haver de formular, a mitjà termini, un projecte i programa polítics de transformació radicalment democràtica de la societat en un marc polític-nacional. Aquest projecte hauria d'involucrar totes les forces socials interessades a assolir no tan sols els objectius que els nacionalistes d'ideologia de classe burgesa o des d'una perspectiva paternalista cristiana presenten com a comuns, universals i flamejant per damunt dels reals antagonismes entre les classes, en la crida de «fer país»; sinó per fer una societat nova, en la qual tots els homes i dones que històricament han anat arribant a Catalunya hi aportin elements nous de cultura, cap a una convivència cada cop més plena i enriquida. Com ens deia un habitant de Sant Ildefonso de Cornellà: «Cada pueblo tiene una tradición, una manera de hacer las cosas, que hemos aprendido de nuestros padres y abuelos. Esta cultura que existe de los pueblos habría que desarrollarla y que llegara a todos, catalanes y andaluces. Creo que también pueden convivir las culturas y podríamos hacer una cultura riquísima, que no se llamaría "catalana" a lo mejor, pero sería una cultura de todos».

És ben cert que si cultura s'entén com a fruit d'una forma de produir determinada, hi han elements de cultura comuns a moltes nacions i estats-nacions que participen d'un mateix sistema econòmic. La llengua és certament el tret diferenciador més palès entre aquestes nacions i estats-nacions. És també el menys directament implicador de conflictes de classe, tot i que històricament ha estat sovint la font de conflictes lingüístics i culturals que han esdevingut polítics. Assolir el reconeixement de la llengua i cultura (concepte més ampli que el de llengua) catalanes és, a curt termini, l'objectiu unitari més clar cap a la normalització del seu ús fins al punt de fer desaparèixer la diglòssia ambiental que tants anys ha sofert Catalunya i fer realitat la possibilitat d'**optar lliurement** per la utilització

—segons determinades funcions i necessitats— d'una llengua o una altra, en una societat bilingüe. Aquest és el cas d'estats-nacions de població poc voluminosa i llengües minoritàries, com Dinamarca, Holanda o Finlàndia, on un idioma estranger (l'anglès) s'ha imposat en el camp científic i tècnic, sense deixar de conrear la pròpia llengua i cultura. A Catalunya, la reivindicació de la llengua, a mitjà i llarg termini, no s'hauria de prendre ja com a fi últim, sinó que s'hauria de situar dins la perspectiva global dels canvis que l'han de transformar com a societat (resultat de la pugna en el seu si de les diferents classes socials i grups que la conformen), i la diferenciencien com a nació d'altres grups nacionalitaris per la consecució del reconeixement de la seva individualitat i autonomia i l'enfortiment en aquesta tasca de les relacions de solidaritat entre els seus membres, en la pugna per establir, en el marc polític-nacional, un ordre social nou o reformat.

El PSUC i la lluita per la recuperació de la llengua catalana

El 9 de març d'enguany, organitzada per les Comissions de cultura i ensenyament del PSUC, va tenir lloc una taula rodona sota el títol general de «L'ensenyament i la cultura catalana davant l'autonomia». Hi van prendre part Roser Argemí, Xavier Folch (la intervenció del qual reproduïm aquí), Lluís López del Castillo i Francesc Vallverdú.

Xavier Folch

Aquests dies hi ha a la Fundació Miró una exposició que és una mena de panorama de la història del llibre català des de 1931 fins ara. És una exposició molt útil de visitar, perquè amb molt poc espai i amb molt poc temps es pot veure la diferència existent, d'una banda, entre la vida de les edicions en català, dels llibres catalans, en el període autonòmic i republicà del 31 al 39 i, d'altra banda, la interrupció brusca, brutal, que representa la derrota de la República i de la Generalitat el 39, i també la lenta, lentíssima represa, la lenta, lentíssima recuperació de l'aparició pública del català a través dels llibres. És, si voleu, un aspecte molt parcial però que és útil de veure i de conèixer.

Efectivament, quan el 5 d'abril del 38 l'exèrcit franquista ocupa Lleida, coincidint amb aquesta ocupació, coincidint amb l'ocupació de les primeres terres catalanes, el govern del general Franco aboleix l'Estatut de Catalunya, «en mala hora concedido por la República», com deia l'exposició de motius del decret que derogava l'Estatut. L'abolició de les institucions d'autogovern era només un primer pas. El 10 d'agost del 38, el delegat d'ordre públic de Lleida publica una disposició que diu, entre altres coses:

«Respecto al uso del dialecto catalán hay que atenerse estrictamente a las órdenes de la Superioridad; pero quiero dirigirme a todos los españoles de esta provincia para decirles que los momentos actuales exigen que todos demos pruebas de un ferviente españolismo y entu-

*siasmo por la Causa. Estos sentimientos es necesario evidenciarlos y exteriorizarlos; y, lógicamente, se da una prueba de ello no hablándolo en público (por lo menos)».*¹

Quan Barcelona és ocupada el 26 de gener del 39, es produeix en la mateixa línia, amb una mica més de moderació en el llenguatge, un ban públic del cap de serveis d'ocupació de la ciutat, que diu:

*«Persuadido de que Cataluña siente a España y a la unidad española pese a la maldad de algunos y a los errores de muchos, el Caudillo Franco formula la promesa solemne de respetar en ella todo lo auténtico e íntimo de su ser y de su autarquía moral que no aliente pretensiones separatistas ni implique ataques a aquella sacrosanta unidad. Estad seguros, catalanes, de que vuestro lenguaje en el uso privado y familiar no será perseguido».*²

És una manera, si voleu indirecta, de proclamar el que més clarament deia el delegat d'ordre públic de Lleida, és a dir, que l'idioma català seria perseguit, per tant, en l'ús públic i oficial.

Utilitzo ara un text, un informe, al qual em referiré després, que havia preparat una comissió de l'Assemblea de Catalunya i que resumeix bé la situació que es va produir l'any 39:

«La persecució implacable de tot vestigi de la personalitat nacional —de la qual la llengua és potser la característica més visible— es traduí en la prohibició de l'ús públic del català en totes les seves manifestacions orals i escrites. Fins i tot en els municipis rurals, on a penes coneixien la llengua castellana, la persecució s'aplicà tenaçment. El català fou extirpat de l'ensenyament en tots els seus graus, incloent-hi l'ensenyament pre-escolar, mesura greu rarament aplicada fins en els estats més autoritaris. Es van destruir nombrosos llibres (de vegades, afegeixo jo, edicions senceres), alguns només pel fet de ser escrits en català, i fou prohibida l'edició de llibres cata-

1. Text reproduït per Josep Benet, *Catalunya sota el règim franquista*, París, 1973, pàg. 185.

2. Text reproduït, també, per Josep Benet, *op. cit.*, pàg. 225.

lans, fins i tot els religiosos. Les biblioteques públiques i privades foren "depurades" i algunes clausurades. Les emissores de ràdio catalanes van ser apropiades i hi fou rigorosament prohibit l'ús del català. Les cooperatives, les mutualitats, les entitats semi-públiques o privades, les empreses, etc., foren obligades a usar exclusivament la llengua castellana, tant en les seves manifestacions externes (rètols, anuncis, etc.) com en l'àmbit estrictament intern (impresos, cartes, comunicacions internes, etc.). Fins i tot l'Església, que en general a Catalunya s'havia mostrat favorable a l'ús de la llengua catalana, participà d'aquestes mesures repressives. Així, el vicari general de la diòcesi de Barcelona va donar les següents instruccions, l'endemà de l'ocupació (2 de març de 1939):

"Accediendo gustosamente a las indicaciones que nos han sido hechas por las dignisimas Autoridades de esta Provincia, rogamos a los Reverendos Rectores de Iglesias, en la seguridad de que nuestro ruego será devotamente atendido, que en los actos de culto público que se celebren en sus respectivos templos no se use otra lengua vernácula que la lengua española"».³

Al llarg d'aquests anys de dictadura, la lluita per la recuperació de la llengua catalana s'identifica en gran mesura amb la lluita per la recuperació de les llibertats nacionals perdudes el gener del 39 i n'és sovint l'aspecte més visible. En el nostre poble, segons que ha fet notar Joan Fuster, hi ha hagut en tots aquests anys una actitud especialment sensible, una actitud —deia ell— militant respecte als problemes lingüístics.⁴

Ara, em referiré sobretot a l'actuació, a la participació que, d'una manera directa, s'ha produït per part del PSUC, per part dels comunistes catalans, en aquesta lluita col·lectiva per la

3. *Report de treball sobre la campanya per a l'ús oficial de la llengua catalana*, octubre del 1973-gener del 1974. D'aquest *Report de treball...* se'n van fer nombroses edicions, totes —naturalment— clandestines. Rafael Ribó (*Avui*, 6 novembre 1976) n'ha recollit cinc: «la primera la va fer l'Agència Popular Informativa (el gener del 1974), la segona les Edicions *Avui*, després ho edità el Front Nacional de Catalunya, més tard s'edità a Marsella, i el PSUC en féu una altra edició. En total es pot calcular que s'editaren vora de 20.000 exemplars».

4. «Nosotros, hoy, valoramos el idioma con una efervescente militancia». (Joan Fuster, «La invención de un reino», *La Vanguardia*, 10 agost 1976.)

recuperació de la llengua catalana. *Treball*, l'òrgan oficial del PSU de Catalunya, reprèn la seva publicació en forma manuscrita a l'interior de la presó Model de Barcelona l'any 41. I apareix amb regularitat, amb una regularitat que no ha tingut cap altra de les publicacions clandestines, i m'atreveiria a dir cap altra de les publicacions catalanes durant tant de temps, des dels anys 46-47. En un terreny molt més de política cultural durant vint anys apareix irregularment, però apareix cada any almenys amb un o dos números i en alguns anys surt trimestralment, *Nous Horitzons*.⁵

També veiem la participació de comunistes catalans en altres terrenys, en el camp de l'edició de llibres i revistes en català, en el moviment de la nova cançó, en la reimplantació de l'ensenyament del català i en català, en la vida d'institucions tan arrelades al país com poden ser els col·legis professionals o d'institucions tan fecundes com Rosa Sensat o com l'Escola d'Estiu, o en la concepció, impuls i desenrotllament del Congrés de Cultura Catalana, tant en l'etapa clandestina dels anys 63-64 com en l'època més recent, ja plenament legal.

Jo podria donar testimoniatge de tres fets, de tres detencions en les quals m'hi vaig trobar embolicat, no diré casualment però sí secundàriament —és a dir, tenint-hi un paper secundari—, que d'alguna manera són representatives de l'actitud, de l'activitat dels comunistes catalans i, en general, de l'oposició antifranquista en els darrers anys de la lluita contra la dictadura. Els tres fets són: 1) la Caputxinada, l'Assemblea constituent del Sindicat democràtic d'estudiants; 2) l'Assemblea d'intel·lectuals celebrada a Montserrat el desembre del 70, en solidaritat amb els presos d'ETA jutjats pel consell de guerra de Burgos; i 3) la detenció dels 113 de la Comissió permanent de l'Assemblea de Catalunya l'octubre del 73. Doncs bé, sense minimitzar en absolut la participació que d'altres antifranquistes hagin tingut en aquests fets, sense dir tan sols que la nostra, la dels comunistes catalans, fos la més impor-

5. *Nous Horitzons* va assolir en els anys de clandestinitat una qualitat mitjana no gens menyspreable, i va aconseguir aplegar la col·laboració —per citar solament els qui vivien a l'interior del país— no només dels intel·lectuals comunistes (Manuel Sacristán, Josep Fontana, Giulia Adinolfi, Francesc Vallverdú, Feliu Formosa, etc.), sinó també de molts dels intel·lectuals catalans de més prestigi (Joan Oliver, A. Artis-Gener, Salvador Espriu, Joan Brossa, Alexandre Cirici, Joan Fuster, Antoni Tàpies, Josep M. Castellet, Joaquim Molas, Xavier Fàbregas, Ernest Lluch, etc.).

tant, sí que m'atreviria a dir d'una manera bastant categòrica que sense la iniciativa i la tenacitat dels comunistes catalans no hi hauria hagut ni Sindicat democràtic d'estudiants, ni Assemblea d'intel·lectuals, ni Assemblea de Catalunya.

Per posar un exemple no massa conegut, un dels documents que més ha influït, a uns nivells si voleu reduïts, d'avantguarda, però que ha influït en l'ús públic del català, en el fet que el català no sigui considerat per part de moltes organitzacions d'esquerra «llengua de la burgesia», com tantes vegades s'havia dit, sobretot en assemblees universitàries, és un document que he esmentat abans: el *Report de treball sobre la campanya per a l'ús oficial de la llengua catalana*, que va ser aprovat, primer, per l'Assemblea d'intel·lectuals i, després, per l'Assemblea de Catalunya, i en la redacció del qual hi van intervenir cinc persones: dos militants del PSUC, un del PSAN i dos independents, un dels quals, poc després, va ingressar en el PSUC.⁶

Però diria que en el terreny en el qual el PSUC ha realitzat una tasca més important, una «tasca político-cultural de dimensió històrica», és el treball que ha fet el partit entre els immigrants, especialment entre els immigrants de parla castellana.⁷ Si en els darrers anys i avui encara no s'ha produït a Catalunya un moviment de tipus lerrouxista, una divisió entre comunitats per causa de les diferències de llengua i de cultura, això es deu, en gran part —com han reconegut, per cert, polítics de la burgesia catalana—, això es deu, jo diria, en una part decisiva, a l'activitat i a la tasca política desenrotllades pel PSUC entre els obrers immigrants en tot aquest període.

També voldria ara, de manera molt breu, referir-me als objectius de la política lingüística que es proposa el nostre partit en aquests moments, perquè té una relació estreta i immediata amb la política respecte a la immigració i amb tota la política

6. Rafael Ribó en va donar fe al diari *Avui* (6 novembre 1976): «En Jordi Carbonell, Xavier Folch, Carles-Jordi Guardiola, Francesc Vallverdú i jo mateix redactàrem el primer esborrany...» De fet, aquell «primer esborrany» es va convertir, amb ben poques modificacions, en el text definitiu. Només afegiré que la idea de la campanya i la seva formulació inicial eren de Rafael Ribó, i que en la redacció del *Report de treball...* hi van tenir un paper decisiu Jordi Carbonell i Francesc Vallverdú.

7. «El PSUC realiza entre los inmigrantes una labor político-cultural de dimensión histórica.» (Gregorio López Raimundo, pròleg a una publicació del PSUC sobre política educativa. L'original de l'autor porta data del 3 de març del 1978.)

nacional. L'objectiu final és, evidentment, la plenitud d'ús del català, la normalització completa i sense reserves. Però, ¿com arribar a aquesta plenitud d'ús? El plantejament tàctic que es fa el PSUC és, des de fa molts anys, el plantejament contemplat per l'Estatut del 32, el plantejament de la cooficialitat del català i el castellà. Aquesta és una política que ha estat discutida i criticada, que en un moment determinat va donar lloc a una polèmica força aspra, però que, de tota manera, en aquests moments és defensada per tots els partits catalans amb representació parlamentària i per tots els partits que tenen una influència mínimament efectiva en la societat catalana.

El període de cooficialitat que nosaltres contemplem té un doble avantatge: en primer lloc, implica una no discriminació envers els castellano-parlants, i ofereix garanties suficients als treballadors immigrants de respecte als seus drets, al dret, sobretot, al lliure ús de la seva llengua i de la seva cultura. Però, al mateix temps, tal com va passar en el període autonòmic i republicà, en un ambient de represa de la consciència nacional catalana, com ara es produeix també, la cooficialitat no pot ser un retrocés de la llengua catalana sinó tot al contrari. Creiem que, tal com va ocórrer en el període de vigència de l'Estatut —i ara també seria així, donada la correlació de forces polítiques i socials a Catalunya—, la cooficialitat representaria de fet *l'oficialitat predominant però no exclusiva del català*. I per això hem dit alguna vegada en els nostres papers que entenem la cooficialitat com el camí per avançar cap a l'oficialitat.

Si ara mirés de recapitular el que he dit, potser m'hauria d'excusar perquè la meua intervenció ha estat —ara me n'adono— probablement propagandística. Els qui em coneixen saben que no és el meu to habitual d'expressar-me. Jo he estat un dels qui ha lamentat i criticat les nostres insuficiències, les insuficiències del nostre partit en el terreny de la política lingüística i de la política cultural, en el conjunt de la política nacional del PSUC. Com a partit, nosaltres som conscients, em sembla, de les nostres insuficiències; sabem que sovint hem comès errors; i no només acceptem les crítiques que se'ns fan, sinó que a més les volem i les agraïm. Però s'han llançat tantes acusacions falses i injustes en aquest terreny contra el PSU de Catalunya, que potser calia, ni que fos avui per una estona, recordar algunes veritats elementals de la lluita col·lectiva dels comunistes catalans al llarg dels quaranta anys de la nostra història.

El «perill» de la federació

Definitivament, la Constitució espanyola —en tants aspectes, cal reconèixer-ho, més avançada que la Constitució de la República— contindrà una prohibició, heretada de la de 1931, segons la qual no s'accepta la federació entre comunitats autònomes. Aquesta prohibició, jurídicament absurda, té com a objectiu impedir que els Països Catalans puguin trobar en el futur alguna fórmula de vinculació política.

Aprovant així l'article 143 de la Constitució (abans 138), el Senat ha desatès les raons donades per alguns diputats de diferent adscripció política (Jordi Pujol, Jordi Solé Tura, Francesc Burguera, Heribert Barrera, Joaquim Arana i Ernest Lluch), així com per 119 intel·lectuals de les Illes, el País Valencià i Catalunya, que consideren que aquesta restricció «està en contradicció amb el tractament que la Constitució dóna al problema de les autonomies a l'Estat espanyol».

Els dos arguments utilitzats per UCD a fi d'incloure aquesta prohibició són ben inconsistents. D'una banda, consideren que acceptant la federació s'obriria la porta al federalisme, amb la qual cosa no entenc perquè no es prohibeix, per aquest mateix motiu, la Federació Espanyola de Futbol, que també recorre a una fórmula vitanda, i fins i tot les mancomunitats de municipis. D'altra banda, la UCD afirma que d'aquesta manera s'evita l'absorció per part d'una comunitat autònoma poderosa d'una de més feble, com si aquella disposés d'un exèrcit propi per envair la feble i imposar-li la federació!

Aquest segon argument s'arreglera fàcilment amb les raons esgrimides pel búnker-barraqueta contra els Països Catalans, que consideren un cavall de Troia fabricat a Catalunya per «conquerir» el País Valencià. Això demostra no sols un desconeixement de quines són les aspiracions reals del poble de Catalunya, sense cap vestigi d'annexionisme, sinó també un emmascarament del que representa la dinàmica dels Països Catalans, més necessàriament activa al País Valencià i a les Illes, pel seu endarreriment, que no pas a Catalunya. Per això celebrem que el senador comunista per Alacant, Josep Vicent Mateo, hagi recordat al Senat que el concepte de Països Catalans és precisament una idea nascuda al País Valencià.

Les veritables raons, però, són unes altres, i la UCD no ha gosat dir-les en veu alta, per por de ser acusada de centralista a ultrança. De fet, el que pretén evitar UCD és la consolidació d'un vast moviment solidari entre els Països Catalans que fes sentir amb massa força les seves reivindicacions nacionals. De tota manera, optant

per l'expeditiva via de la prohibició, la UCD ha caigut en el vell parany de creure que la voluntat «oficial» pot ofegar la voluntat «real», i en aquest sentit l'article 143 és superflu i inútil. Superflu, perquè si el que pretenia era impedir que **demà mateix** els nostres països es federessin, la prohibició és sobrera, ja que totes les forces polítiques de Catalunya, del País Valencià i de les Illes són plenament conscients que la unió política dels Països Catalans no és pas per al futur immediat, sinó que és un projecte de delicada i lenta cristallització. I inútil, perquè si el que pretenia era impedir la col·laboració i la coordinació entre els tres governs autonòmics, no té en compte que cap disposició legal no es pot oposar a un ampli moviment de solidaritat, si és assumit per les masses: si aquest moviment existeix i es consolida en el futur, els governs autonòmics ja trobaran la fórmula de canalitzar-lo (per exemple, a través de decisions polítiques paral·leles i coordinades).

La UCD ha vist gegants allà on només hi ha molins. Però si persisteix a combatre els gegants corre el risc d'estavellar-s'hi.

Francesc Vallverdú

Bibliografia sobre els Països Catalans

Rafael Castellanos / Carles-Jordi Guardiola /
Imma Tubella / Eduard Vinyamata

La bibliografia sobre els Països Catalans és, en conjunt, escassa i migrada. Malgrat aquesta escassetat val la pena intentar-ne una ressenya, ni que sigui sumària, que divulgui els llibres en si i posi a l'abast del lector els aspectes més destacats de cada un d'ells.

Per fer aquesta bibliografia només hem tingut en compte els llibres o els textos d'una certa entitat. Així hem deixat de banda, volgutament i perquè no s'adeien al lector al qual va destinada, els articles de la premsa periòdica (pensem sobretot amb els d'economia que J. M. Muntaner Pasqual publica cada diumenge a l'«Avui»), els pròlegs, introduccions i presentacions (com per exemple, el de Josep Ferrer a **Les nacions de l'Europa capitalista**) i també els llibres referits a la llengua i a la literatura catalanes de les quals ningú no posa en dubte, excepte el búnker, la unitat i l'abast nacional a tots els Països Catalans.

També hi ha altre material important pel que fa als Països Catalans i que no hem ressenyat aquí. Ens referim a aquells textos que són escrits des d'una perspectiva de Països Catalans però que no s'hi refereixen explícitament i globalment. Pensem sobretot en molts textos de Joan Fuster que un lector interessat caldrà que llegeixi sens falta.

Dit això, cal assenyalar algunes qüestions tècniques. Ens ha estat encomanat aquest «paper» amb poc temps i en temps de vacances, escampats els autors i amb dificultats de coordinació. Malgrat tot l'hem intentat i aquí el teniu a les vostres mans per llegir-lo. Aquesta circumstància ha privat de repartir a més gent, com hauriem volgut, les ressenyes a fer, d'acord amb la seva especialitat i preferències. Caldrà que el lector això ho tingui present. Per altra banda, havent procurat que la bibliografia sigui el màxim de completa possible, fetes les excepcions que ja hem dit, tampoc no ens ha estat possible de contrastar-la amb altres opinions per tal d'arrodonir-la al màxim.

Cal tenir present, a més, que aquestes ressenyes són bàsicament això: ressenyes i no pas crítiques ni anàlisis erudites. Totes elles són presidides per una voluntat didàctica o pedagògica en funció del lector poc informat.

Finalment, per a un llibre, en el qual els autors d'aquesta bibliografia hem intervingut d'una manera molt directa, hem aprofitat

fragments d'una ressenya de Fèlix Manito publicada a «Mundo Diario».

L'estructura econòmica de les terres catalanes, Joaquim Maluquer i Sostres, Editorial Barcino n.º 202, Barcelona 1963, 128 pàgs.

Llibre aparegut un any després de **Qüestió de noms** on Joan Fuster proposava —no per primera vegada però sí durant el franquisme— el nom comú de Països Catalans per a la societat nacional catalana en el seu conjunt. L'èxit obtingut ràpidament féu reaccionar la censura: durant molts anys no es podria emprar aquest terme i el títol del llibre que comentem n'és un exemple clar: on diu «terres catalanes» cal llegir «Països Catalans». L'autor analitza, doncs, l'estructura econòmica dels Països Catalans i ho fa globalment.

És especialment interessant el capítol destinat a exposar les «característiques econòmiques fonamentals»: la diversificació d'activitats, la dependència tècnica exterior, l'escassa competitivitat, el dèficit de primeres matèries, d'energia i de productes alimentaris, la recessió i l'expansió agrícoles, la indústria de transformació, el desenvolupament comercial i l'estructura dels intercanvis. De l'anàlisi estructural l'autor en dedueix una notable uniformitat social i econòmica en les característiques econòmiques comunes, en els trets socials també comuns i en l'existència d'àrees socio-econòmiques molt diversificades.

Finalment analitza l'afinitat econòmica entre el Principat, el País Valencià i les Illes Balears per acabar afirmant que «l'estructura econòmica de les diverses regions catalanes no tendeix pas a la complementarietat, sinó a la identitat o semblança. La complementació fonamental en l'àmbit peninsular es produeix sobretot entre el conjunt de l'economia dels Països Catalans i el de les zones no catalanes...»

A partir dels treballs apareguts posteriorment caldria aprofundir aquest treball així com actualitzar-lo. Les tesis generals sembla però que continuarien essent totalment vàlides car l'evolució econòmica d'aquests darres anys no ha fet més que augmentar l'afinitat econòmica entre els diferents països catalans. (RC)

Població i societat a l'àrea catalana, Joaquim Maluquer i Sostres, Editorial A.C., Barcelona 1965, 184 pàgs.

La censura també impedí l'ús del terme Països Catalans com a títol. El llibre és, doncs, un estudi de la població als Països Catalans. És gairebé l'únic estudi sobre aquesta qüestió. (Només existeix un precedent en l'apèndix de E. Lluch i E. Giral al llibre **La població** de A. Sauvy editat per Edicions 62.) El tema és tractat amb extensió i profunditat.

Un capítol important és el dedicat a la immigració i a la polè-

mica qüestió de l'assimilació on trobem una excessiva generalització a tots els Països Catalans de la situació del Principat i una manca de consideració de la lluita de classes i les seves implicacions, en especial de les diferents concepcions de la integració o assimilació en funció dels diferents projectes polítics de cara al futur.

En connexió amb això el plantejament general del llibre parteix d'unes «tendències espontànies del desenvolupament econòmic» que caldria relativitzar en funció d'una determinada política econòmica no capitalista.

Com hem dit abans les dades són nombroses i permeten d'afirmar clarament que «la població catalana [dels Països Catalans] mostra una remarcable homogeneïtat, cosa que la defineix i alhora la diferencia netament dels restants pobles espanyols».

Aquesta seria una de les tesis fonamentals del llibre. Respecte a les doctrines, actituds i perspectives l'autor, després d'explicar les tesis de Vandellós i les actituds actuals, fa una crítica de l'imperialisme demogràfic defensat des del franquisme i preveu un augment de la natalitat als Països Catalans.

És remarcable l'encert de l'autor en les perspectives de l'evolució de la demografia: l'any 1959 l'increment vegetatiu anual era del 9,64 % segons l'autor i preveia en un futur que arribaria a l'1,1 %. En efecte, podem observar que l'increment vegetatiu l'any 1975 fou precisament de l'1,1 %. (RC)

Resum d'història dels Països Catalans, Ferran Soldevila. Edició ampliada a cura de Miquel Coll i Alentorn, Editorial Barcino, Barcelona 1974, 192 pàgs.

Amb motiu del 5è Centenari de la impressió del primer llibre en català hom decidí «la publicació d'un resum d'història dels nostres països que incorporés els resultats de les investigacions més modernes, equilibrés fins on fos possible la informació relativa a les tres grans regions de la nostra llengua i dugués la narració dels esdeveniments fins a la data més propera que permetessin les circumstàncies. (...) Per a això el **Resum d'història de Catalunya** de Ferran Soldevila publicat el 1956 ofería una magnífica base. Calia només revisar-lo i completar-lo». Aquestes paraules escrites per Miquel Coll i Alentorn com a «motivació» d'aquest llibre en defineixen prou bé els objectius i en marquen, també, els límits. Efectivament, el llibre, malgrat la revisió, és enfocat sota els criteris de la historiografia tradicional: successió de fets i dades, descripció més que interpretació, manca d'anàlisis econòmiques i de les classes socials, etc. Això sí, tot servit amb una prosa magnífica, de lectura fàcil i agradable.

Encara cal afegir a això, el tractament per separat que s'hi dona a cada un dels Països Catalans, amb gran desigualtat d'espai pel que fa a les Illes, a Catalunya del Nord i al País Valencià. Hom hi troba

a cada moment l'origen d'aquest llibre: resum d'història de Catalunya.

Cal tenir, doncs, aquest llibre com una eina **relativament** útil per a l'objectiu d'aquesta bibliografia, malgrat el títol que potser és enganyós. (CJG)

Síntesi d'Història dels Països Catalans, Jordi Moners, 1a. edició març 1976, Edicions La Magrana, Barcelona, 87 pàgs.

Aquest llibre ha significat amb la seva aparició el primer intent d'aproximació històrica dels Països Catalans, des dels orígens primitius fins el 18 de juliol del 1936. La primera part del llibre parla, amb certs intents d'interpretació, de la configuració i evolució històrica nacional dels Països Catalans. La segona part és una relació cronològica de fets històrics remarcables no tan sols quant als esdeveniments estrictament polítics sinó també els propis de l'evolució social, popular i cultural. Aquest llibre, escrit amb un llenguatge directe i planer, bé podria ésser un bon material de text per a les escoles catalanes, com a síntesi de la història de la nació catalana. (IT)

El debat sobre els Països Catalans, diversos autors, «Taula de Canvi» n.º 3, gener-febrer 1977, Ediciones Claridad, S. A., Barcelona.

El fet és que, en aquest n.º 3 de la revista «Taula de Canvi», són recollits un total de 4 articles més la presentació general, a l'entorn del debat sobre els Països Catalans que es celebrà pocs mesos abans; encara que la revista inclou altres temes i que els articles sobre els Països Catalans ocupen menys d'una tercera part i que dels 4 articles, tres varen ésser publicats al llibre **Debat sobre els Països Catalans**, tan sols l'article signat per Alfons Cucó, Carles Dolç, Ernest Lluch i Vicent Soler, «Els Països Catalans, un procés unitari i divers», és inèdit. En general, els articles recollits per «Taula de Canvi» contribueixen a divulgar la temàtica nacional pròpia dels Països Catalans i a demostrar amb arguments històrics o culturals o polítics que l'àrea nacional catalana existeix...

L'article «Els Països Catalans, un procés unitari i divers», planteja una hipòtesi en la qual es defineix, per eixos o famílies polítiques, la interpretació nacional dels Països Catalans. Els autors, en aquell temps, creien que existien tres alternatives enfront del tema dels Països Catalans, en contra de l'opinió d'altres autors que diuen que només poden existir dues alternatives... Potser avui, la realitat hagi fet trontollar un d'aquells tres eixos enunciats i la situació sigui més clara. De totes maneres, l'article és força interessant ja que significa un intent de progressar en el coneixement i en la interpretació de la realitat social i nacional dels Països Catalans. (IT)

Sobre el fet nacional. Catalunya, Països Catalans, Estat espanyol, Rafael Ribó, pròleg de Raimon, Editorial Avance S. A., Barcelona 1977, 182 pàgs.

De fet, el capítol corresponent als Països Catalans (tres articles) ocupa de la pàgina 107 a la 138, és a dir, un total de 31 pàgines. El present llibre ha estat elaborat a partir del recull d'una sèrie d'articles publicats a la premsa durant els darrers anys i d'apunts de conferències donades per l'autor, i alguns dels textos han estat modificats o ampliats.

Sota el títol «Conceptes polítics i realitat nacional» es reproduïx amb algunes modificacions el text presentat a les Jornades de debat sobre els Països Catalans (celebrades l'octubre del 1976), publicat posteriorment d'una manera parcial a la revista «Taula de Canvi» n.º 3, i íntegra al llibre «Debat sobre els Països Catalans».

Sota el títol «L'àrea nacional catalana» es reproduïx un article orientat vers la definició operativa dels Països Catalans de cara a l'establiment d'esquemes polítics d'acord amb la realitat d'avui.

Finalment, l'article «Un programa polític per als Països Catalans», ve a ésser una concreció de l'anterior.

En definitiva, aquest llibre és una aportació a considerar dins de la migrada bibliografia sobre els Països Catalans, que defineix el corrent catalanista (no independentista) del Partit Socialista Unificat de Catalunya, encara que la política nacional d'aquest partit resulta molt més moderada i confusa.

Des del punt de vista estratègic, molt més que teòric, no es pot negar que participa en l'interessant debat a l'entorn de la Nació i més concretament de la Nació catalana des d'una postura que ja és clàssica en el si d'un important corrent marxista internacional. (EV)

El pi de les tres branques. Què sé dels Països Catalans, Romà Comamala. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977, 234 pàgs.

Tal com suggereix el títol és un intent de donar a conèixer els Països Catalans. Malgrat aportar informació prou extensa sobre Catalunya, el País Valencià i les Illes, hi manca un enfocament de conjunt.

El text és bastant desigual i és tractat partint d'unes divisions que semblen poc adequades. D'altra banda, tot el llibre pateix d'una certa perspectiva «religiosa» (un apartat destinat a l'Església, certes simpaties polítiques, etc.), és excessivament «culturalista» i oblida gairebé totalment l'anàlisi social i econòmica tant actualment com històricament. (RC)

La Méditerranée catalane, Pierre Deffontaines, «P.U.F. que sais-je?» n.º 1609 (recentment ha aparegut una versió catalana amb el títol de **Geografia dels Països Catalans** editada per Ariel).

Segons l'autor «...tot el Llevant ibèric des del Rosselló a Elx, ha estat impregnat tant en la seva història, com en l'art, en la literatura, en l'economia d'influència catalana» «...és, doncs, des del punt de vista humà una mena de Mediterrània catalana...»

Tot i ésser discutible l'existència d'una unitat física, és a dir d'una «regió natural» a tots els Països Catalans (que d'altra banda tampoc no existeix gairebé a cap societat nacional, com indicava molt encertadament Carles Carreras al **Debat sobre els Països Catalans**), des del punt de vista humà o cultural en sentit ampli, sembla prou evident. Aquesta afirmació és l'aspecte més positiu del llibre. Malgrat aquest punt de partida, només dona una visió de conjunt a la introducció i hi torna al final quan analitza un fenomen que s'ha produït recentment i amb força a tots els Països Catalans: el turisme, fins el punt de convertir aquesta zona en «el primer país turístic del món». A la resta estudia per separat Catalunya, el País Valencià i les Illes. Aquesta és una limitació important. Els estudis regionals i comarcals són prou interessants malgrat certs errors mínims d'informació i el caràcter de manual turístic en l'exposició (curiositats folklòriques, etc.), segurament pel fet d'anar adreçat als lectors de llengua francesa. (RC)

Qüestió nacional i lluita de classes, Diversos autors, «Quaderns d'alliberament» n.º 1, Edicions La Magrana, Barcelona 1977, 184 pàgs.

Només hi ha alguns articles que facin referència als Països Catalans; alguns tracten aspectes concrets i d'altres tracten la qüestió global de Països Catalans. Aquests darrers són els que aquí interessa destacar: «Consciència nacional i lluita de classes als Països Catalans» de Rafael Castellanos, Antoni Fernández i Josep Ferrer, comunicació presentada a les «Jornades de debat sobre els Països Catalans» celebrades a Barcelona l'octubre del 1976, que analitza la situació d'opressió nacional en funció de la lluita de classes als Països Catalans a través de la història.

El text està estructurat en tres apartats: consciència nacional i burgesia nacional als Països Catalans, consciència nacional i alliberament popular als Països Catalans i la consciència nacional i l'actual moment de la lluita de classes.

Un altre article és «Aportació a la història del concepte de Països Catalans» de Pere Anguera on estudia el cas de la premsa reusenca del primer terç de segle on és destacable la identificació nació-Països Catalans en diferents autors la diversitat social i de formació dels quals és prou manifesta.

Finalment l'article de Sergio Selvi: «Els Països Catalans en l'Europa de les nacionalitats», on analitza el cas català i les seves característiques respecte a d'altres nacionalitats europees.

A un altre nivell també tracta el tema global el comentari de Rafael Castellanos a la introducció de Rafael Ribó el llibre **Asalto al centralismo**.

Tot i no formar part estrictament del tema global de Països Catalans és molt interessant en l'aspecte teòric el comentari de Josep Ferrer a l'article de Rafael Ribó perquè tracta del concepte de nació, qüestió cabdal per a un plantejament correcte dels Països Catalans com a societat nacional. (RC)

Manifest de la Cultura Catalana. Països Catalans 1977, Congrés de Cultura Catalana, Barcelona 1977.

Aquest llibret d'un centenar de pàgines recull els resums dels treballs del Congrés de Cultura Catalana en cadascun dels àmbits (llengua, estructura educativa, recerca, història, estructura social, etcètera.), reproduïx el manifest de la cultura catalana i la memòria de les activitats durant el període 1975-1977. A més, tots aquests textos són precedits d'un apartat titulat «conceptes generals» on són tractats, amb llenguatge entenedor i amb rigor, els conceptes de cultura, cultura nacional i cultura catalana. Dintre aquest mateix apartat és especialment destacable el capítol titulat «la dinàmica històrica», síntesi excel·lent de la dinàmica històrica dels Països Catalans. Malgrat la brevetat es tracta d'un text bàsic per conèixer les línies generals del que en podríem anomenar la «dinàmica de classes específica» de la societat catalana en el seu conjunt. És només a partir del coneixement de la dinàmica de classes al llarg de la història que es pot comprendre els alts i baixos de la consciència nacional, la dinàmica interna d'una societat nacional, les interferències exteriors i el procés de reconstrucció nacional actual. (RC).

«Debat sobre els Països Catalans». Ponències i comunicacions de les Jornades de Debat sobre els Països Catalans (octubre 1976), edició a cura de Xavier Romeu i Jover, diversos autors, coeditat per diverses editores, Barcelona desembre del 1977, 417 pàgs.

D'ençà de la celebració de les «Jornades de Debat sobre els Països Catalans» el mes d'octubre del 1976, la polèmica sobre el caràcter nacional i reivindicatiu d'aquests països, identificats entre si per tots aquells elements suficientment determinants d'una nació oprimida, ha estat closa per una actitud política més expressiva i clarificadora que tots els discursos i ponències presentades i re-

collides en el present. Com molt encertadament ja apuntava en Xavier Romeu en el seu pròleg, el «Debat» significà la reafirmació de dues posicions clarament diferenciades: Els que tan sols accepten el reconeixement d'uns països catalans com a «comunitat lingüística i cultural, producte d'una història compartida en molts moments» que no admet, però un caràcter nacional conjunt, i els que creuen que els Països Catalans han estat i continuen essent una sola nació en la qual, en tot cas, es distingeixen formacions regionals i comarcals. Com deia, l'activitat política posterior a les «Jornades» han reafirmat aquesta realitat. Els Països Catalans han deixat d'ésser polèmica intel·lectual per passar a ser una qüestió estrictament política i nacional que tan sols interessa el moviment d'alliberament nacional i popular català. Les «Jornades» serviren per demostrar definitivament el caràcter objectiu nacional dels Països Catalans i situar, en tot cas, el debat en el terreny subjectiu, ideològic i polític.

El llibre conté una sèrie de ponències sobre elements d'història, economia, cultura, de geografia i d'elements polítics a l'entorn dels Països Catalans, elaborats per especialistes d'ascendència ideològica diversa però sempre des de posicions progressistes i catalanistes (encara que el mot «catalanista» no pressuposi sempre intencions independentistes).

En definitiva, el llibre tanca una època, un període històric i n'obre una altra que encara no es pot dir que s'hagi manifestat del tot quant a la temàtica política dels Països Catalans. (EV)

«Països Catalans», Diversos autors dirigits per Max Canher. Gran Enciclopèdia Catalana, volum n.º 11, 1978, de les pàgines 86 a la 156.

Els articles recollits a l'entorn del mot «Països Catalans» per a la Gran Enciclopèdia Catalana representen una sèrie de treballs erudits especialment pel que fa a la història (fins el 1931), geografia (física, humana, etc.) i l'economia; secundàriament també són tractats altres temes com l'ensenyament, la religió i els costums populars, per exemple.

Aquest treball, fonamentalment de consulta posseeix moltes fotografies, esquemes, quadres sinòptics i mapes il·lustratius elaborats a partir de dades (les actuals) que arriben fins a començaments de la dècada dels 70.

Serveixen de complement molt important els articles redactats específicament per a cada un dels països catalans com Andorra, País Valencià, Mallorca, Menorca, Eivissa i Catalunya Nord, el que representa un volum considerable de pàgines i de documentació recollida i ben presentada. (EV)

Territori i nació, estat i províncies, Diversos autors, «Aïnes», n.º 3, Annals del Centre Pluridisciplinari d'Estudis Catalans. Centre Universitari, Ed. du Castillet, Perpinyà 1978, 132 pàgs.

Aquest primer volum de les Actes del I Encontre de Ciències humanes i socials dels Països Catalans a Perpinyà recull la ponència i les comunicacions corresponents a la 1a. sessió de l'Encontre («Territori i nació, estat i províncies») més la presentació, un misatge i la conferència inaugural.

Pel que ens interessa, cal destacar d'aquest volum: la conferència inaugural **Estat, nació i classes socials: reflexions per a l'Encontre de Perpinyà**, a càrrec de Pierre Vilar, esquema més que conferència desenrotllada formalment, però molt rica en suggeriments; la ponència **Nació i regió als Països Catalans: economia política, estructures territorials i ideologia**, de Josep M. Carreras, Eugeni Giral, Ernest Lluch i Francesc Roca, «paper» important on per primera vegada s'intenta una certa estructuració i desenrotllament del que hauria de ser un estudi aprofundit sobre el tema. Els diversos apartats ens donen ja l'abast de la importància d'aquesta ponència: 1) Per una teoria general de la nació; 2) La «base d'una nacionalitat» i la destrucció de les estructures polítiques autòctones (Germanies, Set-cents); 3) La revolució dual i la seva difusió desigual als Països Catalans; 4) De la burgesia progressista (Prat de la Riba) a la burgesia (Ventosa, Villalonga, March); 5) El moviment obrer sobre l'eix Barcelona-València; 6) La teoria de Hroch sobre el nacionalisme i els intel·lectuals; 7) La revolució capitalista als Països Catalans 1960-1973: creixement salvatge, desigualtats territorials en l'absència de l'Estat; 8) Crítica de la utilitat dels criteris d'homogeneïtzació i polarització; 9) Les estructures territorials. El replegament de la xarxa urbana; 10) Canvis econòmics i límits geogràfics; 11) Els intel·lectuals i la reidentificació nacional a la postguerra i 12) Els Països Catalans com a una «revolució de la majoria».

Caldrà esperar la publicació dels altres volums on són anunciades les diverses sessions, totes elles prou interessants. (CJG)

La immigració als Països Catalans, Diversos autors, «Quaderns d'Alliberament», n.º 2-3, Edicions La Magrana, Barcelona 1978, 332 pàgs.

Hem de recollir amb interès la iniciativa de la publicació «Quaderns d'Alliberament», editats per Edicions de la Magrana, de dedicar dos números, unificats en un sol volum, a «**La immigració als Països Catalans**».

La majoria dels textos recollits en aquests dos números han estat pensats i escrits expressament per a aquesta ocasió. La importància del tema és valorada en la presentació, quan s'afirma que la immigració als Països Catalans és «**una qüestió especialment important per al nostre futur, sobretot perquè aquest fenomen no es produeix en una societat nacional "normal" sinó en la nostra situació d'opressió nacional**». Constatació que ens fa veure la necessitat de tenir en compte el fet immigratori en la solució de la qüestió

nacional catalana. Element diferenciador que només es troba, amb tanta força, a Euskadi en tot l'Estat espanyol.

Precedents i realitats

Els articles i textos d'aquest volum de «Quaderns...» estan agrupats en diferents apartats. Dins del primer i sota el títol de «Els precedents» es recullen dos articles: **«Precedents de la immigració als Països Catalans»**, de Pere Jofre, i **«Generalitat, partits polítics i immigració durant la Segona República»**, de Angel Calvo i Eulàlia Vega. Aquest darrer article, malgrat la seva curta extensió, és important per les dades sobre les Cases Regionals i la seva relació amb el Partit Radical de Lerroux.

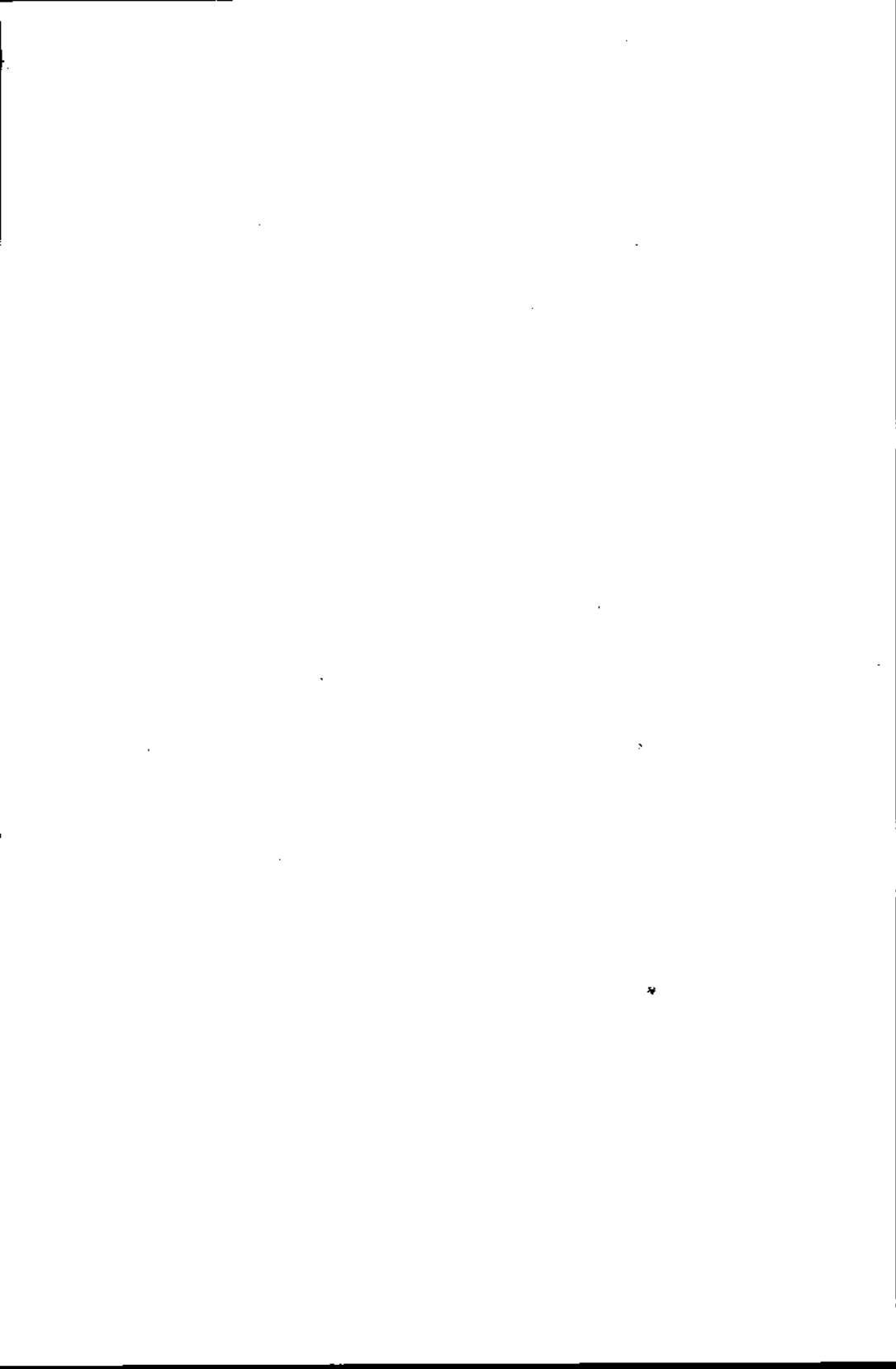
Dins el segon apartat, **«La immigració al País Valencià»**, de Damià Mollà, dona dades interessants sobre el País Valencià i alhora posa en evidència la interrelació dels moviments de població i el desenvolupament capitalista, tot plantejant les implicacions polítiques. **«Immigració i confirmació ètnica a Barcelona»**, de Claudi Esteva Fabregat, aborda la immigració des del punt de vista de l'etnòleg i exposa l'actitud dels immigrants per mitjà de l'anàlisi de la situació a Barcelona del procés d'assimilació lingüística i cultural. **«La immigració a l'Hospitalet de Llobregat»**, de Ramon Rodríguez, el resum del treball d'E. Pinilla de las Heras fet pel mateix autor i **«Notes sobre les migracions a la Catalunya Nord»**, de Jordi Planes, completa aquest apartat dedicat a aprofundir en la realitat actual del fet immigratori.

El debat sobre la integració

El debat, la polèmica, ens defineixen el tercer apartat. Concretament, el debat que s'ha produït sobre la integració dels immigrants a la societat catalana aquests darrers quinze anys al Principat i les implicacions de classe i nacional presents en aquest debat són exposades per Rafael Castellanos. Treball que per la seva extensió, rigorositat i documentació farà que d'ara endavant sigui d'obligatòria consulta per a tot aquell que vulgui conèixer les arrels del debat: integració, fusió, etc... Rafael Castellanos, en un paràgraf que és la síntesi del seu pensament, diu el següent: «Si alguna cosa convé dir ara per acabar, acostumats com estem, els catalans, a ésser una «peculiaritat», és que la nostra peculiaritat específica és la d'ésser un país oprimat i que no es pot entendre ni la qüestió de la integració, ni les diferents actituds sense tenir en compte aquesta realitat elemental. Com tampoc no es pot entendre ni la integració ni les actituds fent abstracció de la realitat social existent al marge de les diferents classes i els seus interessos oposats». **«Immigració i integració lingüística al Principat»**, de Miquel Strubell i Trueta, i **«El problema lerrouxista al País Valencià, avui»**, de Josep-Lluís Blasco, article denúncia de la política espanyolista del «bunker-barraqueta», culminen aquest tercer apartat.

Les diferents respostes de diverses personalitats polítiques dels Països Catalans a una enquesta són la cloenda perfecta per aquests dos números de **«Quaderns d'Alliberament»**, que a partir d'ara seran un bon manual per al qui vulgui introduir-se a la temàtica de la immigració.

Fèlix Manito

L'opinió del PCPV i del PCE a les Illes

La redacció de NOUS HORIZONS ha cregut adient de reproduir també dos textos que fan referència a aquest tema pertanyents a dos documents editats pel PCPV i el PCE a les Illes, respectivament. En el «Projecte de Programa del PCPV» editat a la revista «Cal dir» n.º 1 del setembre d'enguany, hi ha un apartat titulat «Els Països Catalans» que, entre altres coses, diu:

«En primer lloc (...) existeix una identitat lingüística entre Catalunya, les Illes i el País Valencià. En segon lloc hi ha una identitat d'elements culturals que ve donada tant per la base de població històricament comuna (el que identifica molts elements de cultura en el sentit antropològic) com, sobretot, per l'efecte d'unificació cultural que produeix la comunitat idiomàtica a molts nivells de la producció cultural. Existeixen igualment algunes tradicions històriques compartides pels tres pobles.

La identitat lingüística (acceptada internacionalment per tots els filòlegs [...]) producte d'una base fundacional comuna, juntament amb una sèrie de tradicions històriques, ha donat com a resultat l'existència d'una comunitat cultural compartida pels tres pobles (...).

En el terreny lingüístico-cultural la col·laboració en pla d'igualtat sobre la base de les nostres realitzacions arrelades en la realitat del País Valencià és irrenunciable.

Durant segles les cultures i llengües no castellanes han estat víctimes a Espanya d'atacs durs i de persecucions adreçades a disminuir-ne la importància i, fins i tot, a procurar la seva desaparició. Per això, qualsevol aïllament cultural avui seria suïcida. (...)

Pel que fa a la alternativa política el projecte veu impossible de plantejar ara el marc de Països Catalans perquè

«bloquejaria i posaria obstacles als processos que estan en marxa, dificultaria greument la participació popular i, en definitiva, frustraria el procés autonòmic al País Valencià».

I en el document titulat «Bases per a un avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de les Illes» editat pel Comitè de les Illes del PCE, hi ha un darrer punt en el qual es toca de passada el tema per a després de l'aprovació de l'Estatut:

Aprovació de l'Estatut

«Una vegada aprovat democràticament l'Estatut d'Autonomia pel poble de les Illes, no caldrà discussió ni aprovació a les Corts de l'Estat Espanyol.

Sols en el cas que l'Estatut fos contrari a la Constitució de l'Estat Espanyol, podrà ésser revisat d'acord amb els mecanismes jurídics previstos a la Constitució per declarar l'anticonstitucionalitat de les lleis.

Lo Gran i General Consell de les Illes establirà les relacions oportunes amb Catalunya, i País Valencià, reconeixent que pertanyem a una mateixa comunitat de llengua i cultura amb forts lligams històrics.

Pensam que la solució futura, en el procés de construcció d'un Estat Federal, serà el resultat de la voluntat lliurement expressada per cada un dels Països Catalans. El Partit Comunista lluitarà perquè la Constitució de l'Estat deixi les portes obertes en aquest sentit i no impidesqui possibles integracions de les entitats nacionals i regionals autònomes».

Document adreçat a les Corts espanyoles per 119 intel·lectuals de tots els Països Catalans

Els sotasignats, homes i dones de les Illes Balears, del País Valencià i del Principat de Catalunya, que durant molts anys hem lluitat per la defensa de la democràcia a l'Estat espanyol i pels drets nacionals dels Països Catalans, hem cregut convenient de manifestar el nostre rebuig al primer paràgraf de l'article 138 de la Constitució, aprovat en el Congrés de diputats de Madrid, que prohibeix la federació d'entitats autònomes, i, per tant, condiona negativament la lliure expressió de la voluntat popular. Aquesta prohibició a la possibilitat d'exercir un dret democràtic —exercici que en cap cas no en pressuposa el resultat— considerem que és una imposició específicament dirigida contra els nostres països units per vincles històrics, lingüístics i culturals; d'altra banda aquesta restricció pensem que està en contradicció amb el tractament que la Constitució dóna al problema de les autonomies a l'Estat espanyol.

Lamentem que, davant d'un problema tan important i que va més enllà de l'actual conjuntura històrica, no s'hagi tingut en compte ni la tradició ni l'esperança de milers de ciutadans que durant molts anys han treballat per consolidar la pròpia comunitat a partir de les seves característiques nacionals; treball amb el qual continuarem compromesos perquè forma part de la nostra manera de realitzar-nos com a ciutadans i demòcrates, dins el sistema de transformacions solidàries i modernitzadores que desitgem a tots els pobles que formen l'Estat espanyol.

Demanam que aquesta restricció dels drets democràtics sigui reconsiderada en el Senat, última instància en què s'haurà de discutir aquest text constitucional. I ho fem precisament en nom de la sobirania popular que proclama la Constitució i amb la finalitat que sigui la voluntat col·lectiva de les comunitats autòctones les que puguin decidir lliurement el seu propi futur.

Department of

the Interior

Washington, D. C.

June 1, 1906

Dear Sir:

I have the honor to

acknowledge the receipt

of your letter of the

10th inst. regarding

the matter of the

land in question.

I am sorry that I

cannot give you a

more definite answer

at this time.

I am, Sir, very

truly yours,

Very truly yours,

John D. Smith

Secretary

Department of the Interior

Washington, D. C.

Enclosed for you are

two copies of the

report of the

Commissioner of

the General Land

Office.

En el proper número

LES DIFICULTATS DE LA CONSTRUCCIÓ D'UN PARTIT COMUNISTA DE MASSES A CATALUNYA

¿Travessa el PSUC una crisi? NOUS HORIZONS busca una resposta a través d'una taula rodona en la qual s'examina la situació organitzativa i política interna del PSUC i les perspectives d'evolució. Hi participen: J. Borja, A. Claret, "Chema", J.M. Maymó, F. Padullés, F. Rull, Celestino Sánchez, J. Sanjuan, F. Trives.

Enrico BERLINGUER

DISCURS A LA FESTA DE L'UNITÀ DE GÈNOVA

El secretari general del PCI dóna resposta a l'ofensiva ideològica llençada per alguns sectors polítics italians i precisa els signes d'identitat que defineixen els comunistes, especialment pel que fa a les perspectives socialistes, a la política internacional i a les relacions amb el leninisme.

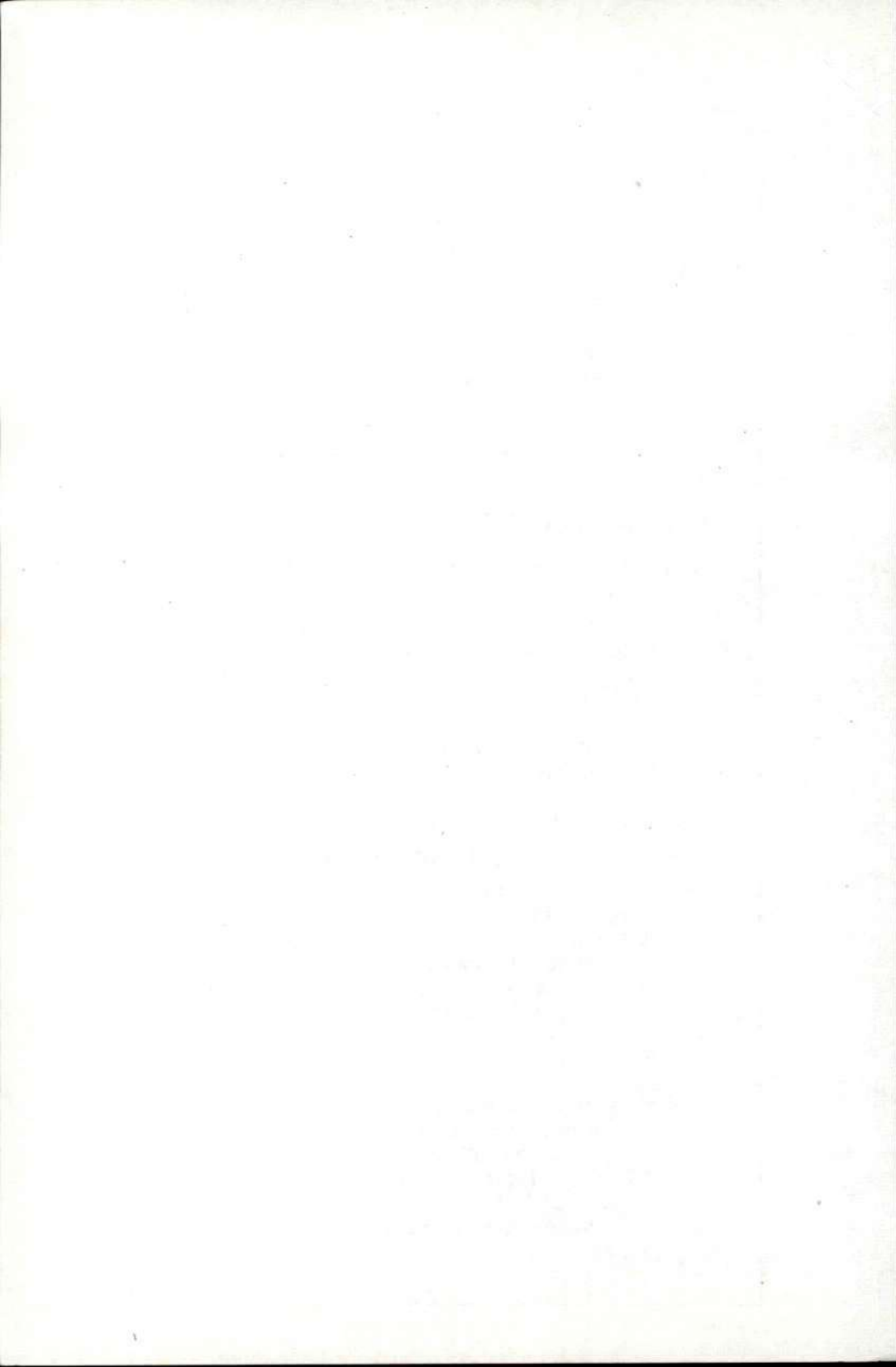
Christine BUCI-GLUCKSMANN

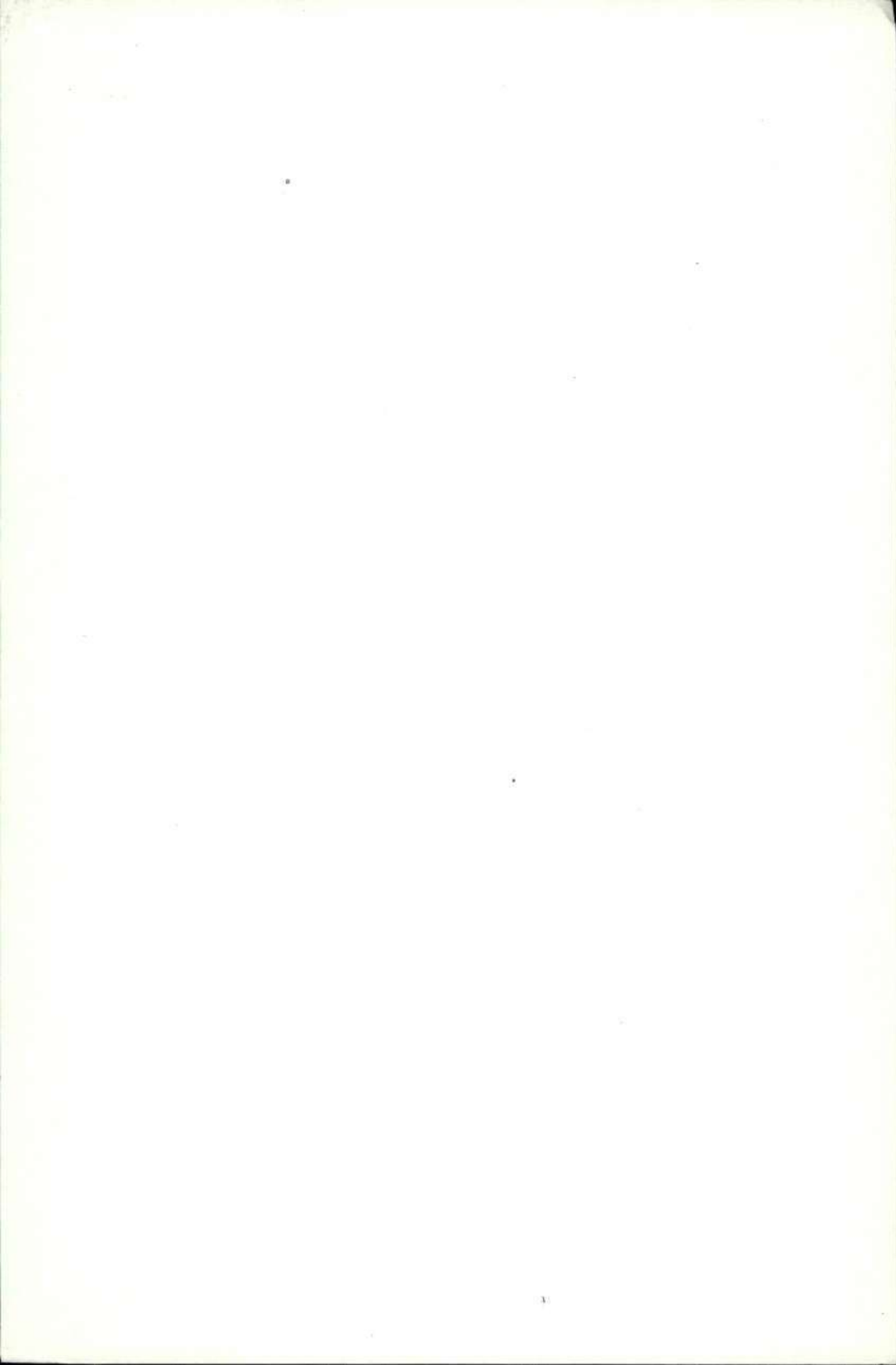
SOBRE EL CONCEPTE DE "REVOLUCIÓ PASSIVA" EN GRAMSCI

A partir d'un concepte poc conegut d'Antonio Gramsci, el de "revolució passiva", l'autora planteja quin paper poden jugar les masses en un procés de canvi social i fins a quin punt aquest paper ha de ser actiu o passiu.

NOUS HORIZONS prepara també per a propers números:

- * La implantació electoral del PSUC
- * La pugna entre sector públic i sector privat a la indústria i als serveis.
- * El paper jugat per "Radio España Independiente".
- * Premsa de partit i política comunicacional.

Preu: 175 ptes.

Dipòsit legal: 37.808